

STICHTING PENSIOENFONDS HONEYWELL

JAARVERSLAG 2022

1 INHOUD

1	INHOUD	2
2	KENGETALLEN EN KERNCIJFERS.....	3
2.1	MEERJARENOVERZICHT VAN KENGETALLEN EN KERNCIJFERS	3
3	VERSLAG VAN HET BESTUUR	5
3.1	ORGANISATIE	8
3.2	VERSLAG VAN DE VISITATIECOMMISSIE	15
3.3	VERSLAG VAN HET VERANTWOORDINGSORGAAN.....	19
3.4	VERSLAG VAN HET BESTUUR	24
3.5	FINANCIËLE PARAGRAAF	32
3.6	BELEGGINGEN	41
3.7	PENSIOENPARAGRAAF	52
3.8	ACTUARIËLE PARAGRAAF	57
3.9	RISICOPARAGRAAF	60
3.10	TOEKOMSTPARAGRAAF	67
4	JAARREKENING	70
4.1	BALANS PER 31 DECEMBER 2022	70
4.2	STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2022	72
4.3	BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN.....	72
4.4	KASSTROOMOVERZICHT OVER 2022	73
4.5	TOELICHTING BEHORENDE TOT DE JAARREKENING 2022	74
4.5.1	INLEIDING.....	74
4.5.2	GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING.....	74
4.5.3	GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING	82
4.5.4	GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT.....	85
4.5.5	TOELICHTING OP DE BALANS.....	85
4.5.6	RISICOBEBEER EN DERIVATEN	93
4.5.7	NIET IN DE BALANS OPGENOMEN ACTIVA EN VERPLICHTINGEN.....	104
4.5.8	VERBONDEN PARTIJEN	105
4.5.9	TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN.....	106
4.5.10	BELASTINGEN.....	112
4.5.11	STATUTAIRE REGELING OMTRENT DE BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN	112
4.5.12	GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM	113
5	OVERIGE GEGEVENS	114
5.1	STATUTAIRE REGELING OMTRENT DE BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN	114
5.2	ACTUARIËLE VERKLARING	114
5.3	CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	117
6	BEGRIPPENLIJST.....	124

2 KENGETALLEN EN KERNCIJFERS

2.1 Meerjarenoverzicht van kengetallen en kerncijfers

<i>Bedragen in €*1.000</i>					
	2022	2021	2020	2019	2018
Deelnemers					
Deelnemers	399	399	426	459	503
Gewezen deelnemers	1.335	1.444	1.536	1.545	1.505
Pensioengerechtigden	1.173	1.168	1.158	1.150	1.168
Totaal aantal deelnemers	2.907	3.011	3.120	3.154	3.176
Ouderdomspensioen	871	865	856	843	865
Nabestaanden- en wezenpensioen	302	303	302	307	303
Totaal pensioengerechtigden	1.173	1.168	1.158	1.150	1.168
Pensioenuitvoering					
Feitelijke premie ¹	8.289	8.733	7.222	7.067	9.048
Zuiver kostendekkende premie ²	10.940	12.290	11.884	10.101	12.679
Gedempte premie ²	8.289	8.733	6.919	6.612	8.620
Pensioenuitvoeringskosten (x€ 1.000)	1.111	1.142	1.147	977	956
Uitvoeringskosten per deelnemer ³ (x € 1)	707	729	724	607	572
Ouderdomspensioen	12.643	11.986	11.627	11.190	10.670
Wezenpensioen	43	46	49	50	48
Nabestaandenpensioen	2.432	2.362	2.348	2.314	2.197
Afkopen	25	48	33	18	14
Arbeidsongeschiktheidspensioen	49	56	36	46	46
Totaal pensioenuitkeringen	15.192	14.498	14.093	13.618	12.975
Saldo overdracht van rechten	419	183	-88	94	-243
Toeslagverlening in % ⁴	12,45%	1,26%	0,00%	0,20%	1,00%
Toeslagmaatstaf	12,45%	1,26%	1,56%	1,49%	1,73%
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Algemene reserve	150.428	198.583	121.879	83.147	47.236
Bestemmingsreserve	2.141	2.768	2.726	-	-
Technische voorzieningen	479.130	610.236	655.797	594.295	527.006
Minimaal vereist eigen vermogen	19.493	24.749	26.621	24.173	21.881
Vereist vermogen	95.607	98.872	102.696	97.691	92.185
Aanwezige dekkingsgraad	131,4%	132,5%	118,6%	114,0%	109,0%
Beleidsdekkingsgraad	138,7%	127,0%	111,8%	110,9%	116,5%
Reële dekkingsgraad ⁵	105,9%	103,1%	91,9%	89,6%	94,2%
Vereiste dekkingsgraad	120,0%	116,2%	115,7%	116,4%	117,5%

^[1] Zie voor een toelichting op de feitelijke -, gedempte en kostendekkende premie paragraaf 4.4.9.

^[2] Vanaf 2011 is de kostendekkende premie gelijk aan de gedempte premie.

^[3] De toeslagpercentages zijn de toeslagverlening die in het boekjaar is gegeven per 1 januari van het volgende boekjaar.

^[4] Het aantal deelnemers is hierbij de som van de actieve en gepensioneerde deelnemers overeenkomstig de aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie.

^[5] De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de TBI-grens (wordt vanaf 2015 volgens deze methode berekend).

	2022	2021	2020	2019	2018
Beleggingsportefeuille					
Totaal beleggingen	626.307	806.832	774.599	679.471	574.762
Waarvan:					
Aandelen	39%	45%	40%	36%	37%
Vastrentende waarden	53%	50%	56%	60%	60%
Vastgoed	0%	0%	0%	0%	0%
Overige beleggingen	9%	5%	4%	4%	3%
Beleggingsopbrengsten	-171.817	38.818	100.690	110.164	-19.265
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement	-21,34%	4,98%	15,00%	18,80%	-3,20%
Kosten vermogensbeheer in % van gemiddeld belegd vermogen	0,25%	0,43%	0,37%	0,36%	0,40%
Transactiekosten in % van gemiddeld belegd vermogen	0,11%	0,06%	0,02%	0,10%	0,09%
	664.822	768.470	727.035		
TV actieven als % van totale TV	24,0%	27,3%	29,0%	30,0%	29,9%

Toelichting op doel en functie meerjarenoverzicht

Het doel van het meerjarenoverzicht is inzicht te geven in de belangrijkste kengetallen en kerncijfers over de afgelopen vijf jaar.

De dekkingsgraad is het quotiënt van het pensioenvermogen (balanstotaal minus kortlopende schulden minus bestemmingsreserve) en de voorziening pensioenverplichtingen. De portefeuillerendementen zijn vóór aftrek management-, custodian en overige kosten.

3 VERSLAG VAN HET BESTUUR

Profiel

Stichting Pensioenfonds Honeywell, statutair gevestigd te Amsterdam, bezoekadres Stationsplein-ZW 961, Tristar I, 1117 CE Schiphol, is opgericht op 12 maart 1957. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41200495.

Missie

Het doel van Stichting Pensioenfonds Honeywell is het, binnen de perken van zijn middelen, verlenen of doen verlenen van pensioenen aan de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Het bestuur voert voor alle belanghebbenden van het pensioenfonds als “goed huisvader” de pensioenregeling uit, zoals deze is overeengekomen door de werkgever met de werknemers: de regeling in ontvangst nemen, aanvaarden en beheren, de gelden beleggen, de pensioenen uitkeren en belanghebbenden informeren. Het bestuur heeft altijd de eindverantwoordelijkheid en de regie over alle werkzaamheden van het pensioenfonds. Het pensioenfonds wil voor huidige en voormalige werknemers (waaronder gepensioneerden) op betrouwbare, transparante, evenwichtige, professionele en kostenefficiënte wijze een zo goed mogelijk pensioen verzorgen. Het pensioenfonds belegt en beheert de pensioenpremies tegen verantwoorde risico's en wil dit ook op een maatschappelijk verantwoorde wijze doen. Het pensioenfonds communiceert helder met alle belanghebbenden.

Visie

Het bestuur weegt de belangen van alle belanghebbenden (actieve deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever) zorgvuldig af bij elk besluit. Het pensioenfonds is zich bewust van haar verantwoordelijkheid om te zorgen voor een inkomen bij pensionering en overlijden. De ambitie van het pensioenfonds is om de pensioenregeling zoals die door de werkgever en de werknemers is afgesproken tijdig en accuraat uit te (laten) voeren. Dit houdt onder meer in dat het pensioenfonds zorgt voor een nominaal pensioen met de mogelijkheid tot toeslagverlening. Het pensioenfonds houdt daarbij rekening met alle omgevingsfactoren, zoals de steeds veranderende conjuncturele omgeving, de wet- en regelgeving, de vergrijzing etc.

Integriteit en deskundigheid vormen de basis voor het handelen van het pensioenfonds. Het bestaansrecht van het pensioenfonds wordt ontleend aan het feit dat de werkgever hiermee in staat wordt gesteld een betere pensioenregeling aan te bieden dan PME (extra's in de pensioenregeling) en het feit dat het pensioenfonds nastreeft om betere resultaten te halen dan PME (hogere dekkingsgraad en daarmee ruimere indexatiemogelijkheden).

Strategie

Het pensioenfonds streeft er naar om de belangen van haar actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden zeker te stellen. Dit doet zij door haar zelfstandigheid te versterken en grote risico's middels verzekering af te dekken.

De strategie van het pensioenfonds behelst:

- Het realiseren van correcte pensioenuitvoering en vermogensbeheer.

- Het behalen van een zo hoog mogelijk rendement binnen het vastgestelde risicokader.
- Het optimaliseren van de dienstverlening aan de deelnemers en het verhogen van hun pensioenbewustzijn.
- Een heldere communicatie over de pensioenregeling, het beleid en de resultaten met alle belanghebbenden.
- Een beter resultaat dan PME, met name door een hogere dekkinggraad (en daarmee ruimere indexatiemogelijkheden) en de tevredenheidsscores in deelnemersonderzoeken.

Het pensioenfonds voert eens in de drie jaar een eigenrisicobeoordeling uit om inzicht te krijgen in de samenhang tussen de strategie van het pensioenfonds, de materiële risico's die het pensioenfonds kunnen bedreigen en de mogelijke consequenties van die risico's voor de financiële positie van het pensioenfonds en de pensioenrechten c.q. –aanspraken van pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers.

Beleid en verantwoording

Het pensioenfonds draagt de verantwoordelijkheid voor een goede uitvoering van de pensioenregeling voor (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en hun nabestaanden, in overeenstemming met de bestaande wet- en regelgeving. De inhoud van de pensioenregeling is het resultaat van de arbeidsvoorwaarden die na overleg tussen werkgevers en werknemers van Honeywell Nederland zijn overeengekomen.

Het bestuur is verantwoordelijk voor de verwezenlijking van de doelstelling van het pensioenfonds, de strategie, het beleid en de uitvoering daarvan.

Het pensioenfonds heeft een paritair bestuursmodel. Het bestuur bestaat uit zes leden. Drie van de leden worden door het bestuur benoemd op voordracht van Honeywell B.V. Drie van de leden worden na verkiezingen binnen de geledingen deelnemers en pensioengerechtigden benoemd door het bestuur, waarbij de zetels die voor iedere geleding worden vastgesteld, vastgesteld worden op basis van onderlinge getalsverhoudingen. Elke geleding krijgt een (op gehele getallen afgerond) aantal zetels toegedeeld. Bij de vaststelling van de zetels wordt rekening gehouden met artikel 100 lid 2 van de Pensioenwet. Ieder bestuurslid wordt benoemd voor een periode van vier jaar en kan nadien nog maximaal twee keer worden herbenoemd.

De voorzitter van het bestuur in 2022 was gedurende het grootste deel van het boekjaar de heer J. de Vries, als opvolger van de heer F. van den Oetelaar, en de secretaris was de heer P.C. van Doodewaard. De voorzitter wordt door de aangesloten ondernemingen uit de bestuursleden benoemd. De secretaris wordt door en uit de bestuursleden gekozen, telkens voor de tijd van één jaar. Aftredenden zijn terstond herkiesbaar. In 2022 is de heer Van Esch formeel tot het bestuur togetreden.

In het verslagjaar hebben er zeven bestuursvergaderingen plaatsgevonden. De participatie van bestuursleden bij de vergaderingen was goed; bij de bestuursvergaderingen was nagenoeg iedereen aanwezig. Daarnaast komt het bestuur zes-wekelijks bijeen in een conference call.

Het bestuur heeft een beleggingsadviescommissie en een communicatiecommissie ingesteld. De Beleggingsadviescommissie (hierna: BAC) is een adviescommissie van het bestuur. De BAC bespreekt en adviseert het bestuur over alle onderwerpen met betrekking tot het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. De BAC is door het bestuur gemandateerd om uitvoering te geven aan het beleggingsbeleid. Het beleggingsbeleid en wijzigingen daarop worden echter vastgesteld door het bestuur. De BAC houdt toezicht op de vermogensbeheerders en de rapportages. De evaluatie van het functioneren van de BAC is onderdeel van de jaarlijkse zelfevaluatie van het bestuur.

Het pensioenfonds heeft een tweedelijns risicomanager aangesteld. Deze risicomanager houdt toezicht op het doorlopen van de stadia in de risicomanagementcyclus en de kwaliteit van de uitvoering. Daarnaast adviseert en faciliteert de risicomanager het bestuur en de commissies bij de uitvoering van de eerste lijnstaken. De taken en verantwoordelijkheden van de risicomanager zijn opgenomen in het Risicomanagementbeleid.

Op basis van artikel 143a van de Pensioenwet heeft het pensioenfonds vanaf begin 2019 een drietal sleutelfuncties ingericht:

- de risicobeheerfunctie;
- de actuariële functie;
- de interne-auditfunctie.

De wijze van inrichting, taken en werkzaamheden en overige procedures ten aanzien van deze sleutelfuncties zijn opgenomen in het Reglement Sleutelfuncties.

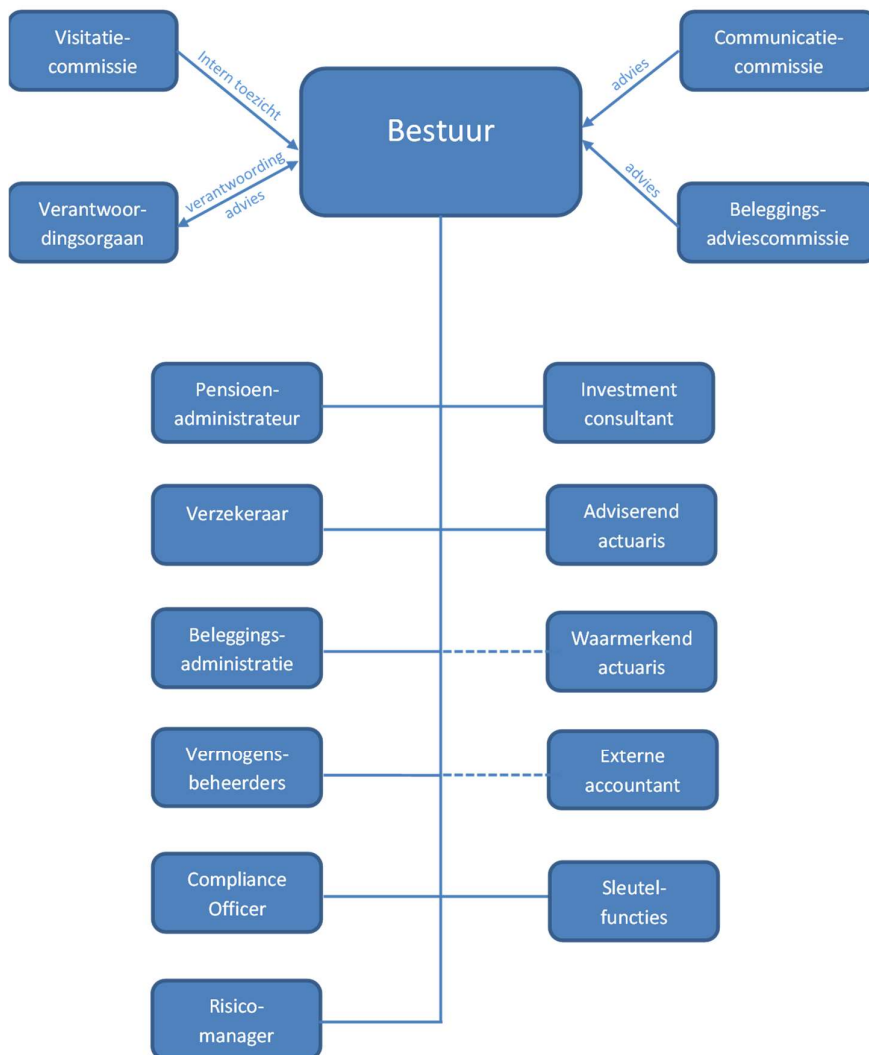
Op 17 mei 2022 is een strategiedag beleggingen georganiseerd waarin met name op het inflatierisico is ingegaan. Op 8 november 2022 vond de jaarlijkse Beleidsdag plaats. Op deze dag is onder meer gesproken over het pensioenakkoord, de risicobereidheid, datakwaliteit en duurzaam beleggen. Tot slot zijn in het verslagjaar diverse besprekingen en telecons (conference calls) van het bestuur of de commissies belegd over specifieke onderwerpen, zoals renteafdekking (naar aanleiding van de periodieke persconferenties van de Europese Centrale Bank).

Het bestuur acht goede samenwerking en communicatie met het verantwoordingsorgaan van belang. In het verslagjaar is tweemaal vergaderd in gezamenlijkheid met het verantwoordingsorgaan. Hierin zijn onder meer de bestuursbesluiten besproken welke statutair een advies van het verantwoordingsorgaan behoeften, zoals de vaststelling van het jaarverslag.

Het bestuur acht zich onafhankelijk in de uitoefening van zijn functie en zorgt er voor dat alle belanghebbenden zich op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen. Het bestuur vindt het belangrijk om inzicht te geven in het eigen functioneren en het gevoerde beleid, evenals in de uitvoering van het reglement.

3.1 Organisatie

De organisatie van het pensioenfonds, ziet er als volgt uit

Bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor de realisatie van de doelstelling van het pensioenfonds, de strategie en (de uitvoering van) het beleid. Het pensioenfonds kent een paritair bestuur, dat bestaat uit zes leden.

De samenstelling van het bestuur per 31 december 2022 is als volgt:

Naam	Geboorte jaar	Functie	Vertegenwoordiging	Lid sinds	Einde zittings duur
J. de Vries	1949	voorzitter	Werkgever	2014	2026
P.C. van Doodewaard	1965	secretaris en plv. voorzitter	Werkgever	2016	2024
H.M. Mars	1964	Lid	Werkgever	2019	2023
J.A.M. Roeloffzen	1961	Lid	Werknemers	2019	2023
A.M. van Esch	1957	Lid	Pensioengerechtigden	2022	2026
Vacature			Werknemers		

In het verslagjaar is de heer Van Esch toegetreden tot het bestuur van het pensioenfonds namens de pensioengerechtigden. Hij is daarmee de opvolger van de heer J. de Vries, die namens de werkgever benoemd is tot voorzitter van het bestuur.

Bestuursleden worden benoemd voor een periode van vier jaar, waarna zij maximaal voor twee termijnen herbenoembaar zijn.

Het bestuur van het fonds heeft de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden uitbesteed aan een uitvoeringsorganisatie te weten Appel Pensioenuitvoering B.V. Deze werkzaamheden betreffen de pensioenadministratie en de bestuursondersteuning.

Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk is en blijft voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken. Het bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden conform de statuten en reglementen van het fonds, in overeenstemming met de vastlegging in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN).

Diversiteit bestuur en overige gremia

Het bestuur streeft naar minimaal één man en één vrouw in het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Ten aanzien van leeftijd streeft het bestuur naar tenminste één persoon die jonger is dan 40 jaar in zowel het bestuur en het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur bestaat eind 2022 uit vijf mannen. Tevens is een vrouwelijk aspirant bestuurslid jonger dan 40 jaar aanwezig. Het verantwoordingsorgaan bestaat eind 2022 uit zeven mannen, waarvan één jonger dan 40 jaar, en één vrouw. Eind 2022 wordt binnen het bestuur niet, maar in het verantwoordingsorgaan wel voldaan aan de leeftijdsgrens. Wel zit er in beide organen een vrouw.

Dagelijks bestuur

De dagelijks leiding van het fonds wordt gevormd door de voorzitter en de secretaris. De dagelijkse leiding heeft bevoegdheden conform de statuten en reglementen van het fonds, alsmede overeenkomstig de vastlegging in de ABTN.

Verantwoordingsorgaan (VO)

Het VO vertegenwoordigt alle belanghebbenden van het fonds. Uitgangspunt in het handelen van ieder individueel lid van het VO en het VO als geheel is dat hij/het handelt in het belang van alle belanghebbenden van het fonds, rekening houdend met de korte- en langetermijneffecten van maatregelen.

Jaarlijks beoordeelt het VO het handelen van het bestuur in algemene zin, het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar en de beleidskeuzes van het bestuur die betrekking hebben op de toekomst. Daarnaast heeft het VO uit hoofde van de wet bepaalde adviesrechten. Het VO doet verslag van zijn bevindingen in dit jaarverslag.

Het verantwoordingsorgaan is per 31 december 2022 als volgt samengesteld:

Naam	Geboorte jaar	Functie	Vertegenwoordiging
R.J.H. van der Meijs	1966	Secretaris	Werknemers
B.W. van der Hoorn	1988	Lid	Werknemers
P.A.J. Cobelens	1946	Voorzitter	Pensioengerechtigden
J. Huigen	1951	Lid	Pensioengerechtigden
L.H. van Leeuwen	1948	Plv. voorzitter	Pensioengerechtigden
H. Poel	1950	Lid	Pensioengerechtigden
P.J.J.H. Jonkhout	1967	Lid	Werkgever
mw. A.E. van Loon	1963	Lid	Werkgever

Een lid van het orgaan heeft voor maximaal vier jaar zitting in het verantwoordingsorgaan. Na deze termijn treedt het lid af. Het aftredende lid van het orgaan kan maximaal tweemaal worden herbenoemd. Volgens de statuten van het pensioenfonds treedt een opvolger van een tussentijds afgetreden lid toe voor de resterende zittingstermijn. Medio 2018 is echter besloten dat op dat moment een nieuwe termijn van vier jaar aanvangt, zodat zittingstermijnen niet allemaal tegelijkertijd aflopen. Dit zal bij een eerstvolgende statutenwijziging statutair worden aangepast.

Intern toezicht

Het interne toezicht wordt uitgevoerd door de visitatiecommissie die eens per jaar een visitatie uitvoert. Het intern toezichtorgaan heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Het orgaan onderhoudt een actieve dialoog met het bestuur. Het is belast met het toezien op een

adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Het interne toezicht betreft in zijn toezicht de naleving door het fonds aan de normen in de Code Pensioenfonds. Het orgaan doet verslag van zijn bevindingen in dit jaarverslag.

Deze visitatiecommissie bestond per 31 december 2022 uit drie onafhankelijke leden, te weten:

Naam	Geboortejaar	Lid sinds	Einde zittingsduur
A.W.J. van Coberen (voorzitter)	1961	2019	2025
P. TH. A. de Wever	1962	2022	2026
J.P.B. Brands	1959	2019	2023

In het verslagjaar is de heer De Wever toegetreden tot de visitatiecommissie.

Uitvoering, uitbestedingsbeleid en kosten

Het pensioenfonds heeft een deel van haar werkzaamheden uitbesteed. Met uitvoeringsorganisatie Appel Pensioenuitvoering B.V. is een service level agreement gesloten. De werkzaamheden betreffen met name de pensioenadministratie en de daaraan gerelateerde werkzaamheden, alsmede het verzorgen van interne en externe (financiële) rapportages en bestuursondersteuning.

Het vermogensbeheer is ondergebracht bij vier verschillende partijen:

- Aegon Asset Management N.V. (Aegon)
- Obam N.V.
- NN Investment Partners (NN IP)
- Mercer Global Investments (MGI)

Met deze partijen zijn concrete afspraken rondom vergoedingen gemaakt. In de contracten zijn geen prestatiebeloningen opgenomen, zodat de partijen niet worden aangemoedigd om meer risico te nemen dan het bestuur aanvaardbaar acht. In het bestuursverslag doet het bestuur verslag van de kosten van uitbesteding.

Advisering aan het bestuur inzake pensioenaangelegenheden is uitbesteed aan Mercer (Nederland) B.V.

Besluitvorming over het beleid van het pensioenfonds vindt plaats door het bestuur. Door het bestuur is een dagelijks bestuur benoemd dat zich bezig houdt met de dagelijkse gang van zaken. Tevens zijn een aantal commissies aangeduid die zich bezig houden met een specifieke taak.

Het bestuur monitort de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden op basis van periodieke rapportages van de uitvoerders over de uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de afgesloten Service Level Agreements. Tevens ontvangt het pensioenfonds ISAE 3402-type II-rapportages van Appel Pensioenuitvoering B.V., de vermogensbeheerders en Institutional Trust Services, die door een externe en

onafhankelijke accountant gecertificeerd zijn. Het bestuur heeft de ISAE-rapportages die het jaar 2022 betreffen, beoordeeld.

Beleggingsadviescommissie

Het bestuur heeft een beleggingsadviescommissie (BAC) met als taak het monitoren van de vermogensbeheerders en het adviseren van het bestuur over het beleggingsbeleid. De beleggingsadviescommissie bestond per 31 december 2022 uit de volgende leden:

Naam	Functie
J. de Vries	Voorzitter
J.A.M. Roeloffzen	Secretaris
E. van den Doel	Extern lid

In het verslagjaar zijn de heren Van den Doel (ter vervanging van de heer F. van den Oetelaar) en Roeloffzen toegetreden tot de BAC. De heer Van den Oetelaar die vorig boekjaar lid was van de BAC, is begin van het boekjaar overleden.

De beleggingsadviescommissie wordt ondersteund door een externe adviseur (Investment Consultant) van Mercer (Nederland) B.V.

Communicatiecommissie

Het bestuur heeft een communicatiecommissie met als taak het beoordelen van de centrale communicatie richting actieve deelnemers, gewezen deelnemers of pensioengerechtigden. De communicatiecommissie bestond per 31 december 2022 uit de volgende leden:

Naam	Vertegenwoordiging
P.C. van Doodewaard	Bestuur, werkgever
A.M. van Esch	Bestuur, pensioengerechtigden
P.A.J. Cobelens	VO, pensioengerechtigden
mw. A.E. van Loon	VO, werkgever
G. van der Schoor	Appel pensioenuitvoering
M. Stok	Appel pensioenuitvoering

Gedragscode en nevenfuncties

Het pensioenfonds beschikt over een gedragscode die is opgesteld aan de hand van de modelgedragscode van de pensioenkoepels. Het doel van de gedragscode is het bijdragen aan het transparant en integer handelen van bestuurders ten behoeve van al diegenen die bij het pensioenfonds belang hebben en het waarborgen van de goede naam en reputatie van het pensioenfonds als marktpartij. De gedragscode bevat onder meer regels over hoe een bestuurslid moet omgaan met vertrouwelijke informatie, voorwetenschap, relatiegeschenken en het vervullen van nevenfuncties bij andere ondernemingen en instellingen. Alle zogenoemde verbonden personen hebben de verklaring bij de Gedragscode over 2022 ondertekend.

Compliance officer

Naam

P. van Klink

Het bestuur heeft de heer P. van Klink per 21 december 2018 aangewezen als compliance officer voor het pensioenfonds. De compliance officer is belast met het toezicht op de naleving van de op grond van de gedragscode geldende bepalingen. De compliance officer verstrekt jaarlijks een rapportage aan het pensioenfondsbestuur. De compliance officer treedt onafhankelijk van het bestuur op.

De voornaamste taken van de compliance officer omvatten:

- Onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode;
- Onafhankelijk toezicht op de naleving van wettelijke regelingen.

De taken leiden onder meer tot het toetsen van de naleving van wet- en regelgeving met betrekking tot onder andere koersgevoelige informatie en privé-effectentransacties door het bestuur en de medewerkers van het pensioenfonds.

Er is uitvraag gedaan bij de bestuursleden van het pensioenfonds naar opgave van bestaande nevenfuncties. Dit leidt tot het volgende overzicht per 31 december 2022:

De heer De Vries

- voorzitter kerkenraad PKN kerk Nieuwveen
- penningmeester Bridgeclub Golfclub Liemeer

De heren Van Doodewaard, Van Esch, Roeloffzen en Mars hebben geen nevenfuncties.

De uitvoeringsorganisatie en de vermogensbeheerder hanteren vergelijkbare gedragscodes.

Externe ondersteuning

Het fonds werd bijgestaan door de volgende externe deskundigen:

Functie	Externe Partij
Onafhankelijke accountant	PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Administrateur	Appel Pensioenuitvoering B.V.
Adviserend actuaire	Mercer (Nederland) B.V.
Beleggingsadministrateur	Institutional Trust Services
Certificerend actuaire	Mercer (Nederland) B.V.

Invulling van de sleutelfuncties (IORP II)

In januari 2020 zijn de wijzigingen in de Pensioenwet uit hoofde van de Europese Richtlijn IORP II in werking getreden. Het doel van IORP II is het bevorderen van de verdere harmonisatie van pensioenen in de Europese Unie. De Richtlijn bevat nadere regels

rondom grensoverschrijdende collectieve waardeoverdrachten, governance, risicobeheer, beloningsbeleid en informatieverstrekking aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Ook bevat de Richtlijn regels ten aanzien van het toezicht op pensioenuitvoerders. Een nieuwe verplichting is dat er elke drie jaar een eigen-risicobeoordeling (ERB) dient te worden uitgevoerd en ingediend bij DNB.

Het fonds heeft naar aanleiding van IORP II de zogenaamde sleutelfuncties geïmplementeerd in de governancestructuur. Dit betreft de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie. IORP II maakt een onderscheid tussen de houder van een sleutelfunctie en de personele invulling van de daadwerkelijke uitvoering van de sleutelfunctie, waarbij de houder de eindverantwoordelijkheid blijft houden.

Binnen het IRM-beleid (integraal risico management) heeft het Pensioenfonds drie lijnen van verdediging. De eerste lijn bestaat uit beheer-, advies- en beleidstaken. De tweede lijn adviseert, beoordeelt en controleert de eerste lijn. De derde lijn evalueert of de interne controlemechanismen en andere procedures en maatregelen ter waarborging van de integere en beheerste bedrijfsvoering adequaat en doeltreffend zijn.

De actuariële functie en de risicofunctie zitten in de tweede lijn van verdediging en de interne auditfunctie in de derde lijn van verdediging. De sleutelfunctiehouders hebben een directe rapportagelijijn naar het gehele bestuur en de visitatiecommissie. Ook hebben zij een escalatiemogelijkheid naar DNB.

Het fonds heeft de sleutelfuncties, op basis van het 'three lines of defence model' als volgt ingericht.

De sleutelfunctiehouders voor de risicobeheer functie en de actuariële functie rapporteren elk kwartaal aan het bestuur. De sleutelfunctiehouder voor de interne audit functie rapporteert jaarlijks aan het bestuur.

De certificerend actuaris is door het bestuur benoemd als houder van de actuariële functie. Een bestuurslid heeft de risicobeheerfunctie op zich genomen. Voor wat betreft de invulling van de interne auditfunctie is een externe functionaris aangesteld.

Sleutelfunctie	Houder sleutelfunctie	Operationele invulling
Risicobeheer functie	H.M. Mars	H.M. Mars
Actuariële functie	drs. J.H.M. Terheggen AAG	drs. J.H.M. Terheggen AAG
Interne audit functie	H. Sieraad	H. Sieraad

3.2 Verslag van de visitatiecommissie

De wettelijke taak van visitatiecommissie (hierna VC) bestaat uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur van Stichting Pensioenfonds Honeywell (hierna het fonds), op de algemene gang van zaken in het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De VC heeft de periode van 1 januari t/m 31 december 2022 onderzocht. De VC volgt bij het uitvoeren van haar rol de toezichtcode van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (hierna VITP).

De VC is door het bestuur benoemd waarbij het bestuur ervoor heeft gekozen om dit jaar geen wijzigingen in de samenstelling van de leden van de VC te laten plaatsvinden. Dit is voorgelegd aan en akkoord bevonden door het VO. De VC legt jaarlijks haar bevindingen vast in een rapport en legt verantwoording af aan het VO, aan het bestuur en aan de werkgever.

De VC heeft een aantal aanbevelingen voor 2023 e.v. naar aanleiding van de bevindingen over het verslagjaar 2022.

Het functioneren van de governance

Oordeel

De VC is van oordeel dat het bestuur zeer daadkrachtig en adequaat is omgegaan met de ontstane bestuurlijke vacature na het onverwacht overlijden van haar voorzitter.

Aanbeveling

Geen

Het functioneren van het bestuur

Oordeel

Ondanks de onvoorziene en daarmee moeilijke omstandigheden in 2022 is het bestuur naar het oordeel van de VC goed blijven functioneren. Er wordt adequaat ingespeeld op ontwikkelingen, en er is een grote mate van betrokkenheid. Het VO komt tot een vergelijkbaar oordeel.

Naar het oordeel van de VC functioneert het bestuur goed. Er wordt adequaat ingespeeld op ontwikkelingen, en er is een grote mate van betrokkenheid. Het VO komt tot een vergelijkbaar oordeel. De tijdigheid van aan het VO beschikbaar te maken documentatie dient te verbeteren.

De structuur en opzet van OurMeeting verdient aandacht.

Aanbevelingen

De VC beveelt aan om het archiveringssysteem te evalueren en vanaf 2023 een eenduidige structuur en inrichting te implementeren.

Het beleid van het bestuur

Oordeel

Het beleggingsbeleid is actief en helder gedefinieerd. Hoewel documentatie meer aandacht heeft gekregen verdienen de besluiten toch een betere documentatie.

In plaats van een eigen ESG-beleid zijn wereldwijde standaarden de basis.

Aanbeveling

De VC beveelt aan om:

- De genomen beleggingsbesluiten te voorzien van heldere argumentatie en toetsing aan de uitgangswaarden van het beleid teneinde zichtbaar te maken dat besluiten verantwoord zijn genomen.
- Een eigen ESG-beleid te definiëren.

Algemene gang van zaken in het fonds**Oordeel**

De fondsdocumentatie is op orde, en de managementrapportages geven het bestuur voldoende inzicht. De rapportage rond met name niet-financiële risico's (incl. de uitbestedingsrisico's) is summier en verdient extra aandacht.

Met betrekking tot de WTP is de VC van oordeel dat in 2022 goede voortgang is gemaakt, met name op het gebied van kennisvergaring. Wel kan het fonds de regievoering sterker voeren.

Met betrekking tot de besluitvorming rond beleggingen is de VC van oordeel dat het onderscheid tussen advies van de BAC en besluitvorming door het bestuur (met de bijbehorende af- en overwegingen) nog scherper kan worden vastgelegd.

Aanbeveling

De VC beveelt aan om:

- De rapportage van niet-financiële risico's te evalueren;
- In de vastlegging van de besluitvorming door het bestuur inzake beleggingen de eigenstandige risico-evaluatie en –beoordeling op te nemen;
- Een concreet WTP transitieplan op te stellen, inclusief risicoanalyse, om ervoor te zorgen dat het fonds, en alle stakeholders, een eenduidig perspectief hebben over het implementatie-traject onder regie van het bestuur.

Adequate risicobeheersing**Oordeel**

Het bestuur heeft de organisatie op een goede wijze vormgegeven om de risico's op een goede manier te beheersen.

De scheiding tussen beleggingscommissie en bestuur is mogelijk onvoldoende geborgd.

De verslaglegging van de risicobeheersing en met name overwegingen en brondocumenten verdient, hoewel hiermee gedurende 2022 wel een stap voorwaarts is gemaakt, verbetering. Het bestuur is daardoor echter nog steeds onvoldoende in staat haar motivatie afdoende te documenteren.

Aanbevelingen

De VC beveelt aan om:

- Een duidelijke scheiding aan te brengen in de vergaderingen van de beleggingscommissie (advies) en het bestuur (besluit).
- De documenten die binnen de beleggingscommissie de basis vormen voor discussie op te nemen in de notulen.

- Alle documenten die in een vergadering worden besproken zodanig te archiveren dat ze te allen tijde vindbaar zijn.
- De invloed van de adviseur te evalueren.

Evenwichtige belangenafweging

Oordeel

Het ontbreken van afdoende onderbouwing per besluit toont niet dat evenwichtige belangenafweging altijd een essentieel onderdeel van een besluit is.

Aanbevelingen

De VC beveelt aan om bij elk besluit te beoordelen of de vraag van evenwichtige belangenafweging voor het onderhavige punt aan de orde is en dit ook als zodanig te notuleren en te onderbouwen.

Communicatie

Oordeel

De communicatie van het fonds is summier, overzichtelijk en toegankelijk voor gebruikers. Het fonds voldoet aan de verplichte pensioencommunicatie.

De doelstellingen zoals opgenomen in het meerjaren communicatieplan zouden nog meer ambitie kunnen tonen.

De communicatie over de WTP dient versterkt aandacht te krijgen.

Aanbeveling

De VC beveelt aan om te komen tot een verdieping en nadere specificering van de communicatie over de WTP.

Naleving Code Pensioenfonds

Oordeel

De VC is van mening dat het bestuur haar taken professioneel, zelfstandig, evenwichtig en in een goede samenwerking oppakt.

Aanbeveling

Geen.

Cultuur en gedrag

Oordeel

De VC is van mening dat het bestuur haar taken professioneel, zelfstandig, evenwichtig en in een goede samenwerking oppakt.

Aanbeveling

Geen.

Opvolging van eerdere aanbevelingen van het interne toezicht

Bevindingen en oordeel

Voor het jaar 2021 zijn door de VC in totaal 13 aanbevelingen gedaan. In de actielijst aanbevelingen externe partijen boekjaar 2021 d.d. 9 maart 2023 valt op te maken dat van de 13 aanbevelingen er 11 als afgehandeld staan vermeld en 2 met de status open. Het is daarbij voor de VC niet altijd duidelijk hoe het bestuur concreet aanbevelingen ter hand heeft genomen, de beschrijving/onderbouwing in de actielijst is evenals over het boekjaar 2020 nog steeds vaak erg summier. Sommige aanbevelingen komen wederom terug uit eerdere rapporten.

Aanbeveling

De VC beveelt aan om concreter te beschrijven hoe aanbevelingen ter hand zijn genomen en duidelijker te onderbouwen waarom wel of niet en hoe.

Peter de Wever
Hans Brand
Alexander van Coberen (voorzitter)

8 mei 2023

Reactie van het bestuur

Het bestuur waardeert de rol van de visitatiecommissie en de discussie die samen gevoerd is. De visitatie wordt als een waardevolle reflectie voor het bestuurlijk functioneren van Pensioenfonds Honeywell voor nu ervaren, maar ook voor de toekomst. Het bestuur is de visitatiecommissie dankbaar voor de manier waarop de visitatie ook dit jaar weer is uitgevoerd. Het bestuur onderschrijft het algemene beeld dat door de visitatiecommissie is gegeven ten aanzien van het functioneren van het bestuur van het pensioenfonds en dankt de commissie voor de aanbevelingen die zijn gedaan. Ondermeer zal het bestuur de nodige aandacht schenken aan de archivering van alle bestuursstukken, aangezien deze voor de visitatiecommissie niet altijd snel te vinden waren.

Het rapport zal in detail besproken worden in de eerstvolgende bestuursvergadering. Op basis van de aanbevelingen van de visitatiecommissie zullen dan de nodige acties geformuleerd worden. Hier zal dan in het komende jaar waar mogelijk opvolging aan worden gegeven. Daarbij is met de visitatiecommissie afgesproken na de zomer een tussentijds overleg in te plannen, met als doelstelling advies onder andere gericht op het nieuwe pensioenstelsel. Uiteraard zal dat naar verwachting ook het proces volgend boekjaar ten goede komen.

3.3 Verslag van het verantwoordingsorgaan

Verslag Verantwoordingsorgaan Stichting Honeywell Pensioenfonds Verslagperiode januari 2022 - december 2022

Het jaar 2022 is voor het Honeywell Pensioenfonds en specifiek het bestuur een uitdagend jaar geweest met in eerste instantie een herschikking van de taken en verantwoordelijkheden na het plotseling overlijden van onze voorzitter Frans van den Oetelaar in februari en kort daarna de onzekerheden op de financiële markten als gevolg van de oorlog in Oekraïne. De “Wet Toekomst Pensioenen (WTP)”, alhoewel het op dit moment nog niet is goedgekeurd door de Eerste Kamer, heeft in 2022 al de nodige aandacht gekregen van het bestuur alsook van het verantwoordingsorgaan met betrekking tot het vergaren van kennis en voorbereidende activiteiten.

Opdracht

Het verantwoordingsorgaan heeft als hoofdtaken:

- Advies geven:

Advies uitbrengen aan het bestuur over voorgenomen besluiten ten aanzien van thema's, zoals vastgelegd in het 'Reglement Verantwoordingsorgaan', versie 01-01-2020.

- Verantwoording afnemen:

Jaarlijks een oordeel te geven over het handelen van het bestuur over het uitgevoerde beleid en over beleidskeuzes voor de toekomst.

Verantwoording en werkwijze:

Het verantwoordingsorgaan richt zich bij het vormen van een oordeel op het door het bestuur gevoerde beleid in de periode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022 en de belangenafweging, die hierover binnen het bestuur plaats vindt, een en en ander zoals verwoord in het jaarverslag 2022 van het Honeywell Pensioenfonds, alsmede accountants en actuariële verslag over 2022. Na een jaar van Corona was het in 2022 weer mogelijk om fysiek te vergaderen.

In 2022 heeft het verantwoordingsorgaan vier vergaderingen (maart, juni, november en december) met het bestuur gehad, waarbij voorafgaand en/of aansluitend het verantwoordingsorgaan haar eigen vergadering heeft gehouden. Op 12 oktober heeft er een beleidsdag plaatsgevonden, waarbij vooral werd ingegaan op de veranderingen en mogelijke consequenties aangaande het nieuwe pensioenstelsel. Verder heeft het verantwoordingsorgaan nog vergaderingen gehad in februari, april, juni, november en december. Ook heeft er elk kwartaal een overleg plaatsgevonden tussen de voorzitter van het bestuur en de voorzitter van het verantwoordingsorgaan.

De onderwerpen die tijdens deze vergaderingen zijn besproken:

- Jaarstukken
- Beleggingen
- Toeslagverlening

- Communicatiebeleid
- Premiebeleid
- Evenwichtige belangenafweging
- Toekomst van het pensioenstelsel
- Invulling bestuur en leden verantwoordingsorgaan en status goedkeuring DNB voor Bestuursleden.
- Evaluatie uitvoering door Appel
- Zelfevaluatie verantwoordingsorgaan
- Update werkplan verantwoordingsorgaan

Op 14 april 2022 heeft het verantwoordingsorgaan een gesprek gehad met de visitatiecommissie.

Kernactiviteiten:

Communicatie en bewustwording pensioen zijn belangrijke thema's. Naast een communicatiejaarplan 2022 is er tevens een meerjarenbeleidsplan 2021-2024 opgesteld. Twee leden van het verantwoordingsorgaan maken deel uit van de communicatie commissie.

Ook zijn er een aantal seminars online en fysiek bijgewoond, welke zijn georganiseerd door de Pensioenfederatie alsmede FNV, over onderwerpen welke specifiek gericht zijn op het vergroten van de kennis en het functioneren van het verantwoordingsorgaan met als doel het verkrijgen van informatie over het nieuw te vormen pensioenstelsel.

Adviezen en akkoord afgegeven in 2022:

- Nieuw lid visitatiecommissie. Akkoord 8 september 2022.
- Premievaststelling voor 2023. Positief advies 9 december 2022.
- Communicatie jaarplan 2023. Positief advies op 19 december 2022.

Samenstelling

In 2022 was het verantwoordingsorgaan op volle sterkte en hebben er geen wijzigingen plaatsgevonden in het bestuur. De samenstelling voldeed aan de Norm 33 van Code Pensioenfonds met betrekking tot diversiteit. Het verantwoordingsorgaan blijft streven naar een evenwichtige verdeling met betrekking tot diversiteit in haar bestuur.

Bevindingen

Het verantwoordingsorgaan heeft kennisgenomen van het jaarverslag 2022, welke is besproken en toegelicht tijdens de vergadering van 25 mei jl. met het bestuur. Tevens heeft het verantwoordingsorgaan kennisgenomen van de bevindingen van de externe accountant, de waarnemend actuaris en het actuariële rapport over 2022. Het verantwoordingsorgaan stelt vast, dat de bevindingen over 2022 met inachtneming van de impact van de oorlog in Oekraïne op de financiële markten in algemene zin positief zijn. Het beleggingsresultaat van -21,34% viel tegen. Het negatieve effect van dit beleggingsresultaat wordt gecompenseerd door de stijgende rekenrente. Hierdoor was er alsnog een positief effect op de dekkingsgraad, waarmee deze eind 2022 uitkwam op 131,4% en de beleidsdekkingsgraad op 138,7%. Op basis van deze resultaten, alsmede

de tijdelijke maatregel met betrekking tot wijziging besluit van het Financieel Toetsingskader (FTK), werd het mogelijk een volledige indexatie van 12,45% per 1 januari 2023 toe te kennen.

-Beleggingsbeleid:

Met de nog voortdurende oorlog in Oekraïne en de onzekerheden op de energiemarkten en de financiële markten, zal het beleggingsbeleid in 2023 de hoogste aandacht eisen van de beleggingscommissie en het bestuur. Positief is wel dat er een herstel is ingezet begin 2023.

Ook de impact van de nog hoge inflatie op de economie blijft een aandachtspunt.

-Toekomstvisie fonds:

Belangrijk is, dat het bestuur van het pensioenfonds zich voorbereidt en oriënteert op de toekomst van ons fonds, het nieuwe pensioenstelsel en mogelijke alternatieve scenario's. Hiervoor zal ook de strategie van PME voor ons pensioenfonds leidraad zijn. Het verantwoordingsorgaan waardeert de open communicatie van het bestuur met betrekking tot de oriëntatie en planning aangaande het nieuwe pensioenstelsel.

-Communicatiebeleid:

Aan de hand van acties uit het communicatieplan zijn onder meer de website en de schriftelijke communicatie verbeterd, waaronder informatie over het nieuwe pensioenstelsel en voorlichtingssessies voor doelgroepen. Ook wordt er actief gewerkt aan het verkrijgen van de email adressen van deelnemers en gepensioneerden, daar digitale communicatie een steeds belangrijkere rol gaat spelen.

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2022 het bestuur de volgende aandachtspunten meegegeven:

- Ontwikkelen van visie aangaande de toekomst van het pensioenfonds mede vanwege de impact van de invoering van het nieuwe pensioenstelsel.
- Er zal in de komende tijd meer doelgroepgerichte communicatie moeten plaatsvinden naar aanleiding van het nieuwe pensioenstelsel.
- Het duidelijker onderbouwen en vastleggen van de evenwichtige belangenafweging bij besluitvorming.
- Een mogelijke premietekort.
- Aandachtig monitoren van ons beleggingsbeleid en de risico's vanwege de oorlogssituatie in Oekraïne, de stijgende inflatie en Covid-19 en de invloed hiervan op de wereld en Europese economie.
- Samenstelling en kennisniveau van het bestuur.

Het verantwoordingsorgaan heeft voor 2023 nog de volgende aandachtspunten voor het Bestuur:

- Afstemmen en monitoren van keuzes en voortgang met betrekking tot onze toekomstige pensioenvoorziening als onderdeel van het arbeidsvoorwaardenpakket.

- Duidelijkheid met betrekking tot planning en toekomst aangaande opgebouwde pensioenrechten onder het nieuwe pensioenstelsel.
- Duidelijke en tijdige communicatie naar de deelnemers en gepensioneerden aangaande het nieuwe pensioenstelsel.
- Het onderbouwen en vastleggen van de evenwichtige belangenafweging bij besluitvorming.
- Het afnemende aantal actieve deelnemers en de impact hiervan op de premie-inkomsten.
- De nog onzekere economische ontwikkelingen in 2023 op beleggingsstrategie en mogelijke beschermingsmaatregelen.

Oordeel:

Op basis van de beschreven werkzaamheden en bevindingen, komt het verantwoordingsorgaan tot het oordeel, dat het bestuur met een voldoende mate van zorgvuldigheid tot een verantwoorde besluitvorming en beleidskeuzes is gekomen. De indexatie van 12,45% voor 2023 voor alle deelnemers en gepensioneerden na een periode van geen of minimale indexatie, heeft het vertrouwen gesterkt in het fonds en het bestuur mede in ogenschouw genomen de resultaten van PME en andere fondsen.

Tot slot wil het verantwoordingsorgaan het bestuur bedanken voor de prettige samenwerking en inzet.

Schiphol-Oost, 25 mei 2023

P.A.J. Cobelens
B.W. van der Hoorn
J. Huigen
P.J.J.H. Jonkhout
L.H. van Leeuwen
A.E. van Loon
R.J.H. van der Meijs
H. Poel

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft met instemming kennis genomen van het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan en wil ook graag hun dank uitspreken voor de prettige samenwerking gedurende het afgelopen jaar. Het was plezierig om weer meerdere keren fysiek bij elkaar te komen, dat heeft de samenwerking naar mening van het bestuur bevorderd.

De aandachtspunten die het Verantwoordingsorgaan heeft opgesteld, zal het bestuur in nader overleg met het Verantwoordingsorgaan bespreken en waar mogelijk opvolging aan geven. Ook voor volgend jaar is het bestuur voornemens om meerdere keren in overleg te

treden met het VO, zodat het VO goed zicht blijft behouden op de wijze waarop het pensioenfonds bestuurd wordt en daar waar nodig advies of instemming kan geven.

3.4 Verslag van het bestuur

Het jaar 2022 stond wereldwijd vrijwel volledig in het teken van de oorlog tussen Rusland en Oekraïne en de daaruit voortvloeiende energiecrisis. De hieruit resulterende enorme inflatie had uiteraard niet alleen gevolgen voor de samenleving, denk aan de stijgende prijzen, maar ook op de pensioenverplichtingen (die door het toekennen van een flinke toeslag gestegen zijn). Dat had uiteraard weer een behoorlijke impact op het besturen van het pensioenfonds.

Na het overlijden van onze voorzitter, Frans van den Oetelaar, stond het bestuur ook voor de uitdaging om het bestuur en de diverse commissies weer volledig te krijgen. Aan het eind van het jaar is Ton van Esch toegetreden tot het bestuur namens de gepensioneerden als opvolger van Jan de Vries, die nu namens de werkgever in het bestuur zit en die tevens de voorzittersrol op zich heeft genomen. Hans Roeloffzen is toegetreden tot de beleggingsadviescommissie. De verwachting is dat Evelien Danckaarts in de tweede helft van 2023 zal toetreden tot het bestuur.

De financiële markten waren gedurende 2022 behoorlijk volatiel. Aan het begin van 2022 was er door de uitgebroken oorlog sprake van paniek op de aandelenbeurzen en daalden de koersen hard, gedurende 2022 herstelde dat weer enigszins. De marktrente had in 2022 wel de meeste impact op de financiële positie van het pensioenfonds, gedurende 2022 is de marktrente fors gestegen. In februari is door het bestuur het besluit genomen om de renteafdekking te verlagen naar 50% en tezamen met de eerder genoemde stijging van de marktrente heeft dit een zeer positief effect gehad op de dekkingsgraad, uiteraard zowel per maand alsook op de beleidsdekkingsgraad.

Aangezien niet te voorspellen was en is, hoe de oorlog tussen Rusland en Oekraïne zich gaat ontwikkelen en wat voor effect dat voor het pensioenfonds kan hebben, is tijdens één van de vergaderingen uitgebreid gesproken over de mogelijke risico's die het fonds loopt. Daarbij is onder meer een worst-case scenario besproken (als gevolg van bijvoorbeeld zeer negatieve beleggingsopbrengsten) en is in kaart gebracht wat voor gevolgen dit voor de dekkingsgraad zou kunnen hebben. Conclusie is dat er sprake is van een robuuste financiële positie en beleid bij het fonds en dat in een dergelijke situatie de resulterende dekkingsgraad nog steeds gezond genoemd kan worden.

Deze gezonde situatie blijkt ook uit de indexatie die het bestuur heeft kunnen verlenen. Gezien de hoge inflatie over 2022 stemt dit het bestuur tot tevredenheid. Het bestuur heeft kunnen besluiten om de pensioenen en opgebouwde rechten per 1 januari 2023 te verhogen met 12,45%. Uiteraard heeft deze indexatie een negatief effect op de dekkingsgraad gehad, maar door de gestegen marktrente en redelijke beleggingsresultaten is de dekkingsgraad eind december toch op een ruim voldoende niveau gebleven.

Het bestuur heeft veel tijd besteed aan het nieuwe pensioenakkoord dat binnenkort verwacht mag worden. Daarbij is nauw samengewerkt met de werkgever. Sociale partners moeten immers een keuze maken voor de nieuwe vorm van de pensioenregeling en hoe

en waar deze gaat worden ondergebracht (blijft dat worden uitgevoerd door het eigen pensioenfonds of niet).

Ook het verantwoordingsorgaan is hier nauw bij betrokken geweest en is hier regelmatig over geïnformeerd.

Los daarvan is dit onderwerp door het bestuur bij elke vergadering besproken. Kijkend naar de recente ontwikkelingen en het aanwezige stappenplan, is vastgesteld welke acties er kunnen of moeten worden opgepakt en wat het bestuur daar zelf van vindt. Ondermeer is hier aandacht aan besteed in de diverse communicatie-uitingen, zoals de nieuwsbrief en de pensioenkrant.

Tot slot heeft in 2022 onze pensioenadministrateur, Appel Pensioenuitvoering, de overgang van de administratie van onze oude pensioenuitvoerder TKP naar Appel weten af te ronden. Alle ingegane pensioenen en opgebouwde aanspraken zijn nu opgenomen in de administratie van onze pensioenregeling, maar ook de in het verleden niet toegekende indexaties zijn inmiddels in de administratie opgenomen. Dat betekent dat in een later stadium, mocht daar financiële ruimte voor zijn, het bestuur ook in staat is eventueel inhaalindexaties op individueel niveau toe te kennen.

Samenvattend was 2022 een uitdagend jaar, waarbij het onverwacht overlijden van onze voorzitter een grote schok was. Met elkaar hebben we dit op kunnen vangen.

In 2023 staan we voor grote uitdagingen. Vooral de keuzes in relatie tot het nieuwe pensioen stelsel zullen een belangrijke stempel drukken op onze werkzaamheden. Samenwerking met sociale partners, toezichtorganen en adviseurs is daarbij van cruciaal belang. Wat ons betreft is daar alle vertrouwen in.

Hoofdpijnen

Voor de financiële positie van het pensioenfonds is de dekkingsgraad een belangrijke graadmeter. Over het gehele jaar is de actuele dekkingsgraad gestegen als gevolg van de gestegen marktrente. Per 31 december 2022 is de actuele dekkingsgraad gedaald van 132,5% (31 december 2021) naar 131,4% door de toekenning van de indexatie per 1 januari 2023. De beleidsdekkingsgraad is gestegen van 127,0% naar 138,7%. Deze laatste stijging is met name veroorzaakt door het herstel van de actuele dekkingsgraden gedurende 2022, als gevolg van de gestegen marktrente.

Code pensioenfonds

Ter vervanging van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur is de Code Pensioenfonds opgesteld door de Stichting van de Arbeid en de Pensioenfederatie. Deze code is opgesteld om "het functioneren van pensioenfonds verder te verbeteren en inzichtelijker te maken, met als doel dat belanghebbenden er vertrouwen in hebben dat de pensioenfonds het aan hen toevertrouwde geld goed beheren en de belangen van alle betrokkenen evenwichtig afwegen." In de Code worden onderwerpen als de rol van de diverse organen van het pensioenfonds, integraal risicomanagement, beloningen, diversiteit en verantwoord beleggen nader uitgewerkt.

De Code Pensioenfondsen is wettelijk verankerd. De normen in de Code zijn een aanvulling op bestaande wet- en regelgeving. Deze zijn leidend, maar het is de verantwoordelijkheid van de besturen van pensioenfondsen om in hun beleidskeuzes rekening te houden met de Code. Indien een bestuur besluit af te wijken van één of meerdere normen, dient hierover in het jaarverslag verantwoording te worden afgelegd. De Monitoringscommissie Code Pensioenfondsen heeft in februari 2018 aangegeven dat een meer handzame Code Pensioenfondsen gewenst was. Aan de hand daarvan is door de Pensioenfederatie in oktober 2018 een geactualiseerde Code gepresenteerd. Het aantal normen daarin is hierin bijvoorbeeld van 83 teruggebracht naar 65.

Het bestuur van Pensioenfonds Honeywell wenst zoveel mogelijk de Code Pensioenfondsen te volgen. Het bestuur heeft tijdens de laatste bestuursvergadering de normen uit de Code Pensioenfondsen behandeld, en geconstateerd dat er geen wijzigingen zijn opgetreden ten aanzien van hetgeen hieromtrent in 2021 is vastgesteld. De normen 5 (verantwoording over beleid en inzicht in risico's), 58 (missie, visie, strategie), 64 (naleving gedragscode en evaluatie bestuur) en 65 (afhandeling van klachten) zijn bij de betreffende onderdelen in het verslag toegelicht. Op de volgende normen heeft het bestuur een toelichting, omdat het pensioenfonds niet geheel aan deze norm voldoet:

- Norm 33: *'In zowel het bestuur als in het VO is er ten minste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.'*

Het bestuur voldoet, ondanks de inspanningen op dit gebied, op dit moment niet aan deze eis, omdat het nog geen vrouwelijk bestuurslid heeft en alle bestuursleden ouder zijn dan 40 jaar. Dit onderwerp heeft de volle aandacht van het bestuur. Wel is een vrouwelijk aspirant-lid onder de 40 jaar aangesteld, waarvan verwacht wordt dat zij binnen afzienbare tijd kan toetreden tot het bestuur.

Het verantwoordingsorgaan voldoet op dit moment aan deze norm, omdat er een vrouwelijke lid deel uitmaakt van het verantwoordingsorgaan, alsmede er een mannelijk lid jonger dan veertig jaar zitting heeft in het verantwoordingsorgaan.

- Norm 39: *'Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan. Een lid van het verantwoordingsorgaan wordt benoemd door het bestuur en ontslagen door het verantwoordingsorgaan zelf. In uitzonderlijke situaties kan het bestuur in overleg met het intern toezicht een lid ontslaan.'*

Het bestuur heeft gekozen van deze norm af te wijken. Benoeming en ontslag van de leden van de visitatiecommissie geschieden conform de statuten na advies van het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan heeft geen bindend adviesrecht. Hier is voor gekozen mede vanwege de werkwijze met de Visitatie Commissie Pensioenfondsen die een voorselectie doen van geschikte leden.

Deskundigheidsbevordering en bestuurlijke effectiviteit

Deskundigheid, betrokkenheid en goede samenwerking vormen de basis voor goed bestuur van het pensioenfonds. Goed pensioenfondsbestuur heeft betrekking op alle organen van een pensioenfonds.

Het bestuur hecht grote waarde aan goed pensioenfondsbestuur en aan de betrokkenheid van alle belanghebbenden van het pensioenfonds. Het bestuur is zich bewust van zijn verantwoordelijkheid voor het goed besturen van het pensioenfonds en zal alles doen wat nodig is voor het handhaven van het vertrouwen in het pensioenfonds en de pensioensector. Ontwikkelingen op dit terrein worden nauwgezet gevolgd.

Het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds is samengesteld uit vertegenwoordigers van actieve deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever en bestond in 2022 uit acht leden. Het bestuur van het pensioenfonds legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheden en rechten die aan haar zijn toebedeeld bij en krachtens de Pensioenwet en de statuten. Het orgaan toetst of het bestuur bij de genomen besluiten op een evenwichtige wijze met de belangen van alle belanghebbenden rekening heeft gehouden. Het verantwoordingsorgaan heeft tot taak een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van de visitatiecommissie over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Het verslag van het verantwoordingsorgaan en de reactie van het bestuur daarop zijn opgenomen in dit verslag.

Het interne toezicht op het pensioenfonds wordt uitgeoefend door een visitatiecommissie, met inachtneming van het bepaalde bij en krachtens de Pensioenwet. Bij het interne toezicht op het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds wordt gekeken naar de procedures en processen en de interne beheersing binnen het pensioenfonds, naar de wijze waarop het pensioenfonds wordt aangestuurd en de wijze waarop wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn. De visitatiecommissie is onder meer belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan, de werkgever en in het jaarverslag, over de uitvoering van de taken. Eind 2022 is de Visitatie Commissie Pensioenfonds gestart met de jaarlijkse visitatie. Het definitieve rapport van de visitatiecommissie is in mei 2023 opgeleverd, waarin een aantal aanbevelingen is opgenomen.

Naleving wet- en regelgeving en communicatie met de toezichthouder**Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds en bestuursmodel**

De Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds is op 7 augustus 2013 in werking getreden. De bepalingen in de wet die betrekking hebben op de inrichting van de pensioenfondsorganen zijn op 1 juli 2014 van kracht geworden. De wet is geïnitieerd om de kwaliteit van het bestuur van pensioenfonds te versterken. De kwaliteit van bestuur moet passen bij de (complexe) omgeving waarin pensioenfonds opereren. Een doel van de

wet is een goede vertegenwoordiging van belanghebbenden. Daarnaast stuurt de wet aan op stroomlijning van de organen en taken van pensioenfonds, vergroting van de deskundigheid en versterking van het interne toezicht. Het bestuur heeft in dat kader gekozen voor een paritair bestuur.

Het pensioenfonds heeft een geschiktheidsplan, waarmee het bestuur invulling wilt geven aan de geschiktheidseisen voor bestuursleden van pensioenfonds. Bij geschikt pensioenfondsbestuur spelen deskundigheid, competenties en professioneel gedrag een rol. Het Geschiktheidsplan wordt periodiek beoordeeld en geactualiseerd.

DNB heeft regels vastgesteld om besturen en directies van pensioenfonds te toetsen. Deze regels houden concreet in dat bestuurders en directieleden van pensioenfonds, voordat zij worden benoemd, door DNB worden getoetst op integriteit en deskundigheid. DNB houdt bij deze toetsing steeds meer rekening met de aard, omvang en complexiteit en daarmee dus het risicoprofiel van het pensioenfonds en de samenstelling van het zittende bestuur. Alle bestuursleden van het pensioenfonds zijn getoetst en DNB heeft met hun benoeming ingestemd.

Om de kennis op peil te houden, volgt het bestuur actief de voor het pensioenfonds relevante pensioenontwikkelingen (onder meer middels vakliteratuur en relevante seminars). Tevens worden bestuursleden in de gelegenheid gesteld (vervolg)cursussen, seminars en themabijeenkomsten bij te wonen.

Op 8 november vond de jaarlijkse Beleidsdag plaats. Op deze dag is onder meer gesproken over het pensioenakkoord, de risicobereidheid, datakwaliteit en duurzaam beleggen. Daarnaast hebben verschillende bestuursleden deelgenomen aan overige seminars, zoals DNB seminars, webinars van de Pensioenfederatie en seminars van de Pensioenfederatie, Mercer en Aegon Asset Management.

Op basis van de deskundigheidsmatrix van het pensioenfonds, dat deel uitmaakt van het Geschiktheidsplan, zijn geen lacunes in de collectieve deskundigheid vastgesteld. In het Geschiktheidsplan is een opleidingsplan opgesteld voor de (aspirant-)bestuursleden.

Het regelmatig evalueren van het functioneren van bestuursleden en van het bestuur als geheel en het tijdig bijsturen daar waar nodig, draagt bij aan het in stand houden van een goed bestuur. Daarom draagt het bestuur er zorg voor dat bestuursleden en het bestuur als geheel elk jaar op hun functioneren worden geëvalueerd. Deze jaarlijkse evaluatie is in 2022 afgerond.

Daarnaast wordt het bestuur en zijn functioneren beoordeeld door het intern toezicht (Visitatiecommissie). Het bestuur is van mening dat het voldoende deskundig en ervaren is om zijn taak adequaat uit te voeren. Ook acht het zichzelf zorgvuldig, transparant en beheerst.

Het bestuur heeft in het Geschiktheidsplan nadere eisen gesteld aan de leden van het verantwoordingsorgaan. Ook is daarin een profiel opgesteld voor de Visitatiecommissie.

DNB

De Nederlandsche Bank (DNB) maakt zich sterk voor een betrouwbaar financieel stelsel. Daarom houdt zij toezicht op banken, pensioenfonds, verzekeraars en andere financiële instellingen. De toezichthouders van DNB doen dit door onder andere het toetsen van bestuurders, verlenen van vergunningen en aanpakken van financieel-economische criminaliteit. Ook controleren zij of instellingen financieel solide zijn. In 2022 zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming van DNB.

AFM

Sinds 1 januari 2007 houdt de Autoriteit Financiële Markten (AFM) toezicht op het gedrag van pensioenuitvoerders uit hoofde van de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling. De AFM controleert of pensioenuitvoerders zich aan de wetten en regels houden welke vooral zien op de verplichte informatieverstrekking aan deelnemers én de zorgplicht ten aanzien van deelnemers met een premie- of kapitaalovereenkomst. Daarnaast vallen pensioenuitvoerders ook onder het effecten-typisch gedragstoezicht van de AFM. Adviseurs en bemiddelaars in pensioenproducten vallen ook onder het AFM-toezicht. Daarnaast vallen sommige pensioenuitvoeringsorganisaties als AIFM-beleggingsinstelling ook onder het AFM-toezicht.

Klachten, geschillen en onregelmatigheden

Het bestuur heeft een Klachtenprocedure en een Geschillenprocedure opgesteld. De regelingen houden in het kort het volgende in:

Reglement Klachtenprocedure

Een deelnemer of een andere belanghebbende heeft het recht bij de administrateur een klacht in te dienen over de uitvoering van het pensioenreglement. Indien de klager het niet eens is met de beslissing van de administrateur op de klacht, heeft de klager het recht om in beroep te gaan bij het bestuur. Indien het bestuur de beslissing van de administrateur bevestigt, heeft de klager het recht een beroep te doen op de Ombudsman Pensioenen. De Ombudsman handelt een klacht af door het geven van een schriftelijk advies dat hij uitsluitend aan de klager en het bestuur ter kennis brengt. Het bestuur kan hier gemotiveerd van afwijken.

Reglement Geschillenprocedure

Het bestuur zorgt ervoor dat alle betrokkenen bij het pensioenfonds de mogelijkheid hebben te rapporteren over onregelmatigheden van algemene, operationele en financiële aard. Dit kan gaan om onregelmatigheden zowel binnen het pensioenfonds als bij partijen aan wie taken worden uitbesteed.

De commissie van beroep bestaat uit een voorzitter en twee leden, die door het bestuur worden benoemd. De commissie is bevoegd tot het doen van uitspraak in geschillen tussen een aangesloten werkgever, een deelnemer, een gewezen deelnemer, hun

rechtverkrijgende of een ander die naar het oordeel van de commissie rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen.

Nadere voorwaarden voor de procedures zijn vastgelegd in de betreffende reglementen. In het verslagjaar zijn geen klachten ontvangen.

Tevens heeft het pensioenfonds een Incidentenregeling en een Klokkenluidersregeling.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is in eerste instantie gericht op een zo goed mogelijk rendement bij een verantwoord risico. De beleggingen van het pensioenfonds zijn gespreid, om zo het lange-termijnsrisico te beperken en toch een goed rendement te kunnen behalen. Het pensioenfondsbestuur vindt dat het geld dat het beheert, op een maatschappelijk verantwoorde manier moet worden belegd.

Begin 2022 is er een wijziging aangebracht aan de renteafdekking, deze is met 10%-punt teruggebracht van 60% tot een niveau van 50%. Ook is onderzocht of de huidige beleggingen nog steeds de juiste zijn of dat er betere soortgelijke producten zijn (ondermeer is gekeken naar duurzame beleggingsproducten). Vooralsnog heeft dit niet geleid tot wijzigingen.

Toeslagverlening

Per 1 januari 2023 is een toeslag verleend aan alle actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van 12,45%. Deze verhoging van de aanspraken is gebaseerd op de ontwikkeling van de consumentenprijsindex (CPI), alle bestedingen, afgeleid, zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gemeten over de periode juli tot juli voorafgaande aan het toeslagmoment.

Voor deze toeslagverlening per 1 januari 2023 heeft het pensioenfondsbestuur gebruik gemaakt van de verruimde mogelijkheid tot toeslagverlening die door de wetgever met het "Besluit tot wijziging van het Besluit financieel toetsingskader in verband met toeslag vanwege voorgenomen transitie" is geboden. Het bestuur heeft bij dit besluit onderbouwd dat aan de randvoorwaarden voor toeslagverlening vanuit de tijdelijke wetgeving is voldaan (o.a. voornemen tot invaren, financiële positie). De deelnemers zijn hierover geïnformeerd middels een nieuwsbericht op de website (inclusief kwantitatieve beschrijving van de generatie- effecten van de toeslagverlening waarbij onderscheid is gemaakt naar leeftijdscohorten per geboortjaar).

Herstelplan

Er is geen herstelplan van toepassing.

Communicatie

Het pensioenfondsbestuur vindt het zeer belangrijk om alle actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden te bereiken. De oudedagsvoorziening is belangrijk en vergt aandacht. De communicatie-inspanningen van het pensioenfonds zijn verwoord in

een Meerjarenbeleidsplan en een daaruit opgesteld communicatiejaarplan met een concrete uitwerking van in te zetten middelen voor dat jaar.

Beloningsbeleid

Het Pensioenfonds heeft geen medewerkers in dienst; de bestuursleden namens de werkgever en de werknemers ontvangen voor hun werkzaamheden geen vergoeding van het pensioenfonds. De vertegenwoordiger namens de gepensioneerden ontvangt wel een vergoeding. De gepensioneerde leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen een vacatievergoeding.

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders. Alleen de bestuurders die werknemer zijn van één van de bij het fonds aangesloten ondernemingen, nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Frauderisicoanalyse

Het is voor het bestuur belangrijk om fraude te voorkomen, daar zijn de processen op ingericht en dit wordt ook periodiek besproken. Dit niet alleen om de eigen reputatie te waarborgen, maar het is uiteraard ook in het belang van onze stakeholders.

De organisaties waar we werkzaamheden aan hebben uitbesteed, informeren ons hier ook jaarlijks over, op deze manier kunnen we mogelijke risico's tijdig en goed inschatten. In de (risico)rapportages die wij periodiek van onze uitbestedingspartners ontvangen, wordt stelselmatig aandacht besteed aan naleving wet- en regelgeving, frauderisico's en het stelsel van maatregelen om mogelijke frauderisico's te beheersen. Daar zijn in het afgelopen boekjaar geen bijzonderheden uit naar voren gekomen.

Een ander mogelijk risico voor het fonds heeft betrekking op de periodieke betalingen die gedurende het jaar door bestuursleden moeten worden geaccordeerd. Hier zijn strikte afspraken over gemaakt binnen het bestuur die ook vastgelegd zijn. Bestuursleden hebben de mogelijkheid om zich digitaal aan te melden bij de betalingsportal van de betreffende financiële instelling, bijvoorbeeld van onze bankrekening voor het betalen van de pensioenuitkeringen. Per betaling of beleggingstransactie geldt het vierogen principe, deze kan pas doorgang vinden als minimaal twee bestuursleden akkoord hebben gegeven.

Bestuursleden dienen zich te houden aan de gedragscode van het pensioenfonds, die in 2022 is geactualiseerd aan de hand van het nieuwe template van de Pensioenfederatie. Deze is vervolgens in de bestuursvergadering vastgesteld. Bestuursleden dienen vervolgens elk jaar een verklaring in te vullen dat zij het bepaalde in de gedragscode hebben nageleefd en dat ook zullen blijven doen. Over 2022 is deze verklaring door alle bestuursleden ondertekend. Daarnaast is bij het fonds sprake van een klachtenreglement, geschillenreglement, klokkenluidersregeling en incidentenregeling, om allerlei mogelijke onwenselijkheden als fraude te voorkomen.

Het frauderisico wordt derhalve als laag ingeschat. Er is ondermeer sprake van een strikte scheiding van taken, waarbij het feit dat de pensioenuitvoering is uitbesteed aan een gerenommeerde partij extra waarborgen geeft.

3.5 Financiële paragraaf

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar:

(* € 1.000)	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Dekkings- graad
Stand per 31 december 2021	808.819	610.236	132,50%
Beleggingsresultaten	-171.817	-	
Premiebijdragen	8.242	9.545	
Toeslagverlening	-	52.910	
Uitkeringen	-15.192	-15.293	
Waardeoverdrachten	-419	-453	
Pensioenuitvoeringskosten	-1.111	-1.111	
Rentewijziging TV	-	-2.947	
Wijziging RTS		-173.825	
Wijziging grondslagen	-	2.141	
Overige	1.036	-2.073	
Stand per 31 december 2022	629.558	479.130	131,40%

De dekkingsgraad is een belangrijke maatstaf voor de financiële positie van een pensioenfonds. Het geeft het pensioenvermogen als percentage van de contante waarde van de pensioenverplichtingen weer. De dekkingsgraad kan wijzigen door diverse factoren, zoals de ontwikkeling van het beleggingsresultaat, verzekeringstechnische ontwikkelingen en de ontwikkeling van de rentetermijnstructuur.

De actuele dekkingsgraad is in 2022 gedaald van 132,5% naar 131,4%. De beleidsdekkingsgraad (het 12-maandsgemiddelde van de dekkingsgraad) is in 2022 gestegen van 127,0% naar 138,7%.

De dekkingsgraad kan wijzigen door diverse factoren, zoals de ontwikkeling van het beleggingsresultaat, verzekeringstechnische ontwikkelingen en de ontwikkeling van de markttrente.

De ontwikkeling van de dekkingsgraad van het pensioenfonds gedurende het jaar wordt hieronder weergegeven. Daarbij is per factor het procentuele effect op de dekkingsgraad bepaald.

	2022	2021
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	132,5	118,6
Effect premie	-0,7	-0,6
Effect uitkeringen	0,8	0,4
Effect toeslagverlening	-14,7	-1,5
Effect beleggingsresultaat	-27,8	6,6
Effect wijziging rentetermijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen	52,8	8,6
Wijzigingen actuariële grondslagen	-0,6	0
Effect overige oorzaken	-10,9	0,4
Dekkingsgraad per 31 december	131,4	132,5

Effect premies

De pensioenpremie die verschuldigd is aan het pensioenfonds (inclusief de bijdrage van de werknemers) was in 2022 40,2% van de som van de pensioengrondslagen. Hiervan is € 8.242 afgedragen door de werkgever en de werknemer en is € 47 onttrokken uit het premiedepot. Het premieresultaat is negatief omdat de feitelijke premie lager is dan de zuivere kostendekkende premie, maar niet lager dan de gedempte kostendekkende premie.

Effect beleggingsresultaat (inclusief renteafdekking)

Er is in 2022 (na aftrek kosten vermogensbeheer) een beleggingsrendement gerealiseerd van -21,34%. Voor de voorziening pensioenverplichtingen was een interest benodigd van -0,486%. Dit zorgt voor een negatief resultaat als gevolg van beleggingsopbrengsten.

Effect toeslagverlening

Per 1 januari 2022 is een toeslag verleend van 1,26% aan alle actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Deze verhoging van alle aanspraken is gebaseerd op de ontwikkeling van de consumentenprijsindex (CPI), alle bestedingen, afgeleid, zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gemeten over de periode juli tot juli voorafgaande aan het toeslagmoment. Vanwege de financiële positie kon net niet de volledige maatstaf worden toegekend (die was 1,29%). De koopsom voor deze toeslagverlening is ten laste gekomen van het pensioenfonds. Eén en ander is reeds in boekjaar 2021 verwerkt.

Per 1 januari 2023 is een toeslag verleend aan alle actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van 12,45%. Ook deze verhoging van de aanspraken is gebaseerd op de ontwikkeling van de consumentenprijsindex (CPI), alle bestedingen, afgeleid, zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gemeten over de periode juli tot juli voorafgaande aan het toeslagmoment.

Toeslagachterstanden

Wanneer geen volledige toeslag wordt verleend wordt de niet verleende toeslag op individueel niveau geregistreerd, dit is de zogenaamde toeslagachterstand. Het bestuur heeft beleid vastgesteld voor het eventueel inhalen van deze toeslagachterstanden. Om een inhaaltoeslag te kunnen toekennen is een hoge dekkingsgraad vereist. Inhaaltoeslagen zijn daarom op korte termijn niet te verwachten. Het bestuur van het pensioenfonds geeft in haar jaarrekening elk jaar een specificatie van het verschil tussen de volledige en de werkelijk toegekende toeslagen.

Deze specificatie is in de volgende tabel opgenomen.

	Volledige toeslag- verlening	Toegekende toeslagen	Vershil	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
	%	%	%	%
Voor actieve deelnemers				
Voor 2015	2,35	0,47	1,88	12,91
2015	1,86	0,50	1,36	14,45
2016	0,81	-	0,81	15,37
2017	-0,32	-	-0,32	15,01
2018	1,36	0,30	1,06	16,22
2019	1,73	1,00	0,73	17,07
2020	1,49	0,20	1,29	18,58
2021	1,56	-	1,56	20,43
2022	1,29	1,26	0,03	20,47
2023	12,45	12,45	-	20,47

Het toeslagpercentage is bepaald over het lopende boekjaar en gaat in per 1 januari van het daaropvolgende jaar.

	Volledige toeslag- verlening	Toegekende toeslagen	Vershil	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
	%	%	%	%
Niet actieve deelnemers				
Voor 2015	1,68	0,34	1,34	10,47
2015	0,59	0,20	0,39	10,90
2016	0,81	-	0,81	11,80
2017	-0,32	-	-0,32	11,44
2018	1,36	0,30	1,06	12,62
2019	1,73	1,00	0,73	13,44
2020	1,49	0,20	1,29	14,91
2021	1,56	-	1,56	16,70
2022	1,29	1,26	0,03	16,74
2023	12,45	12,45	-	16,74

Het toeslagpercentage is bepaald over het lopende boekjaar en gaat in per 1 januari van het daaropvolgende jaar.

Effect rentetermijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op marktwaarde op basis van de rentetermijnstructuur (RTS). Iedere maand wordt deze door DNB gepubliceerd. Een lagere (hogere) rentetermijnstructuur betekent een hogere (lagere) voorziening.

De verplichtingen daalden door de gestegen RTS, met als gevolg een positief effect op de dekkingsgraad. Deze RTS is door DNB vastgesteld.

Uitvoeringskosten

Op basis van artikel 45a van de Pensioenwet is het pensioenfonds verplicht informatie ten behoeve van de uitvoeringskosten op te nemen, uitgesplitst naar administratieve uitvoeringskosten, vermogensbeheerkosten en transactiekosten. Een weergave van de afgelopen twee jaar is in onderstaand overzicht opgenomen:

(* € 1.000)	2022	2021
Algemene en administratieve uitvoeringskosten	1.111	1.142
In euro's per deelnemer (actieven en gepensioneerden)	707	729
In euro's per deelnemer (totale populatie)	382	379
Vermogensbeheerkosten excl. transactiekosten	1.649	3.331
In % van het gemiddeld belegd vermogen	0,25%	0,43%
Transactiekosten	707	478
In % van het gemiddeld belegd vermogen	0,11%	0,06%
 Gemiddeld belegd vermogen	664.822	768.470
Rendement beleggingen na aftrek vermogensbeheerkosten	-21,34%	4,98%

De pensioenbeheerkosten per deelnemer zijn gedaald ten opzichte van 2021. Op totaalniveau zijn de pensioenbeheerkosten met € 31 duizend gedaald. Het totale aantal deelnemers is met 104 afgenomen.

In de onderstaande paragrafen worden de kosten verder toegelicht.

Algemene kosten

De algemene kosten betreffen kosten die niet direct toegerekend kunnen worden aan de pensioenuitvoering of vermogensbeheer. Deze kosten betreffen kosten voor bestuur en commissies, externe adviseurs en toezichthouders. Een aanbeveling van de Pensioenfederatie is om de algemene kosten pro rato te verdelen over pensioenuitvoeringskosten en vermogensbeheerkosten. Voor het pensioenfonds geldt dat de algemene kosten niet verdeeld zijn.

Administratieve uitvoeringskosten

Deze kosten betreffen de integrale kosten voor pensioenbeheerdienstverlening van Appel Pensioenuitvoering. Verder bestaan de kosten van pensioenbeheer uit communicatiekosten, accountantskosten, actuariskosten en toegerekende algemene kosten. De pensioenuitvoeringskosten worden gerapporteerd in euro's per deelnemer, waarbij het aantal deelnemers de som is van het aantal actieve deelnemers en gepensioneerden. Er is geen sprake van kosten inzake herverzekering en van kosten die door de werkgever worden gedragen. In deze kosten zitten geen schattingselementen.

Vermogensbeheerkosten

In de toelichting op de staat van baten en lasten is een bate van € 1.052 opgenomen. Dit betreft alle door het pensioenfonds betaalde vermogensbeheerkosten, restituties beheersvergoeding en ontvangen rebates. De overige vermogensbeheerkosten, ad € 2.701, zijn rechtstreeks gesaldeerd binnen de beleggingsfondsen. De totale vermogensbeheerkosten bedragen € 1.649.

De kosten van vermogensbeheer betreffen de vergoeding voor de integrale vermogensbeheer-dienstverlening van de vermogensbeheerder en de beheervergoeding en rendement gerelateerde vergoeding van de vermogensbeheerders. Ook bevatten deze kosten de overige kosten met betrekking tot het vermogensbeheer, waaronder de accountantskosten, bewaarvergoedingen, administratiekosten en juridische kosten. De kosten vermogensbeheer worden gerapporteerd als een percentage van het gemiddeld belegd vermogen. Het aandeel geschatte kosten is beperkt. Dit betreft met name kosten in onderliggende beleggingsstructuren.

De beheerkosten zijn berekend op basis van de Ongoing Charges Figure (OCF) van de beleggingsfondsen. De OCF is een maatstaf voor doorlopende kosten die aan het beleggingsfonds toegerekend worden. De OCF bestaat uit de beheervergoeding, service fee, kosten voor securities lending en kosten voor onderliggende extern beheerde beleggingsfondsen. Niet inbegrepen zijn de toe- en uittredingskosten van participanten, eventuele prestatievergoeding, transactiekosten binnen de beleggingsfondsen en interestkosten op bankrekeningen.

Een eventuele vaste vergoeding voor het beheer van de beleggingsportefeuille en eventueel een restitutie op de beheerkosten zijn in deze kostencategorie opgenomen. De basis hiervoor is de overeenkomst met Institutional Trust Services. Daarnaast zijn de kosten voor specifieke diensten en rapportages in deze kostencategorie opgenomen. Deze kosten worden ieder jaar separaat in rekening gebracht. Wanneer de kosten over 2022 nog niet in rekening zijn gebracht dan is een schatting van deze kosten opgenomen. Deze overige kosten hebben allemaal betrekking op de gehele beleggingsportefeuille en zijn pro rata verdeeld over de verschillende beleggingscategorieën.

De performance gerelateerde kosten zijn berekend aan de hand van de prestatievergoeding van de hierbij behorende beleggingsfondsen.

Vermogensbeheerkosten

(* € 1.000)	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Overig	Totaal
2022	11	-32	795	875	1.649
2021	17	1.380	845	891	3.133
2020	-	1.302	1.343	36	2.681
2019	-	1.145	1.000	310	2.455
2018	-	1.257	1.195	86	2.538

Vergelijking kosten met peergroup en visie bestuur

De vermogensbeheerkosten van 0,25% zijn lager dan de peergroup van fondsen met een belegd vermogen tussen 100 miljoen en 1.000 miljoen. De vermogensbeheerkosten van de peergroup (bron LCP) bedroegen in 2022 namelijk 0,43%. De kosten sluiten aan bij het actieve karakter van de beleggingen van het pensioenfonds en het beleggen in relatief duurder illiquide categorieën. Het bestuur is van mening dat de kosten marktconform zijn en passen bij het gekozen beleid van het pensioenfonds en de gekozen invulling.

Transactiekosten

Transactiekosten betreffen de toe- en uittredingsvergoedingen van de beleggingsfondsen, de kosten van discretionaire portefeuilles en de derivatentransacties. Transactiekosten in onderliggende beleggingsfondsen en acquisitiekosten bij illiquide beleggingen in beleggingsfondsen worden vooralsnog niet meegeteld, hier wordt door de Pensioenfederatie eerst nader onderzoek naar gedaan. De (geschatte) transactiekosten worden gerapporteerd als een percentage van het gemiddeld belegd vermogen. Omdat bij transacties in vastrentende waarden en in derivaten de werkelijke transactiekosten niet bekend zijn, zijn deze vrijwel volledig geschat.

Transactiekosten van beleggingstitels binnen de beleggingsfondsen zijn niet meegenomen. Dit is anders voor directe beleggingen in financiële instrumenten (discretionaire portefeuille). De aan- en verkoopkosten van beleggingstitels zijn standaard verwerkt in de aan- en verkoopprijs van deze instrumenten. Om deze kosten te bepalen is een gemiddelde spread (de helft van het verschil tussen de bied- en de laatprijs) toegepast.

Transactiekosten

(* € 1.000)	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Overig	Totaal
2022	1	611	-16	111	707
2021	3	260	-22	237	478
2020	-	30	83	32	145
2019	-	130	498	41	669
2018	-	165	328	38	531

Aansluiting met jaarrekening

De toelichting op de vermogensbeheerkosten in het bestuursverslag wijkt op onderdelen af van de kosten zoals gepresenteerd in de jaarrekening. De toelichting in het bestuursverslag houdt rekening met de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. In de jaarrekening zijn de kosten verantwoord overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

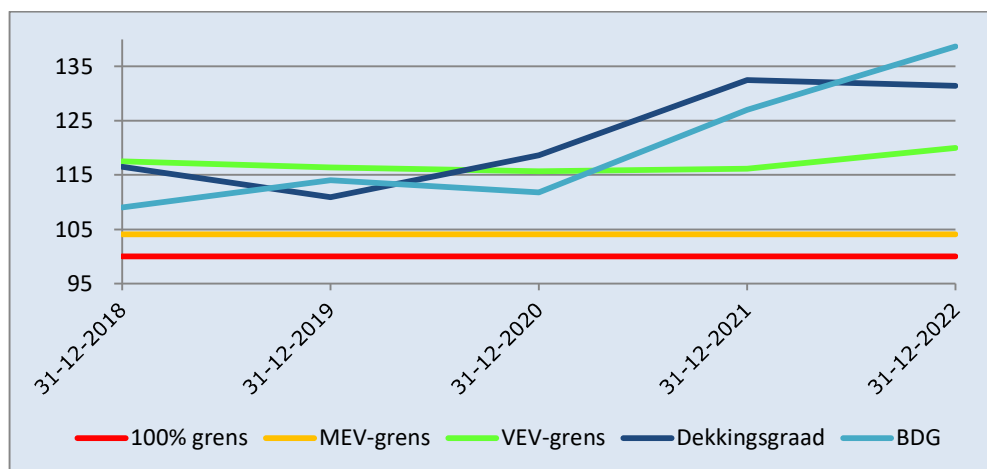
In de volgende tabel is de aansluiting tussen de vermogensbeheerkosten zoals gepresenteerd in het bestuursverslag en de kosten zoals opgenomen in de jaarrekening weergegeven:

(* € 1.000)	Vermogens- beheerkosten	Performance gerelateerde vergoedingen	Transactiekosten
Advies kosten en Bewaarloon	1.485	-	-
Overige kosten	164	-	707
Totale vermogensbeheerkosten en transactiekosten	1.649	-	707
Kosten opgenomen in de jaarrekening ⁵	-1.052	-	-
Kosten gesaldeerd met indirecte beleggingsopbrengsten	2.701	-	707

De administratieve uitvoeringskosten zoals opgenomen in het bestuursverslag sluiten wel aan op de kosten in de jaarrekening.

Financiële positie en herstelplan (nFTK)

In de periode 2018-2022 hebben de beleidsdekkingsgraad, de dekkingsgraad, het vereist eigen vermogen en het minimaal vereist eigen vermogen zich als volgt ontwikkeld:

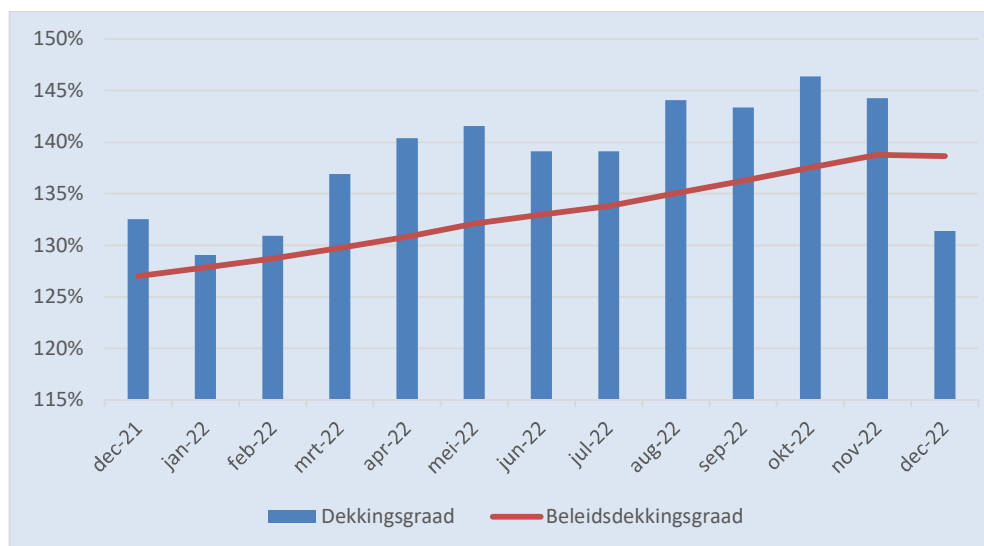

Beleidsdekkingsgraad

Onder het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Per 31 december 2022 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 138,7% (2021: 127,0%).

Om de juistheid van de maandelijkse berekening van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad te waarborgen, zijn de interne beheersmaatregelen versterkt door de toevoeging van dit proces aan de ISAE3402-II verklaring van de pensioenadministrateur.

Onderstaande grafiek geeft de maand-op-maand-ontwikkeling aan van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad.

Minimaal vereist eigen vermogen, vereist eigenvermogen en herstelplan

De dekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist eigen vermogen per 31 december 2022 bedraagt: 104,1% (31 december 2021: 104,1%). De dekkingsgraad behorend bij het vereist eigen vermogen per 31 december 2022 bedraagt: 120,0% (31 december 2021: 116,20%). Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model. De koopsom voor de toeslagverlening per 1 januari 2023 is meegenomen in de voorziening per 31 december 2022, hierdoor is de dekkingsgraad eind december 2022 fors afgenomen.

Herstelplan

Als de dekkingsgraad van het pensioenfonds lager is dan de vereiste dekkingsgraad, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het pensioenfonds het vermogen binnen 10 jaar op het vereiste niveau brengt. Jaarlijks wordt dit plan geëvalueerd en geactualiseerd. Vanwege de verbeterde financiële positie van het pensioenfonds is in 2022 geen herstelplan meer van toepassing.

Haalbaarheidsonderzoek

De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden.

In 2015 is de (lange termijn) risicohouding vastgelegd door ondergrenzen voor het pensioenresultaat te bepalen. Het verwachte pensioenresultaat wordt vervolgens elk jaar aan deze grenzen getoetst.

In 2015 zijn de ondergrenzen voor de mediaan en de relatieve afwijking vastgesteld op respectievelijk 90% en 35% vanuit de feitelijke financiële positie.

Op basis van de meting per 1 januari 2022 bedraagt het resultaat 105,1% respectievelijk 26,1% waarmee de uitkomsten van de jaarlijkse haalbaarheidstoets voldoen aan de vastgestelde ondergrenzen.

3.6 Beleggingen

Beleggingsresultaten 2022

Het totale beleggingsrendement na kosten (inclusief renteafdekking) kwam in 2022 uit op -/-21,34% (2021: 4,98%). Hierna wordt een terugblik op 2022 gegeven, met daarna een toelichting op de renteafdekking en vervolgens op de verschillende beleggingen van het pensioenfonds.

Terugblik 2022

Corona speelde in het begin van 2022 een steeds minder grote rol in de wereld, maar ook op de beleggingsmarkten, zeker nadat duidelijk werd dat de Omikron variant minder ziekmakend bleek te zijn dan eerdere varianten van het virus. Daardoor kozen steeds meer landen ervoor om de corona-maatregelen te versoepelen. Derhalve werd er een normalisatie van de economische activiteit verwacht. Dit werd echter verstoord door de Russische inval in Oekraïne. De oorlog in Oost-Europa zorgde voor een forse stijging in grondstofprijzen, maar had ook een grote impact op de prijs van energie. Oekraïne geldt bijvoorbeeld als een van de grootste graanexporteurs ter wereld en heeft daarmee een centrale rol in de wereldwijde voedselvoorziening. Landen die afhankelijk zijn van gas uit Rusland en/of graanimport uit Oekraïne kwamen hierdoor in de problemen.

In het tweede kwartaal bleef de inflatie maand op maand op nieuwe hoogterecords uitkomen en de inflatie in Europa groeide tot boven de 8%, waardoor het geloof groeide dat inflatie van blijvende aard zou zijn. Dit leidde ertoe dat centrale banken de beleidsrente in versneld tempo verhoogden en het ruime monetaire beleid gingen afbouwen. De Fed voerde in maart de eerste verhoging door met 25 basispunten en in het tweede kwartaal werd hier nog een verhoging van 50- en van 75 basispunten aan toegevoegd. In juli besloot de ECB om voor het eerst sinds 11 jaar de beleidsrente te verhogen met 50 basispunten. Eerder besloot de ECB al te stoppen met haar opkoopprogramma's. Met de beëindiging van de opkoopprogramma's stegen de risicopremies met name in Zuid-Europese landen. Zo steeg de yield op de 10-jaars obligatie van Italië van 1,21% begin 2022 naar 4,79% medio oktober. Door de stijging van de rente kondigde de ECB aan om het PEPP-programma opnieuw te implementeren in de Zuid-Europese landen. Daarnaast heeft de ECB de oprichting van een transmissiebeschermingsinstrument (TPI) goedgekeurd. De TPI is bedoeld om de effectieve doorwerking van het monetaire beleid per land te kunnen ondersteunen en ervoor te zorgen dat het monetaire beleid soepel wordt doorgegeven aan alle landen van het eurogebied.

Ondertussen gaat de oorlog in Oekraïne nog onverminderd door, al lijkt Oekraïne meer grip te krijgen op de situatie, onder meer door de aanlevering van moderne wapens uit het Westen. De inflatie blijft ook eind 2022 een belangrijk onderwerp in de financiële markten aangezien de inflatie naar dubbele cijfers is gestegen. De ECB heeft de rente in september voor het eerst in haar historie met 75 basispunten verhoogd en de FED heeft in het derde kwartaal twee van dergelijke verhogingen toegepast. Hiermee verwachten de centrale banken dat de vraag naar goederen en diensten afneemt, al kan het enige tijd duren voordat deze maatregelen het gewenste effect hebben. De inflatiecijfers in de Verenigde Staten in oktober lieten een daling zien van 0,50%-punt ten opzichte van september en leidden tot

de kleinste jaar op jaar toename sinds januari 2022. Beleggers reageerden daarop positief en hoopten dat de inflatiepiek achter de rug is. Aandelenkoersen stegen en de rente daalde waarop ook obligatiekoersen een stijgende trend lieten zien.

De inflatiecijfers over november vielen lager uit dan door economen werden ingeschat en mede op basis daarvan hebben de centrale banken in de grote wereldeconomieën zoals de Fed, ECB en BoE de rente in december verhoogd met 50 basispunten. De inflatie blijft echter ver boven de inflatiedoelstellingen van 2% waardoor verdere renteverhogingen in met name Europa in de lijn der verwachtingen liggen.

Renteafdekking

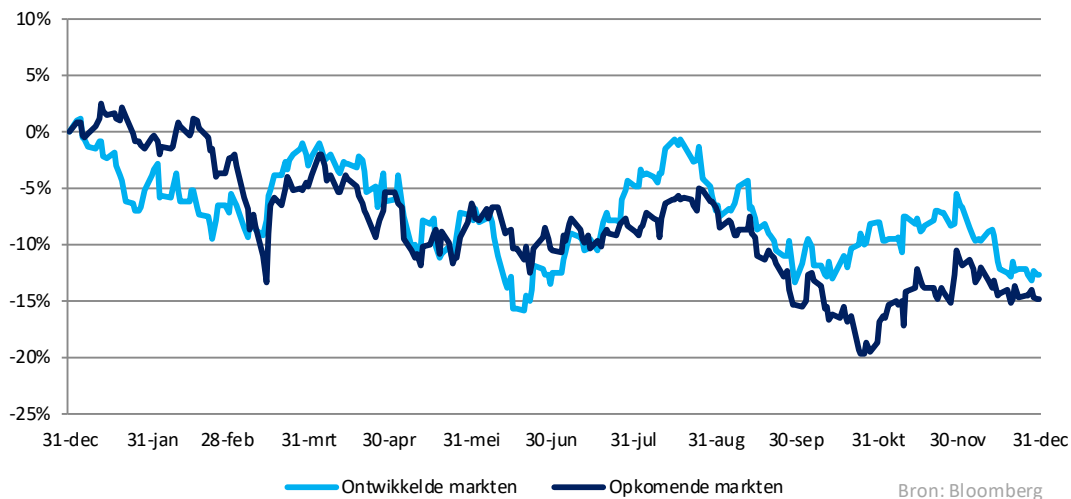
Het pensioenfonds heeft een dynamisch beleid rondom de renteafdekking. De strategische renteafdekking bedraagt 35%. De feitelijke renteafdekking is in 2022 verlaagd van 60% naar 50%. De feitelijke renteafdekking is gelijk aan 50% om de negatieve effecten van een rentedaling op dekkingsgraad te beperken. De renteafdekking dient ervoor om de dekkingsgraad (deels) te beschermen tegen rentebewegingen. In 2022 is de rente per saldo met ruim 2% gestegen. De renteafdekking heeft daarom negatief bijgedragen aan het rendement. Daar tegenover staat een verlaging van de technische voorziening, waardoor per saldo de dekkingsgraad als gevolg van de rentestijging is gestegen.

Financiële markten

Aandelen

Waar aandelenmarkten in het begin van het jaar nog op historische hoogten stonden, zijn deze recordstanden in de loop van 2022 als sneeuw voor de zon verdwenen. Aandelen uit ontwikkelde markten zijn gemiddeld met 12% gedaald. Het is een zeer bewogen jaar geweest, waarbij de grote ontwikkelingen in een rap tempo plaatsvonden en beleggers een moeilijk jaar hebben gehad. De VIX, een indicator voor de verwachte marktvolatiliteit, liep in deze periode fors op.

Figuur 1: Aandelen ontwikkelde vs opkomende markten
 % t.o.v. 31 dec. 2021, euro

Als gevolg van de inval in Oekraïne stegen de prijzen en hiermee werd de inflatie verder omhooggedreven en dit heeft ook geleid tot hogere rentes. De fors stijging van de rente had een grote impact op de aandelen, waarbij met name groeiaandelen hard daalden, omdat deze gevoelig zijn voor een stijgende rente. De theorie daarachter is dat kasstromen van deze bedrijven vaak verder in de toekomst liggen dan bijvoorbeeld bij waarde-aandelen en dat door de hoge rente de huidige waarde van deze bedrijven afneemt.

Indien we aandelen uitsplitsen naar specifieke karakteristieken, ook wel bekend als factoren, zijn er verschillen te constateren. Factoren zoals groeiaandelen, kwaliteit en ESG zijn sterker gedaald dan de brede index terwijl minimum volatility en waarde-aandelen relatief beter presteerden. Waarde-aandelen zijn per saldo over 2022 licht gestegen. De koers-winstverhouding, ook wel bekend als price-to-earnings ratio, van de MSCI World is over 2022 gedaald. Per 31 december 2021 is de verhouding van 22,7 gedaald naar 17,1 per 31 december 2022.

Veel economieën zijn in het begin van 2022 volledig heropend en de economische activiteiten bloeiden op. De stijging van de prijzen heeft ervoor gezorgd dat veel bedrijven last hebben van duurdere grondstof- en materiaalprijzen, hetgeen op de marges drukt. Bedrijven hebben deze hogere prijzen veelal weten door te berekenen in de verkoopprijs van hun producten aan de consument.

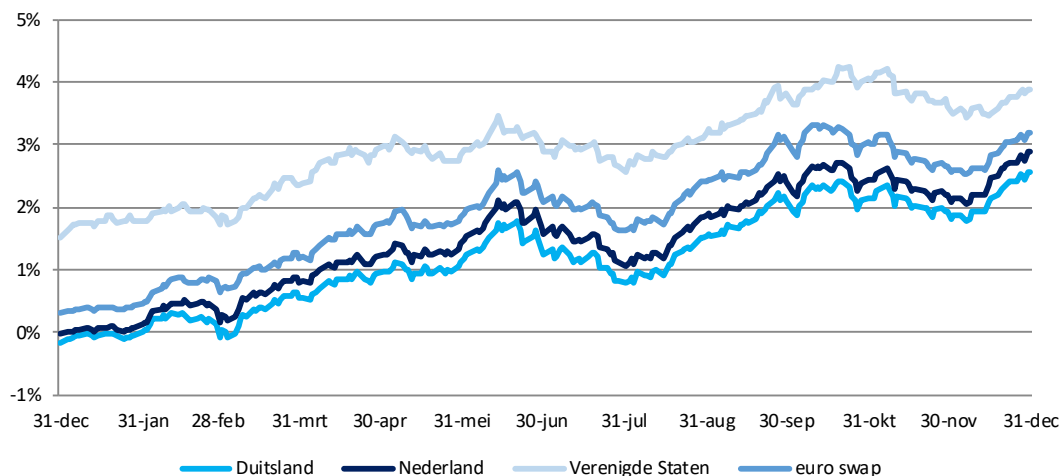
Aandelen van opkomende markten leverden year-to-date gemiddeld ongeveer 14% in, 2%-punt meer dan ontwikkelde markten. Aandelenkoersen in opkomende markten hebben het lastig, mede door de sterk stijgende dollar. De dollar geldt voor veel opkomende landen als een belangrijke valuta omdat de staatsschuld hieraan gekoppeld kan zijn. Een sterkere dollar betekent dat een land naar rato meer lokale valuta dient te betalen voor dezelfde hoeveelheid dollars. China hanteerde ook in 2022 een strikt 'zero-covid' beleid en dat had ook zijn impact op de economische bedrijvigheid.

Vastrentende waarden

Normaliter worden vastrentende waarden gezien als een stabiele categorie met een vast inkomen. In 2022 zijn vastrentende waarden fors in waarde gedaald. De al langer hogere prijzen in producten en diensten werden verder omhooggedreven door de enorme stijging van de energie- en grondstofprijzen. Door de toenemende onzekerheid van de economische vooruitzichten en het verder uit zicht raken van de inflatiedoelstelling hebben de centrale banken in de Verenigde Staten en de eurozone de beleidsrente verhoogd. De Fed verhoogde haar beleidsrente maar liefst 7 keer in 2022 met in totaal een stijging van 4,25%-punt. De bandbreedte van de beleidsrente van 's werelds grootste economie bedraagt nu 4,25% - 4,50%. De ECB liep achter op de Fed inzake de renteverhoging. In juli, toen de inflatie in de eurozone boven de 10% lag, was de beleidsrente van de ECB nog 0%. Na vier verhogingen staat de beleidsrente eind 2022 op 2,50% en blijft de centrale bank vastberaden om de inflatie weer terug naar de doelstelling van net geen 2% te brengen.

In december kwam de Bank of Japan met een verrassend besluit door een aanpassing door te voeren in het aankoopprogramma van staatsobligaties. De centrale bank laat toe dat de rente op 10-jarige staatsobligaties mogen toenemen tot 0,50%. Hiermee werden de financiële markten verrast waarbij niet-financiële aandelen daalden terwijl financiële aandelen zoals banken stegen. De Yen daalde in waarde.

Figuur 2: Ontwikkeling 10-jaars rentes
 % in 2022

Voor de kredietmarkten was 2022 een bewogen jaar, waarbij spreads van investment-grade bedrijfsobligaties fors zijn gestegen, zo is de spread op Europese bedrijfsobligaties met 77 bps opgelopen van 0,9% primo 2022 naar 1,7% ultimo 2022. Over de hele linie zijn de spreads verruimd als gevolg van de hogere risico- en kredietopslagen als gevolg van de stijgende rente en de daarmee grotere kans op een globale recessie.

Obligaties die werden uitgegeven door bedrijven en overheden in opkomende markten hebben eveneens een slecht jaar beleefd. De rente op deze leningen is relatief aantrekkelijk doordat de rente hoger ligt dan de rente op staatsleningen uitgegeven door overheden uit ontwikkelde markten. De Emerging Market Bonds Index Global (een index van in Amerikaanse dollars uitgegeven schuldpapier) behaalde een rendement van -19%. Het rendement van de Government Bond Index – Emerging Markets Global Diversified, een benchmark van staatsobligaties uitgegeven in de lokale valuta, kwam uit op -6% (in euro's gemeten). De negatieve rendementen werden verder omlaagedrukt door de sterke dollar.

Rendementen per beleggingsfonds 2022

In de onderstaande tabel staan de behaalde rendement per beleggingsfonds waarin het pensioenfonds in 2022 heeft belegd.

Assetgroep	Fondsnaam	Jaar-rendement
VRW	AEAM Core Eurozone Government Bond	-18,7%
VRW	AEAM Dutch Mortgage Fund 2	-21,1%
VRW	AEAM Emerging Market Debt Fund	-20,7%
VRW	AEAM Government Related Investment	-18,2%
VRW	AEAM Strategic Liability Matching Fund	-79,4%
VRW	MGI Emerging Market Debt Fund	-3,6%
VRW	NN Euro Credit Fund – I	-13,4%
Aandelen	AeAM World Equity Fund	-21,3%
Aandelen	OBAM NV	-19,1%
Aandelen	MGI Global Equity	-15,0%
Aandelen	MGI Global Equity – hedged	-20,2%
Vastgoed	Grond in Emmen	6,1%
Grondstoffen	AEAM Global Commodity Fund	22,5%
Grondstoffen	Goud	4,9%
Grondstoffen	Platinum	17,6%

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het pensioenfonds acht het belangrijk om bepaalde sectoren of bedrijven uit te sluiten (bijvoorbeeld controversiële wapens) en ziet een verantwoordelijkheid voor het pensioenfonds om actief te kunnen bijdragen aan een betere wereld. Het pensioenfonds wil dit invullen door uitsluitend zaken te doen met vermogensbeheerders die de UNPRI hebben ondertekend en laat zich bij de selectie van nieuwe vermogensbeheerders actief informeren over de mate van bemoeienis met betrekking tot het stembeleid en de mate van maatschappelijk verantwoord beleggen van de vermogensbeheerder.

Het pensioenfonds besteedt zijn beleggingen uit aan Aegon Asset Management B.V. (AeAM), NN Investment Partners (NN IP), OBAM N.V., en Mercer Global Investments

(MGI). Het pensioenfonds hanteert in het kader van verantwoord beleggen een aantal uitgangspunten.

Het pensioenfonds zorgt ervoor dat bij de personen die belast zijn met de (uitvoering) van het beleggingsbeleid geen sprake is van belangenverstrengeling of tegenstrijdige belangen. Deze personen zijn gebonden aan de door het pensioenfonds opgestelde gedragscode. Deze gedragscode voldoet aan de eisen die DNB en de AFM hieraan stellen. Het pensioenfonds heeft een compliance officer die toeziet op de juiste naleving van de gedragscode.

Het pensioenfonds waardeert goed bestuur en maatschappelijk verantwoord beleggen als belangrijk en streeft ernaar haar portefeuille in lijn hiermee in te richten. Verantwoord beleggen is één van de criteria waar beleggingsfondsen op geselecteerd worden.

SFDR-wetgeving

Op 10 maart 2021 is de Europese Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) in werking getreden, met als doelstelling een klimaatneutraal Europa in 2050. Deze verordening is ook van toepassing op Nederlandse pensioenfondsen. Het verplicht pensioenfondsen om inzicht te geven in hoe ze omgaan met duurzaamheidsrisico's; hoe deze risico's worden meegenomen in beleggingsbeslissingen, of rekening wordt gehouden met ongunstige effecten van de beleggingen en of duurzaamheidsrisico's onderdeel zijn van het beloningsbeleid.

De gedragslijnen inzake de integratie van duurzaamheidsrisico's in de beleggingsprocedure van het fonds zijn te vinden in de "Verklaring inzake Beleggingsbeginselen".

Het pensioenfonds heeft haar SFDR-verklaring gepubliceerd op de website. Ook heeft het fonds haar beloningsbeleid geactualiseerd op basis van de SFDR. Het bestuur van het fonds heeft verder bepaald dat de pensioenregeling onder SFDR wordt aangemerkt als een "Overig product" (artikel 6).

Aegon Investment Management

Aegon streeft naar een duurzame beleggingsportefeuille, volgens de richtlijnen van de Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties (UNPRI). Het gaat om een aantal beginselen op het gebied van milieu, sociale omstandigheden en goed ondernemingsbestuur voor de beleggingspraktijk. Daarnaast geldt dat Aegon alleen beleggingen selecteert die in overeenstemming zijn met de gedragscode van Aegon. Respect voor het milieu, de mensenrechten en de volksgezondheid zijn daarbij belangrijke criteria. Daarnaast doet Aegon geen zaken met bedrijven die zich bezighouden met de productie van controversiële wapens, zoals clustermunities en landmijnen.

NN Investment Partners

De basis voor de verantwoorde beleggingsaanpak van Nationale-Nederlanden is het beleidskader voor verantwoord beleggen "Responsible Investment Policy Framework" van NN Group. Hierin staan zeven principes voor een verantwoorde wijze van beleggen. Het

beleidskader reflecteert verscheidene internationale richtlijnen die NN Group en haar vermogensbeheerder NN Investment Partners ondersteunt, zoals de UNPRI. Verder is er een specifiek beleid dat beleggen in controversiële wapens verbiedt. Het beleggingsbeleid sluit hiermee aan op de Code Duurzaam Beleggen van het Verbond van Verzekeraars.

OBAM NV.

OBAM streeft naar een voorbeeldfunctie in de bedrijfsvoering om hun 'human resources'-beheer te verbeteren, hun ecologische voetafdruk te verkleinen en band met de samenleving te versterken. Dit wordt gezien als hun sociale, burgerlijke en ecologische aansprakelijkheid. Het Corporate Social Responsibility (CSR)-initiatief bouwt voort op de UNPRI die BNP Paribas Investment Partners ondertekende en is in lijn met de Responsibility Charter van BNP Paribas en de betrokkenheid bij duurzame ontwikkeling. Een operationeel CSR-comité dat rapporteert aan de Executive Committee die verantwoordelijk is voor de coördinatie van de toepassing en bewaking van de CSR-acties. Jaarlijks wordt verslag uitgebracht over de geboekte vooruitgang en successen in de toepassing van het CSR-programma.

Mercer Global Investments

Mercer Global Investments selecteert niet direct beleggingen. Het selecteert de vermogensbeheerders die worden opgenomen in de portefeuille. MGI heeft beleid geformuleerd over de selectie van de vermogensbeheerders op gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. Dit beleid is gebaseerd op de volgende principes:

- Duidelijke communicatie richting de vermogensbeheerders over de Mercer verwachtingen rondom hun beleid wat betreft maatschappelijk verantwoord beleggen;
- Actieve monitoring van de activiteiten van de vermogensbeheerder rondom verantwoord beleggen en stemrecht;
- Actief aandeelhouderschap met de vermogensbeheerders om verantwoord beleggen activiteiten te verbeteren;
- Transparantie over de implementatie van het verantwoord beleggen beleid naar de beleggers in het fonds.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid wordt afgestemd op de verplichtingenstructuur van het pensioenfonds. Daarbij wordt rekening gehouden met de wettelijke eisen die in het Financieel Toetsingskader (FTK) aan het beleggingsbeleid en risicomanagement gesteld worden. De Nederlandse Bank (DNB) houdt hierop toezicht.

In de Pensioenwet is in artikel 135 vastgelegd dat een pensioenfonds een beleggingsbeleid moet voeren dat in overeenstemming is met de prudent person regel.

Het pensioenfonds geeft hier als volgt uitvoering aan:

- De waarden worden belegd in het belang van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden;
- De waarden worden zodanig belegd dat de kwaliteit, de veiligheid, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel zijn gewaarborgd;
- De beleggingen worden zorgvuldig gespreid om concentratierisico te reduceren;

- Het pensioenfonds heeft een heldere organisatiestructuur vastgelegd met betrekking tot het bepalen en uitvoeren van het beleggingsbeleid waarin het risicobeheer adequaat en onafhankelijk is vorm gegeven en een zorgvuldig besluitvormingsproces is gewaarborgd;
- Het strategische beleggingsbeleid van het pensioenfonds wordt zo goed mogelijk afgestemd op de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding. Het beleid is afgestemd op de specifieke verplichtingen en de indexatieambitie van het pensioenfonds. Ten behoeve hiervan wordt periodiek (minimaal eens per 3 jaar) een Asset Liability Management (ALM)-studie of vergelijkbare studie gedaan;
- Het pensioenfonds vertaalt jaarlijks het strategische beleggingsbeleid naar een concreet beleggingsplan. In het beleggingsplan heeft het pensioenfonds gedetailleerde strategische normwelingen, bandbreedtes en risicolimieten per beleggings- dan wel risicocategorie opgesteld die aansluiten bij de risicohouding van het pensioenfonds. Daarbij heeft het pensioenfonds beleid opgesteld voor de beheersing van de relevante risico's; Het pensioenfonds heeft bij de vaststelling van het strategische beleggingsbeleid, de implementatie daarvan alsmede bij het risicobeheer, nadrukkelijk voor een balans tussen aard, omvang en complexiteit van de beleggingsportefeuille enerzijds en de aanwezige kennis en ervaring anderzijds gezorgd;
- Het pensioenfonds heeft de uitvoering van het vermogensbeheer met behulp van een beleggingsmandaat vastgelegd en beschikt over een selectie- en evaluatieprocedure;
- Het pensioenfonds heeft beleid vastgelegd over het beleggen in de "eigen onderneming";
- De beleggingen worden gewaardeerd op basis van marktwaardering;
- De waarden worden hoofdzakelijk op gereguleerde markten belegd;
- Beleggingen in niet tot de handel op een gereguleerde financiële markt toegelaten waarden worden tot een prudent niveau beperkt;
- Beleggingen in derivaten zijn toegestaan voor zover deze bijdragen aan een vermindering van het risicoprofiel of een doeltreffend portefeuillebeheer vergemakkelijken. Het pensioenfonds vermijdt een bovenmatig risico met betrekking tot één en dezelfde tegenpartij en tot andere derivatenverrichtingen.

Het doel van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is het behalen van een zo hoog en stabiel mogelijk rendement op het belegde vermogen binnen een aanvaardbaar risicoprofiel. Met behulp van de inzichten uit een periodiek gehouden ALM-studie bepaalt het pensioenfonds de strategische beleggingsmix voor het komende jaar. De uiteindelijke strategische beleggingsmix voor het pensioenfonds is dan geen doel op zich, maar een resultante van de gewenste beleggingsrisico's en beoogde pensioenresultaten.

De beschikbare gelden van het pensioenfonds dienen op een solide wijze te worden belegd. Met het oog op een professionele en verantwoorde besluitvorming ten aanzien van de beleggingen van het pensioenfonds is tot de volgende organisatie van activiteiten besloten:

- Het bestuur stelt met inachtneming van advies van de beleggingsadviescommissie het beschikbare risicobudget voor de belegging, het strategisch beleggingsbeleid en de randvoorwaarden waarbinnen dit vorm wordt gegeven (het beleggingsraamwerk) vast;

- De beleggingsadviescommissie draagt zorg voor en controleert de uitvoering van de (aansturing van de) beleggingen, waarbij gebruik wordt gemaakt van ondersteuning van de Investment Consultant;
- Professionele vermogensbeheerders voeren het feitelijke vermogensbeheer uit en rapporteren daarover;
- Profielen van de leden van de beleggingsadviescommissie en het bestuur zijn opgenomen in het Geschiktheidsplan.

Het beleggingsplan is afgeleid van de doelstelling een extra rendement te behalen ten opzichte van de waardeontwikkeling van de (nominale) verplichtingen binnen een bepaalde tracking error en geeft aandacht aan allocaties en bandbreedtes betreffende:

- Verdeling over beleggingscategorieën;
- Management renterisico verplichtingen;
- Valutabeleid;
- Samenstelling vastrentende portefeuille;
- Samenstelling overige (return) portefeuille;
- Gebruik derivaten.

Principes waarop het beleggingsplan is gestoeld, zijn:

- Het moet passend zijn voor het risicobudget;
- Het renterisico van de verplichtingen dient in belangrijke mate strategisch te worden beheerst, middels de afstemming van omvang en looptijd van de vastrentende portefeuille op de nominale verplichtingen;
- Allocaties dienen een positieve bijdrage te leveren aan de rendementsverwachting en/of te leiden tot risicoreductie door diversificatie onder bepaalde economische scenario's;
- Allocaties dienen te worden gezien in termen van risicobijdrage binnen de context van de beleggingsportefeuille als geheel.

Het tactisch beleid kan worden uitgevoerd binnen de actief beheerde beleggingsfondsen. Daarnaast kan het fonds de tactische renteafdekking op ieder moment aanpassen binnen de bandbreedtes. Jaarlijks wordt door het bestuur vastgesteld wat de relevante streefposities zijn. Om die posities worden bandbreedtes aangehouden waarbinnen de renteafdekking en de strategische mix mogen bewegen. Verder is het binnen de bandbreedtes toegestaan dat onder andere door "asset drift" de feitelijke weging van de beleggingscategorieën vastrentende waarden, aandelen, onroerend goed en commodities afwijkt van de normweging. Het pensioenfonds heeft zelf geen tactisch beleggingsbeleid.

Ter beoordeling en bewaking van de uitvoering van het totale beleggingsbeleid is een strategische benchmark vastgesteld door het pensioenfonds. Deze luidt als volgt (waarden zijn uitgedrukt als een percentage van totale beleggingsportefeuille):

Beleggingscategorie	Weging	Bandbreedte	Benchmark
Vastrentende waarden	56,00%	52,6%-62,6%	
Staatsobligaties	24,50%	19,5% - 29,5%	Merrill Lynch Eurozone Government Bond Index cst
Overheid gerelateerd	5,00%	2,5% - 7,5%	Merrill Lynch Core Eurozone Government Bond Ind.
Bedrijfsobligaties	5,00%	2,5% - 7,5%	Barclays Capital Euro Aggreg. Corporate Bond Ind.
Hypotheken	18,00%	15,5% - 20,5%	JP Morgan Government Bond Index Traded NL *
EMD Local	1,75%	0,0% - 4,25%	JP Morgan Government Bond Index Traded NL *
EMD Hard	1,75%	0,0% - 4,25%	JP Morgan CEMBI
Aandelen	35,00%	30,0%-40,0%	
Wereld (Aegon)	11,67%		MSCI All Country World Net Index (Customized)
Wereld (OBAM)	11,67%		MSCI All Country World Net Index
Wereld (MGI)	11,67%		MSCI World Index – NDR (hedged / unhedged)
Overig	9,00%	4,0% - 14,0%	
Grondstoffen	2,60%	0,1% - 5,1%	S&P GSCI ER (hedged) € overnight
Edelmetalen	3,00%	0,5% - 5,5%	Gelijk aan de performance
Direct vastgoed	0,40%	0,2% - 0,6%	
Liquiditeiten	3,00%	0,0% - 5,5%	
Totaal	100,00%		

* Voor hypotheken wordt als benchmark een staatsobligatie benchmark aangehouden. Deze benchmark houdt geen rekening met de krediet en illiquiditeitopslag die gepaard gaan met de hypotheek belegging. Er is gekozen voor deze benchmark omdat er geen geschikte benchmark publiekelijk beschikbaar is voor de hypotheek belegging.

Strategie vastrentende waarden

De vastrentende waarden worden beheerd door AEGON, Mercer Global Investments en NNIP. Ten aanzien van de vastrentende waarden is een onderverdeling afgesproken, waarbij onder andere rekening wordt gehouden met adviezen en rapportages van de beleggingsadviescommissie en de vermogensbeheerder. Het beleid wordt ten minste eenmaal per jaar op basis van een advies van de beleggingsadviescommissie door het bestuur vastgesteld. Binnen de categorie Bedrijfsobligaties wordt belegd in een fonds van NNIP. Dit fonds belegt in Europese bedrijfsobligaties. De beleggingen in EMD (obligaties in opkomende landen) zijn gelijk verdeeld over de beide vermogensbeheerders (MGI en Aegon).

De vastrentende waarden portefeuille, inclusief de renteswaps, heeft onder meer als doel om het renterisico van de verplichtingen voor een groot, beleidsmatig gewenst deel af te dekken. Ten einde het renterisico voor het pensioenfonds te reduceren wordt gebruik gemaakt van 'interest rate swaps', beheerd in een pool middels Aegon's Strategic Liability Matching (SLM) fonds. Derivaten vormen als afgeleide instrumenten geen aparte beleggingscategorie. De vermogensbeheerder mag in overeenstemming met gestelde richtlijnen gebruik maken van alle soorten derivaten, mits de blootstelling van het vermogen inclusief derivaten binnen de vermelde beleggingsrestricties blijft en deze geen risico toevoegen.

Strategie aandelen

Bij de samenstelling van de aandelenportefeuille wordt gestreefd naar een brede diversificatie, zowel over regio's als over sectoren. De aandelenbeheerders hebben ruimte voor het voeren van actief beleid binnen de aandelenportefeuille. De aandelen werden begin 2021 beheerd door Aegon, OBAM en MGI. De verdeling tussen de drie (fondsen van de) beheerders wordt door het bestuur geformuleerd. Momenteel betreft de strategische verdeling tussen de drie beheerders 33/33/33. Binnen het aandelenfonds van Aegon worden de USD, het GBP en de JPY volledig afgedekt naar de euro. Binnen het OBAM fonds wordt het valutarisico niet afgedekt. Vanuit pragmatische redenen wordt binnen het MGI fonds de valuta's van alle ontwikkelde landen voor 50% afgedekt. Dit sluit voldoende aan bij het beleid van het pensioenfonds om 50% van het valutarisico van de drie grote valuta af te dekken.

Strategie edelmetalen

De edelmetalen worden passief aangehouden. Het goudbelang vervult bij een crisis een functie als ultieme reserve en vertrouwensanker. Verder wordt goud aangehouden uit diversificatiemotief. Daarnaast wordt ook platinum aangehouden. Platinum kent vergelijkbare karakteristieken als goud en fungeert ter diversificatie van de edelmetalen portefeuille.

3.7 Pensioenparagraaf

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op activiteiten op het gebied van pensioencommunicatie en -administratie die in 2022 hebben plaatsgevonden. Daarnaast worden de belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling toegelicht. Ook wordt er een toelichting gegeven op de pensioenuitvoeringskosten van het pensioenfonds. Tot slot wordt in dit hoofdstuk ingegaan op (voorstellen voor) nieuwe wetgeving op pensioengebied.

Pensioencommunicatie

Algemene visie op pensioencommunicatie

Goede pensioencommunicatie draagt bij aan het vervullen van de algemene doelstellingen van het pensioenfonds. Daarom worden vanuit een strategische invalshoek verschillende communicatiemiddelen ingezet. De pensioenfondsdoelstellingen vormen het uitgangspunt voor de communicatiedoelstellingen. Hieruit volgen de te onderscheiden doelgroepen: actieve deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers. Op basis van voorgaande worden middelen gekozen.

Het pensioenfonds stelt jaarlijks een actieplan communicatie op. Ook in 2022 was dat het geval. Dit actieplan communicatie sluit aan bij het in 2022 gemaakte drie-jarig communicatiebeleidsplan. Uitgangspunt bij deze communicatieplannen is dat het pensioenfonds wil blijven voldoen aan de Pensioenwet en de eisen die de toezichthouder stelt. De doelstellingen gaan op hoofdlijnen over het opbouwen van een relatie tussen pensioenfonds en deelnemer, bereikbaarheid van de deelnemer en verhogen van de zelfredzaamheid van de deelnemer.

Communicatie over de financiële situatie van het pensioenfonds

Actieve deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers worden continu geïnformeerd over onze financiële situatie en de verschillende besluiten en stappen die het pensioenfonds heeft genomen. Op de website heeft de stand van de (beleids)dekkingsgraad een prominente plaats op de homepage. De (beleids)dekkingsgraad wordt maandelijks gepubliceerd. De informatie hierover is direct zichtbaar en aanklikbaar. Op de website en in de diverse andere middelen van het pensioenfonds geven we achtergrondinformatie bij de (beleids)dekkingsgraad en de actuele financiële situatie van het pensioenfonds. De financiële situatie van het pensioenfonds is bijna altijd een onderwerp in de digitale nieuwsbrief en pensioenkrant. In de jaarlijkse pensioenkrant, die rond het verzenden van het Uniform Pensioenoverzicht verschijnt, is ruimte voor inhoudelijke achtergrondinformatie.

Wettelijk verplichte communicatie

Pensioenfonds Honeywell is verplicht om een aantal communicatiemiddelen te gebruiken, namelijk:

- **Pensioen 1-2-3**

Alle nieuwe deelnemers ontvangen binnen 3 maanden na indiensttreding hun Pensioen 1-2-3. Met het Pensioen 1-2-3 krijgen nieuwe deelnemers inzicht in hun pensioenregeling. Het Pensioen 1-2-3 is gelaagd opgebouwd. Laag 1 geeft in het kort informatie over bijvoorbeeld de opbouw van ouderdoms- en nabestaandenpensioen, de

keuzemogelijkheden en eventuele verhoging of verlaging. Laag 2 geeft aanvullende informatie en laag 3 bevat documenten zoals het pensioenreglement, het eventuele herstelplan, het jaarverslag en de Pensioenvergelijker. Laag 1 wordt per post verstuurd, met een begeleidende brief. Het complete (digitale) Pensioen 1-2-3 staat op de website.

- **Uniform Pensioenoverzicht**

Het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) is in 2022 verstuurd naar alle deelnemers waarbij een keuze gemaakt kon worden tussen fysiek en digitaal. Voor gewezen deelnemers is het online beschikbaar gemaakt.

In het UPO wordt gebruik gemaakt van de iconen die ook in het Pensioen 1-2-3 worden gebruikt. Dit bevordert de uniformiteit en herkenbaarheid. Sinds 2020 staat de navigatiemetafoor in het UPO. Hierin wordt een indicatie gegeven van het pensioen op de pensioendatum, met inflatiecorrectie. Hierover is ook een artikel geschreven in de pensioenkrant.

- **Toelichting op de uitkeringsspecificatie**

Alle pensioengerechtigden hebben in januari 2022 een toelichting op hun uitkeringsspecificatie ontvangen. Hierin staat informatie over indexatie, betaaldatum en aanpassingen in belastingtarieven/zorgverzekeringswet.

Aanvullende communicatiemiddelen

Naast de wettelijk verplichte communicatie hebben deelnemers (actieven en pensioengerechtigden) twee keer een digitale nieuwsbrief ontvangen, in april en december. Hierin was onder andere aandacht voor het pensioenakkoord, de pensioensprekuren en de hoge inflatie. In juli is de pensioenkrant verstuurd, met onder andere informatie over de financiële positie van het pensioenfonds, de te maken keuzes bij pensioeningang, het pensioenakkoord en de nieuwe leden van het Verantwoordingsorgaan.

In maart is de mailing 'Keuzemogelijkheden' verzonden aan alle 60+ers die nog geen pensioen hadden aangevraagd. Verder zijn er pensioensprekuren georganiseerd tijdens de pensioen-driedaagse. Ook hebben deelnemers die 45, 50 of 55 werden in 2022 een verjaardagskaart van het pensioenfonds ontvangen.

Website

De website is een belangrijk onderdeel in de communicatie van Pensioenfonds Honeywell. Deelnemers vinden hier de verdiepingslagen van Pensioen 1-2-3. Daarnaast worden er met regelmaat nieuwsberichten geplaatst. In mailingen wordt standaard verwezen naar de website. Verder kunnen er jaarverslagen, nieuwsbrieven en pensioenkranten gedownload worden. Bovendien kunnen deelnemers zich op de website aanmelden voor de digitale nieuwsbrief.

Pensioenadministratie

Gegevensaanlevering

Maandelijkse worden pensioenmutaties aangeleverd door de werkgever. De gegevens over 2022 zijn verwerkt in de pensioenadministratie.

Beantwoording deelnemersvragen

Ook in 2022 zijn er door de deelnemers weer diverse vragen gesteld aan het pensioenfonds. Deelnemers stelden vooral vragen over pensioenuitkeringen,

pensioenaanvragen en pensioenoverzichten. Verder zijn er ook indicatieve berekeningen aangevraagd.

Waardeoverdrachten

Wanneer de beleidsdekkingsgraad van één of van beide pensioenfondsen die betrokken zijn bij een waardeoverdracht lager is dan 100%, mag er geen waardeoverdracht plaatsvinden en wordt de waardeoverdracht uitgesteld. De beleidsdekkingsgraad van pensioenfonds Honeywell gaf in 2022 geen aanleiding tot het opschorten van waardeoverdrachten. In 2022 hebben er drie uitgaande- en zeven inkomende waardeoverdrachten plaatsgevonden.

Waardeoverdracht kleine pensioenen

In 2019 is het proces waardeoverdracht kleine pensioenen (WOD KP) definitief van start gegaan. Zo zijn er in 2022 90 inkomende kleine pensioenen verwerkt en 54 uitgaande kleine pensioenen.

Pensioenregeling

De pensioenregeling ziet er in 2022 op hoofdlijnen als volgt uit:

- De pensioenrichtleeftijd is 68 jaar, waarbij flexibele pensionering mogelijk is.
- De regeling is een regeling op basis van geïndexeerd middellood.
- Het salaris voor pensioenopbouw is gemaximeerd (per 1 januari 2022: € 114.866).
- Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen is 1,815% van de pensioengrondslag per jaar.
- De franchise bedraagt per 1 januari 2022 € 14.802.
- Het partnerpensioen is op opbouwbasis, de hoogte is 70% van het jaarlijkse levenslange ouderdomspensioen en het partnerpensioen is uitruilbaar.
- Het tijdelijk partnerpensioen is op risicobasis en is 0,491% van de pensioengrondslag per deelnemersjaar, met een maximum van 8/7e van de ANW-uitkering inclusief vakantietoeslag vermeerderd met een compensatie voor het verschil in premieheffing volksverzekeringen over het partnerpensioen voor en na de AOW-leeftijd.
- Het wezenpensioen is 14% van het jaarlijkse levenslange ouderdomspensioen en wordt uitgekeerd tot 25 jaar.
- Indien een deelnemer geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt wordt in de zin van de WIA zal de pensioenopbouw geheel of gedeeltelijk worden voortgezet zolang deze situatie voortduurt zonder dat premie verschuldigd is.
- Er is tevens een WIA-excedent pensioen verzekerd binnen het pensioenfonds.

Overgangsbepalingen voor medewerkers geboren vóór 1 januari 1950

Voor medewerkers geboren vóór 1 januari 1950 bleef in voorgaande jaren voor 2019 de pensioenregeling 2003 van kracht. Dit was een pensioenregeling op de richtleeftijd van 62 jaar. De aanspraken van de gewezen deelnemers zijn wel omgezet met pensioenaanspraken op grond van de nieuwe pensioenregeling.

Per 1 januari 2022, is conform de pensioenregeling van PME, de eindleeftijd voor de uitkering van het wezenpensioen aangepast van 18 jaar met verlenging tot 27 jaar bij

studeren, naar een vaste eindleeftijd van 25 jaar (ongeacht of de wees studeert). Voor reeds ingegane wezenpensioenen geldt een overgangsregeling.

Resultaatdeling

Het toekennen van eventuele toeslagen is afhankelijk van de financiële positie van het fonds en wordt beoordeeld in relatie tot de ontwikkeling van de financiële markten. Per 1 januari 2022 is een toeslag toegekend aan actieven, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van 1,26%.

Per 1 januari 2023 is een toeslag verleend aan alle actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van 12,45%. Deze verhoging van de aanspraken is gebaseerd op de ontwikkeling van de consumentenprijsindex (CPI), alle bestedingen, afgeleid, zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gemeten over de periode juli tot juli voorafgaande aan het toeslagmoment.

Voor deze toeslagverlening per 1 januari 2023 heeft het pensioenfondsbestuur gebruik gemaakt van de verruimde mogelijkheid tot toeslagverlening die door de wetgever met het “Besluit tot wijziging van het Besluit financieel toetsingskader in verband met toeslag vanwege voorgenomen transitie” is geboden. Het bestuur heeft bij dit besluit onderbouwd dat aan de randvoorwaarden voor toeslagverlening vanuit de tijdelijke wetgeving is voldaan (o.a. voornemen tot invaren, financiële positie). De deelnemers zijn hierover geïnformeerd middels een nieuwsbericht op de website (inclusief kwantitatieve beschrijving van de generatie- effecten van de toeslagverlening waarbij onderscheid is gemaakt naar leeftijdscohorten per geboortejaar).

Mutatieoverzicht deelnemers

	Actief	Slaper	Pensioen- gerechtigd	Totaal
Stand per 1 januari 2022	399	1.444	1.168	3.011
Nieuwe deelnemers	37	1	-1	
Uit dienst	-29	29	-	
Waardeoverdracht/afkoop	-	-88	-11	
Ingang pensioen	-8	-47	85	
Overlijden	-	-4	-62	
Expiratie	-	-	-	
Overige oorzaken	-	-	-6	
Stand per 31 december 2022	399	1.335	1.173	2.907

Mutatieoverzicht Pensioengerechtigden

	OP	PP	WZP	Totaal
Stand per 1 januari 2022	865	289	14	1.168
Waardeoverdracht/afkoop	-4	-7	-	
Ingang pensioen	55	30	-	
Overlijden	-39	-23	-	
Expiratie	-	-	-	
Overige oorzaken	-6	-	-1	
Stand per 31 december 2022	871	289	13	1.173

Vorbereiding transitie naar nieuw pensioenstelsel

De maatregelen voor het nieuwe pensioenstelsel zijn door het kabinet uitgewerkt in een conceptwetsvoorstel (Wet toekomst pensioenen) met, nadat de invoering is uitgesteld, een beoogde ingangsdatum van 1 juli 2023. Uiterlijk 1 januari 2027 moet het nieuwe pensioenstelsel door pensioenuitvoerders zijn geïmplementeerd. Het is momenteel echter onzeker of deze tijdslijnen worden gerealiseerd.

In het nieuwe stelsel blijven belangrijke elementen uit het huidige pensioenstelsel behouden, zoals de bestaande verplichtstelling, collectieve risicodeling en fiscale facilitering door de overheid. Er is een keuze uit twee nieuwe pensioencontracten: een meer collectieve variant (aangeduid als de ‘solidaire premieregeling’) en een meer individuele variant (aangeduid als de ‘flexibele premieregeling’). In beide contracten is de hoogte van de premie het uitgangspunt, en niet de hoogte van de pensioenuitkering (toezegging).

De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is de grootste en meest ingrijpende hervormingsoperatie uit de geschiedenis van het Nederlandse pensioenstelsel. De transitie raakt alle onderdelen van onze pensioendienstverlening, waaronder onze pensioenadministratie en systemen, het vermogensbeheer en de communicatie met onze deelnemers.

Ondanks dat nog niet alle maatregelen zijn uitgewerkt in concrete regelgeving, is het fonds in overleg met sociale partners en uitvoeringsorganisaties al gestart met de voorbereidingen op de transitie naar het nieuwe stelsel. Periodiek vindt overleg plaats met sociale partners en uitvoeringsorganisatie waarin de gevolgen voor het fonds inzichtelijk worden gemaakt. Er moeten belangrijke keuzes worden gemaakt, onder meer over de vorm en invulling van de nieuwe pensioenregeling, de wijze van uitvoering en de tijdslijnen. Het doel van het fonds en sociale partners is om hier eind 2023 meer duidelijkheid over te hebben. Vervolgens zal naar verwachting in 2024 worden gewerkt aan het opstellen van een transitieplan en een implementatieplan om een beheerste en zorgvuldige transitie naar het nieuwe pensioenstelsel te waarborgen. Deelnemers in de regeling worden periodiek geïnformeerd via de nieuwsbrieven en de website.

3.8 Actuariële paragraaf

Actuariële analyse

Het verloop van de technische voorziening werd voor een groot deel bepaald door de bewegingen van marktrenten en beleggingsrendementen.

In onderstaande tabel staat een analyse van het actuariële resultaat. Hierbij worden de actuariële uitgangspunten van het pensioenfonds vergeleken met de werkelijke actuariële ontwikkelingen over het verslagjaar. De bedragen wijken af van de bedragen in de jaarrekening, die boekhoudkundig zijn bepaald.

(* € 1.000)	2022	2021
Resultaat op beleggingen	-171.817	38.818
Resultaat op wijziging RTS	173.825	44.418
Resultaat op premie	-1.304	-2.176
Resultaat op waardeoverdrachten	109	97
Resultaat op kosten	0	0
Resultaat op uitkeringen	0	0
Resultaat op kanssystemen	2.884	-674
Resultaat op toeslagverlening	-52.910	-7.560
Resultaat op overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	697	4.529
Resultaat op andere oorzaken	-266	-767
Saldo van baten en lasten	-48.782	76.685

In 2022 zijn de volgende belangrijke effecten op actuariële resultaat te onderscheiden:

Beleggingen

Onder beleggingsrendementen worden verstaan:

- alle directe en indirecte beleggingsopbrengsten inclusief kosten van het vermogensbeheer;
- de rentelasten over vreemd vermogen, achtergestelde leningen en rekening courantverhoudingen met andere partijen;
- de benodigde intresttoevoeging aan de technische voorzieningen. Deze wordt vastgesteld aan de hand van de eerstejaars spot rate uit de door DNB gepubliceerde RTS per jaar aan de start van de analyseperiode.

Het resultaat op beleggingen in het boekjaar bedraagt -€ 171.817. Het rendement op de beleggingen (-21,34%) draagt in 2022 negatief bij aan de dekkingsgraad.

Wijziging rentetermijnstructuur (RTS)

De RTS kan worden herleid naar één vast rentepercentage. Per 31 december 2021 was de gemiddelde interne rekenrente 0,54%. Per 31 december 2022 is de gemiddelde interne rekenrente 2,65%, bij de alsdan gepubliceerde RTS. Het resultaat hiervan bedraagt € 173.825

Kostendeekkende premie

(* € 1.000)	2022	2021
Zuiver kostendeekkende premie	10.940	12.290
Gedempte kostendeekkende premie	8.289	8.733
Ontvangen (feitelijke) pensioenpremie	8.289	8.733

De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

- de actuariael benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar i.v.m. aangroei van pensioenverplichtingen;
- een opslag voor de bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende uitvoeringskosten;
- de opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen;
- de actuariael benodigde premie met betrekking tot de voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling.

De feitelijke premie is vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomsten tussen het fonds en de aangesloten ondernemingen en de ABTN. De feitelijke premie is minimaal gelijk aan de gedempte kostendeekkende premie.

Samenstelling zuiver en gedempte kostendeekkende premie:

(* € 1.000)	Zuiver	Gedempt
1. Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar	8.817	4.830
2. Opslag voor de bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende uitvoeringskosten	729	729
3. Opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen	1.394	748
4. Actuarieel benodigde koopsom voor voorwaardelijke onderdelen (afhankelijk van wijze van financiering)	-	1.982
5. Kostendeekkende premie = 1 + 2 + 3 + 4	10.940	8.289
6. Bijdrage aan herstel van de dekkingsgraad		-
7. Feitelijke premie = 5 + 6		8.289

Het pensioenfonds voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte kostendeekkende premie.

Rol en bevindingen van de certificerend actuaris

De certificerend actuaris heeft de opdracht om vast te stellen dat het fonds voldoet aan de vereisten vanuit artikel 126 tot en met 140 PW.

Op basis van de (feitelijke) vermogenspositie ultimo 2022 is de certificerende actuaris tot het volgende oordeel gekomen.

Vanwege het positief aanwezig eigen vermogen behorend bij de feitelijke financiële positie van het pensioenfonds per 31 december 2022 concludeert de certificerend actuaris dat is voldaan aan artikel 133 van de PW. In dit artikel is bepaald dat de TV en de aan het pensioenfonds verstrekte leningen volledig door waarden moeten zijn gedekt.

Gemeten naar de beleidsdekkingsgraad op balansdatum is sprake van een toereikende solvabiliteit.

Omdat volgens de wettelijke maatstaven sprake is van een aanwezig eigen vermogen dat hoger is dan het vereist eigen vermogen maar de toeslagverlening niet onvoorwaardelijk en risicovrij kan worden toegekend, is het oordeel van de certificerend actuaris over de vermogenspositie ultimo 2022: voldoende.

3.9 Risicoparaagraaf

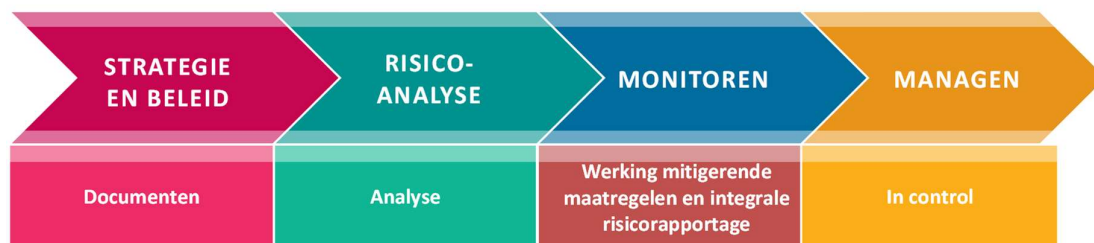
Het bestuur heeft in 2018 een nieuwe opzet voor het integraal risicomanagement uitgewerkt. Begin 2019 zijn keuzes gemaakt voor de invulling van de drie sleutelfuncties onder IORP II. De certificerend actuaire is door het bestuur benoemd als houder van de actuariële functie. Een bestuurslid heeft de risicobeheerfunctie op zich genomen. Voor wat betreft de invulling van de interne auditfunctie is een externe functionaris aangesteld. Het bestuur heeft in 2019 beleid vastgesteld voor de eigenrisicobeoordeling (ERB). De ERB dient in aanmerking te worden genomen bij strategische beslissingen van het fonds. Het pensioenfonds heeft in 2021 de eerste periodieke ERB uitgevoerd. In 2022 is extra aandacht geweest voor risico's samenhangend met de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

In de volgende paragrafen wordt het risicomanagementproces van het pensioenfonds nader toegelicht en wordt ingegaan op de belangrijkste risico's.

Risicomanagementproces

Het pensioenfonds heeft een systeem van integraal risicomanagement ingericht. Uitgangspunt voor het risicomanagement is een goede evenwichtige afweging tussen de reductie van risico's, de inspanningen om dit te realiseren en de kosten die hiermee gepaard gaan. Een risico is een interne of externe gebeurtenis die zich met een bepaalde kans kan voordoen en daarmee het realiseren van de doelstellingen van een organisatie in zowel positief als negatief opzicht kan beïnvloeden. Risicomanagement houdt in dat risico's op gestructureerde wijze inzichtelijk worden gemaakt en bewaakt. Om dit te bereiken wordt een gestructureerd proces doorlopen, waarin de verschillende werkzaamheden en verantwoordelijkheden goed zijn gedefinieerd en vastgelegd.

Het inrichten van een risicomanagement proces heeft als doel om een redelijke mate van zekerheid te geven dat de vastgestelde doelstellingen van het pensioenfonds worden gerealiseerd. Het onderkennen, analyseren en mitigeren van risico's is een continu proces en is tevens een kritisch element van een effectieve interne beheersing. Het bestuur is verantwoordelijk voor het periodiek uitvoeren van risicoanalyses. Het onderwerp "risicomanagement" is een vast agendapunt voor iedere bestuursvergadering. De risicomanagement-cyclus ziet er als volgt uit:

Het bestuur heeft een Risicomanagementbeleid opgesteld waarin het risicomanagementproces, de risicostrategie, de governance rondom het risicomanagement (rollen en verantwoordelijkheden) en de methodiek voor de periodieke risicoanalyse zijn opgenomen. Ook zijn de diverse risico's in het Risicomanagementbeleid gedefinieerd en toebedeeld aan een verantwoordelijke (bestuur of commissie).

Risicostrategie en -beleid

Het bestuur heeft een (algemene) Missie, visie en strategie bepaald die is opgenomen in de ABTN. Belangrijke kenmerken uit de Missie, visie en strategie zijn betrouwbaarheid, transparantie, professionaliteit, kostenefficiëncy, maatschappelijke verantwoordelijkheid en heldere communicatie. Daarnaast is de risicobereidheid beschreven in de ABTN. De basis van de risicobereidheid is het toeslagstreven dat naast de zekerheidsnorm van het pensioenfonds, evengoed een hoge prioriteit heeft. Het bestuur is zich ervan bewust dat voor het behalen van deze doelstellingen het noodzakelijk is risico te lopen.

De Missie, visie en strategie en de risicobereidheid zijn de basis voor de risicostrategie. Onderstaand is de risicostrategie nader toegelicht met aandacht voor het gewenste (bruto) risiconiveau:

- **Betrouwbaarheid:** Het uitbestedingsrisico en het juridisch risico moeten laag zijn om een grote zekerheid over de correctheid en volledigheid van de pensioenaanspraken en pensioenrechten te bereiken. Het IT-risico en het operationeel risico moeten daarnaast beperkt zijn.
- **Professionaliteit:** Het uitbestedingsrisico en het omgevingsrisico moeten laag zijn om een professionele uitstraling en hoge kwaliteit te bevorderen. Het IT-risico en het operationeel risico moeten daarnaast ook beperkt zijn.
- **Kostenefficiëncy:** Het bestuur heeft gekozen voor prudente technische grondslagen en streeft ernaar het verzekeringstechnisch risico te beperken en het resultaat op kosten te minimaliseren.
- **Maatschappelijke verantwoordelijkheid:** Maatschappelijke verantwoordelijkheid vindt zijn basis in een laag integriteitsrisico en een laag juridisch risico.
- **Heldere communicatie en transparantie:** Het bestuur wil transparant zijn naar de deelnemers. De beheersing van het omgevingsrisico moet dus sterk zijn. Om communicatie goed over te brengen is daarnaast het vertrouwen in het bestuur belangrijk. Het integriteitsrisico moet dus laag zijn.
- **Toeslagstreven:** Het beleggingsbeleid (inclusief toeslagbeleid) en premiebeleid zijn erop gericht om het toeslagstreven te realiseren. Dit betekent dat het matching/renterisico en marktrisico respectievelijk beperkt en hoog mogen zijn.

Risicohouding

Het bestuur heeft in het kader van het vernieuwde FTK een kwalitatieve en een kwantitatieve risicohouding vastgesteld. De risicohouding is de mate waarin het pensioenfonds, na overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstelling van het pensioenfonds te realiseren (risicobereidheid) en de mate waarin het pensioenfonds deze beleggingsrisico's kan lopen, gegeven de kenmerken en doelstellingen van het pensioenfonds (risicodraagvlak).

De risicohouding is mede gebaseerd op overleg met sociale partners. Het bestuur van het pensioenfonds gebruikt de beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding, bij de opdrachtaanvaarding en de vaststelling van het beleid. Het beleid is er, gegeven de pensioenregeling en financieringsafspraken met de werkgever, primair op gericht om de pensioenen van alle deelnemers ten minste nominaal in stand te houden met daarnaast een duidelijk streven naar indexatie voor zowel actieven als inactieven.

Naar het oordeel van het bestuur rechtvaardigt het toeslagstreven een wat ruimere risicohouding. Het bestuur accepteert hierbij dat er een kans is dat de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten op enig moment gekort moeten worden.

Kwalitatieve risicohouding

De kwalitatieve risicohouding omvat samengevat een duidelijk streven naar indexatie (behoud van koopkracht) tegen zo laag mogelijke, maar stabiele, premies en uitvoeringskosten.

Kwantitatieve risicohouding

Pensioenfonds Honeywell heeft een scheiding aangebracht in de kwantitatieve risicohouding voor financiële en niet-financiële risico's.

Financiële risico's

De kwantitatieve risicohouding voor financiële risico's is vertaald in een vereist eigen vermogen (VEV). Om tot een korte termijn risicohouding in termen van VEV te komen, zijn analyses uitgevoerd naar de beweeglijkheid van het VEV bij het strategische beleggingsbeleid. Het bestuur heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een VEV tussen 12% en 20%.

De kwantitatieve risicohouding voor de lange termijn is gebaseerd op het verwachte pensioenresultaat (ondergrens van 90% met een maximale afwijking van 35% in een slechtweerscenario).

De sociale partners en het verantwoordingsorgaan hebben verklaard zich te kunnen vinden in de door het bestuur vastgestelde (lange- en korte termijn) risicohouding.

Niet-financiële risico's

Niet-financiële risico's worden in een ALM-studie, een haalbaarheidstoets (ter toetsing van de lange termijn risicohouding) en bij de bepaling van het VEV niet meegenomen.

Pensioenfonds Honeywell heeft daarom besloten een ambitie te formuleren voor de risicohouding ten aanzien van niet-financiële risico's. Deze wordt uitgedrukt in termen van vertrouwen en reputatie:

Vertrouwen:

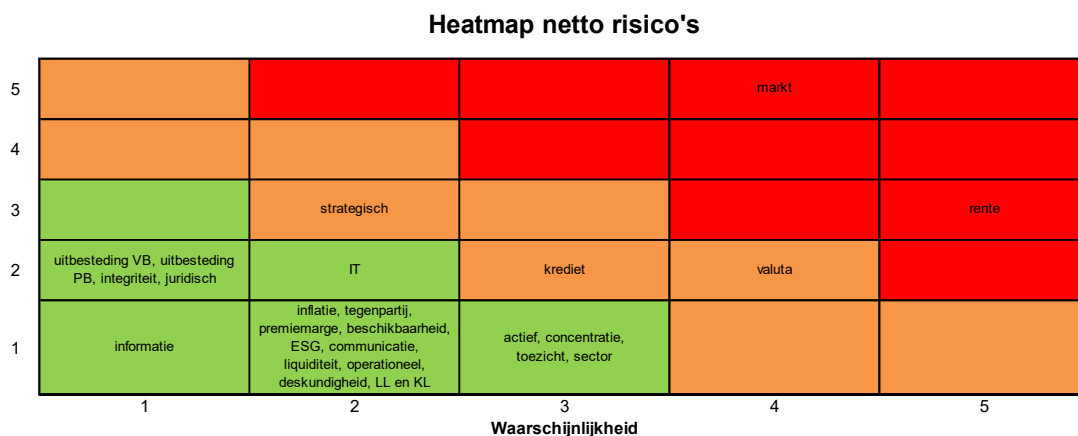
- Pensioenfonds Honeywell is niet bereid risico's te lopen die een behoorlijke daling van het vertrouwen van (gewezen) deelnemers, gepensioneerden of werkgever tot gevolg hebben.

Reputatie:

- Pensioenfonds Honeywell accepteert alleen risico's die transparant zijn voor het bestuur, in voldoende mate beheerst kunnen worden, uitlegbaar zijn richting stakeholders en toetsbaar zijn aan maatschappelijke ontwikkelingen.
- Pensioenfonds Honeywell accepteert geen risico's met betrekking tot het niet kunnen voldoen aan de wet- en regelgeving en gemaakte afspraken in de uitbestedings-overeenkomsten tussen het pensioenfonds en de uitbestedingspartners.

Risicoanalyse

Het bestuur van het pensioenfonds hanteert een systematiek van risico-identificatie en risicoanalyse waarmee de risicopositie van het pensioenfonds nader in kaart wordt gebracht. Hierbij wordt gekeken naar de bruto risico's en de beheersing van deze risico's. De heatmap van de netto risico's op basis van de laatste evaluatie is in het onderstaande overzicht opgenomen:

Het bestuur is van mening dat na getroffen beheersingsmaatregelen de van toepassing zijnde risico's acceptabel zijn. Het bestuur is zich bewust van de risico's die het pensioenfonds loopt en besteedt veel aandacht aan risicobeleid en beheersing. Op de volgende pagina wordt een nadere toelichting gegeven op de voornaamste risico's die door het bestuur zijn onderkend, alsmede op het beleid van het bestuur voor het mitigeren van deze risico's.

Risicomonitoring, -evaluatie en managen

Het bestuur heeft een systeem van periodieke risico-evaluatie. Op kwartaalbasis wordt door de Investment Consultant een Financieel Dashboard opgesteld en door de pensioenadministrateur een kwartaalrapportage. Deze rapportages worden toegelicht en besproken in de bestuursvergaderingen. Het bestuur komt daarnaast zes-wekelijks bijeen in een conference call. Deze conference calls vinden plaats na afloop van de vergadering van de Europese Centrale Bank (ECB). Het bestuur wordt dan door de Investment Consultant geïnformeerd over de inhoud van de ECB vergadering. Aan de hand daarvan vindt een risico-evaluatie van het beleggingsbeleid plaats en worden mogelijk beslissingen tot bijsturing genomen (met name met betrekking tot de renteafdekking).

Voor de monitoring van de werking van de getroffen beheersingsmaatregelen (mitigerende maatregelen) voor de diverse risico's maakt het bestuur vanaf het derde kwartaal van 2018 gebruik van een integrale risicorapportage. Deze integrale risicorapportage geeft het bestuur op kwartaalbasis een totaaloverzicht van alle risico's en de werking en effectiviteit van de getroffen mitigerende maatregelen.

Voornaamste risico's en beheersingsmaatregelen

Financiële risico's

Marktrisico

Marktrisico is het risico van waardeverandering van (verhandelbare instrumenten in) de portefeuille als gevolg van dalingen in marktprijzen van activa (aandelen, niet-matching vastrentende waarden en kredietopslag bij vastrentende waarden voor matching; niet zijnde het rentematching en valutarisico).

Het belang in aandelen bedraagt circa 35%. Hierbij vinden de beleggingen in aandelen wereldwijd plaats. Door de spreiding binnen de verschillende beleggingsfondsen (diversificatie) wordt het prijsrisico gedempt en dat is daarmee één van de belangrijkste mitigerende beheersmaatregelen. Ook de beleggingen in hypotheek en het NN IP-fonds dragen hier aan bij. De waarschijnlijkheid en impact van dit risico komen als hoogste uit de analyse. Het bestuur van het pensioenfonds is van mening dat er geen aanleiding is tot wijziging in de mate van beheersing.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de contante waarde van de nominale pensioenverplichtingen negatief ontwikkelt in verhouding met de marktwaarde van de beleggingen als gevolg van een renteverandering, curve- en/of staat-swapsread beweging. Het pensioenfonds dient de verplichtingen conform de Pensioenwet te waarderen op de rekenrente zoals deze wordt gepubliceerd door de toezichthouder DNB. Hierdoor wordt standaard een renterisico voor het pensioenfonds geïntroduceerd, waarbij een stijgende rekenrente de verplichtingen in waarde laat dalen, hetgeen gunstig is voor de dekkingsgraad van het pensioenfonds en omgekeerd. Daar staat tegenover dat bezittingen in de vorm van vastrentende waarden en het SLM fonds in principe omgekeerd in waarde meebewegen. Het matchen van het renterisico wordt beschouwt als zeer belangrijk. Dit risico neemt toe door de sterk fluctuerende rente en de wijzigende rentemethodiek van DNB. De rente wordt voor een groot deel afgedekt middels het SLM fonds van Aegon. Er is een signaleringsfunctie afgesproken op de rente met dagelijkse rentechecks, waardoor bij significante wijzigingen het bestuur snel op de hoogte is en direct bijeenkomt (conference call).

Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de waarde van een niet-euro belegging daalt, omdat de wisselkoers tussen de vreemde valuta en de euro daalt (de euro apprecieert). Binnen het Aegon aandelenfonds worden de dollar, pond en yen volledig afgedekt (dit wordt gerapporteerd door het af te zetten tegen de gehedged benchmark). De valutaexposures worden op kwartaalbasis gerapporteerd en besproken in de beleggingsadviescommissie.

Tweejaarlijks (op de strategiedag) bepaalt het bestuur of het valutabeleid moet worden gehandhaafd of worden gewijzigd (afhankelijk van de situatie op de financiële markten).

Niet-financiële risico's

Sector risico

Het sector risico is het risico dat de positie en reputatie van het pensioenfonds verslechteren als gevolg van negatieve media aandacht voor pensioenfonds, het pensioensysteem en/of wijziging in het draagvlak voor het pensioenstelsel. Door het bestuur en de externe uitvoerders wordt actief de wetgeving en de best practices gevolgd. Dit is een zeer actueel en relevant risico gezien de huidige transitie naar een nieuw pensioenstelsel.

Het pensioenfonds brengt jaarlijks een pensioenkrant uit met actuele onderwerpen. De website is voorzien van actuele informatie (o.a. poll, UPO-filmpje, dekkingsgraadinformatie). Tevens worden nieuwsbrieven uitgebracht. Het bestuur van het pensioenfonds levert periodiek een bijdrage aan de Townhall meetings voor de werknemers van Honeywell in de diverse vestigingen. Deze bijdragen worden zeer positief ontvangen. Daarnaast is er een jaarlijkse bijeenkomst van de Vereniging van Honeywell gepensioneerden.

Concurrentie komt van PME. Als PME de regeling verkrijgt, dan moet het pensioenfonds meedoen om vrijstelling te behouden. In 2022 heeft de werkgever gegevens moeten aanleveren aan PME inzake de periodieke gelijkwaardigheidstoets. Het pensioenfonds is "geslaagd" voor de gelijkwaardigheidstoets.

Het risico dat alle pensioenfonds in een slecht daglicht komen is lastig te beheersen; wat mogelijk is wordt gedaan.

Toeziht risico

Het toezicht risico is het risico dat het pensioenfonds moet voldoen aan zwaardere eisen van de toezichthouders DNB en AFM, wat tot meer kosten leidt en het risico op non-compliance verhoogt.

Het pensioenfonds heeft beleid ontwikkeld om te voldoen aan wet- en regelgeving (prudent person, integere bedrijfsvoering, klachtenregeling, integriteitsbeleid, etc.). Er is sprake van open en eerlijke communicatie met de toezichthouder en er is een goede relatie. De bestuursleden besteden veel aandacht aan het bijhouden van vakken en er is een individueel opleidingsplan voor de bestuursleden. Er wordt gebruik gemaakt van externe specialisten voor controle en monitoring.

Strategisch risico

Het strategisch risico is het risico dat door strategische keuzes de positie van het pensioenfonds verslechtert. Hierin wordt door het bestuur ook het strategisch risico van buitenaf meegenomen, met andere woorden, het risico dat de werkgever bepaalde besluiten neemt die impact hebben op het (voortbestaan van het) pensioenfonds.

Besluiten worden alleen door het gehele bestuur genomen, na advies en weloverwogen. In de voorleggers bij bestuursbesluiten worden risico's en evenwichtige belangenafweging meegenomen.

Indien nodig wordt extern advies (deskundigen) ingewonnen met impactanalyses. Er worden periodieke kennis- en discussie-sessies door het bestuur georganiseerd inzake de beleggingsstrategie en specifieke beleggingscategorieën, met input van meerdere externe partijen. Er zijn goede contacten met de werkgever, de vinger wordt aan de pols gehouden, zodat er sprake is van vroegtijdige betrokkenheid en tijdig kan worden ingespeeld op mogelijke wijzigingen.

Continuïteit

In januari is het premieaddendum van de uitvoeringsovereenkomst opnieuw door het bestuur en de werkgever ondertekend. In dit addendum is de te betalen premie over 2023 opgenomen, daarmee is het fonds ervan verzekerd dat de door de werkgever te betalen premie ook voor 2023 ontvangen gaat worden. Het bestuur heeft zelf een continuïteitsbeoordeling voor het fonds uitgevoerd, met de uitvoeringsovereenkomst als basis. De uitvoeringsovereenkomst met de werkgever wordt elk jaar stilzwijgend verlengd en heeft derhalve een looptijd van twaalf maanden.

Bij deze beoordeling heeft het bestuur vastgesteld dat er voldoende middelen binnenkomen om de pensioenopbouw te bekostigen en dat, gegeven onze dekkingsgraad eind 2022, er meer dan genoeg middelen aanwezig zijn om in 2023 de uitkeringen te kunnen verrichten. Op dit moment is dat onveranderd, de dekkingsgraad is nog steeds goed te noemen, daarmee zitten we nog ruim boven het door DNB vereiste vermogen en kan het fonds derhalve naar verwachting blijvend aan haar verplichtingen voldoen.

De continuïteit van ons pensioenfonds is daarmee geborgd. Dat geldt ook voor de werkzaamheden die worden uitgevoerd door onze uitbestedingspartners, waaronder de pensioenuitvoerder, zoals dat is vastgesteld in deze door het bestuur gemaakte beoordeling.

3.10 Toekomstparagraaf

Ook in 2023 verwacht het bestuur dat na het invoeren van de nieuwe pensioenwet sprake is van een uitdagend pensioenjaar, waarbij net als andere jaren aandacht zal zijn voor de verdere verbetering van de financiële positie van het pensioenfonds, voor de toekomst van het Nederlandse pensioenstelsel in het algemeen en voor de toekomst van dit pensioenfonds in het bijzonder. Daarnaast heeft het bestuur zich voorgenomen eind 2023 weer uit een volwaardig bestuur te bestaan. Naar verwachting kan het huidige aspirant bestuurslid voor het einde van het jaar door DNB goedgekeurd worden.

Oorlog Rusland en Oekraïne

Het is op dit moment onzeker wat voor impact het verdere verloop van de in 2022 uitgebroken oorlog op de maatschappij zal hebben en daardoor is het ook onzeker wat voor effecten dat zal hebben op de financiële positie van het pensioenfonds.

De financiële gevolgen voor ons fonds zijn tot op heden niet al te groot, maar het bestuur en de beleggingscommissie zullen de ontwikkelingen nauwlettend volgen en waar nodig zullen stappen worden ondernomen om de positie van het fonds te beschermen, één en ander binnen de grenzen van het strategisch beleggingsbeleid van het fonds.

Bankencrisis

In maart is sprake geweest van een bankencrisis, dat begon met het omvallen van het Amerikaanse Silicon Valley. Erna kwamen er ook andere banken in Amerika in de problemen, het lijkt erop dat dit proces nog niet achter de rug is. De paniek die toen min of meer ontstond, is overgewaaid naar Europa, het Zwitserse Credit Suisse kwam ook in de problemen.

Op dit moment lijkt het in Europa rustig te zijn, de ECB verwacht ook geen problemen. Het pensioenfonds zelf heeft hier geen directe verliezen door geleden.

Ontwikkeling van de inflatie en de rente

De gedurende 2022 sterk opgelopen inflatie is voor het bestuur een punt van aandacht. Dit mede in verband met de reeds bestaande cumulatieve achterstand in toeslagverlening voor onze deelnemers. Daarnaast zien we dat de ECB daar weer op reageert door de rente stapsgewijs te verhogen. Dat heeft uiteraard weer effect op de ontwikkeling van de verplichtingen. Onzeker is hoe met name de rente zich de komende tijd zal gaan ontwikkelen. Als gevolg van de kortstondige bankencrisis in maart kwam er abrupt een eind aan deze rentestijgingen. Gezien het volatiele verloop van de rente, volgt het bestuur deze ontwikkeling op de voet en vindt er zeer frequent bestuursoverleg plaats.

Aanpassing TV na balansdatum

In lijn met het advies van de Commissie Parameters heeft DNB aangekondigd per 1 januari 2023 de UFR-methode (rentesystematiek) aan te passen door het startpunt van extrapolatie op te schuiven van 30 naar 50 jaar. Daardoor wordt door looptijden tot 50 jaar uitgegaan van marktdata. Door deze aanpassing wordt de TV vrijwel volledig op marktwaarde vastgesteld, zoals tot september 2012 ook gebruikelijk was onder het FTK. Per 1 januari

2023 zou de TV hierdoor met € 787 stijgen, hetgeen een dekkingsgraaddaling van 0,2%-punt tot gevolg heeft.

Overlijden van de heer H.M. Mars

Net voor het uitbrengen van ons jaarverslag hebben wij het verdrietige nieuws vernomen dat ons zeer gewaardeerd medebestuurslid Marcel Mars is overleden. Marcel zat namens de werkgever in ons bestuur en was de afgelopen twee maanden ernstig ziek. Helaas heeft hij deze ziekte niet kunnen overwinnen. We zullen Marcel gaan missen, niet alleen omdat hij een plezierig en deskundig persoon was, maar ook omdat hij een belangrijke taak binnen het pensioenfonds had met de portefeuille risicomanagement. Het bestuur zal de komende periode in overleg met de werkgever bepalen hoe we deze taken kunnen opvangen.

Amsterdam, 1 juni 2023

J. de Vries

P.C. van Doodewaard
J.A.M. Roeloffzen

STICHTING PENSIOENFONDS HONEYWELL

JAARREKENING 2022

4 JAARREKENING

4.1 Balans per 31 december 2022

(Na bestemming van het saldo van baten en lasten)

(* € 1.000)	Ref.	31 december 2022	31 december 2021
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1		
Vastgoedbeleggingen		2.276	2.276
Aandelen		242.202	366.142
Vastrentende waarden		329.943	402.928
Overige beleggingen		<u>51.886</u>	<u>35.486</u>
		626.307	806.832
Vorderingen en overlopende activa	2		
Vorderingen op de werkgever(s)		450	73
Verzekeringsmaatschappijen		2.130	1.934
Kortlopende beleggingsvorderingen		604	348
Overige vorderingen		<u>145</u>	<u>-</u>
		3.329	2.355
Overige activa	3		
Liquide middelen		2.870	3.112
Totaal activa		<u>632.506</u>	<u>812.299</u>

(* € 1.000)		Ref.	31 december 2022	31 december 2021
PASSIVA				
Stichtingskapitaal en reserves	4			
Algemene reserve			150.428	198.583
Bestemmingsreserve			<u>2.141</u>	<u>2.768</u>
			152.569	201.351
Technische voorzieningen	5			
Voorziening pensioenverplichtingen			479.130	610.236
Overige schulden en overlopende passiva	6		807	712
Totaal passiva			<u>632.506</u>	<u>812.299</u>

4.2 Staat van baten en lasten over 2022

(* € 1.000)	Ref	2022	2021
BATEN			
Premiebijdragen van werkgever en werknemers	7	8.242	8.583
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	8	-171.817	38.818
Overige baten	9	<u>76</u> -163.499	<u>80</u> 47.481
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	10	-15.192	-14.488
Pensioenuitvoeringskosten	11	-1.111	-1.142
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	12		
Pensioenopbouw		-8.816	-9.979
Toeslagverlening		-52.910	-7.560
Rentetoevoeging		2.947	3.489
Onttrekking pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten		15.675	14.807
Reguliere RTS		173.825	44.418
Actuariële uitgangspunten		-2.141	1.137
Overdracht van rechten		453	206
Overige mutaties		<u>2.073</u>	<u>-957</u>
		131.106	45.561
Premies herverzekering	13	333	-483
Saldo overdracht van rechten	14	-419	-183
Overige lasten	15	<u>-</u>	<u>-61</u>
		<u>114.717</u>	<u>29.204</u>
Saldo van baten en lasten		-48.782	76.685

Bestemming van het saldo van baten en lasten

(* € 1.000)	2022	2021
Algemene reserve	-48.155	76.704
Bestemmingsreserve	<u>-627</u>	<u>-19</u>
	-48.782	76.685

4.3 Kasstroomoverzicht over 2022

(* € 1.000)		2022	2021
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangen premies		7.865	8.313
Ontvangen waardeoverdrachten		693	205
Betaalde pensioenuitkeringen		-15.229	-14.419
Betaalde waardeoverdrachten		-1.090	-388
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars		861	2.007
Betaalde premies herverzekering		-724	-951
Betaalde pensioenuitvoeringskosten		-1.146	-897
Overige		76	80
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		-8.694	-6.050
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen		119.263	287.757
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten		-24.494	-2.951
Aankopen beleggingen		-87.436	-278.422
Betaalde kosten van vermogensbeheer		1.052	71
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		8.385	6.455
Mutatie liquide middelen		-309	405
Verloop liquide middelen			
Liquide middelen		3.112	2.837
Liquide middelen ten behoeve van beleggingen		133	3
Stand 1 januari		3.245	2.840
Liquide middelen	(3)	2.870	3.112
Liquide middelen ten behoeve van beleggingen	(1)	66	133
Stand 31 december		2.936	3.245
Mutatie liquide middelen		-309	405

4.4 Toelichting behorende tot de jaarrekening 2022

4.4.1 Inleiding

Stichting Pensioenfonds Honeywell (hierna 'het pensioenfonds'), is statutair gevestigd te Amsterdam en kantoorhoudend aan het Stationsplein-ZW 961 Tristar I te Schiphol. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41200495.

Het doel van het pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van de volgende aangesloten ondernemingen Honeywell B.V., Honeywell Aerospace B.V. en Honeywell Fluorine Products Europe B.V.

Deze jaarrekening is opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling. Voor de toelichting op de continuïteit wordt verwezen naar de toelichting op het stichtingskapitaal en reserves.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen. Het bestuur heeft op 1 juni 2023 de jaarrekening opgemaakt.

4.4.2 Grondslagen voor de waardering

Algemeen

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden Euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld.

De dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het pensioenvermogen te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad wordt berekend als de dekkingsgraad gedeeld door de Toekomst Bestendig Indexatie grens (TBI-grens) per 30 september 2022. Per deze datum is het besluit genomen of er op basis van toekomstbestendige toeslagverlening de volledige toeslag kan worden toegekend.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Bij de bepaling van de beleidsdekkingsgraad wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar, met uitzondering van de toegepaste stelselwijzigingen zoals opgenomen in paragraaf “stelselwijzigingen” alsmede de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in paragraaf “schattingswijzigingen”.

Stelselwijzigingen

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingswijzigingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende posten in de financiële opstelling. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

In 2022 zijn de sterftegrondslagen gewijzigd. De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds is bepaald aan de hand van de prognosetafel AG2022 (2021: prognosetafel AG 2020). Dit heeft een verhogend effect op de voorziening van € 3.013. Deze wijziging heeft een effect op de dekkingsgraad van -/1,0%-punt.

Ten opzichte van vorig jaar zijn daarnaast de fondsspecifieke correctiefactoren aangepast per 31 december 2022, hetgeen leidde tot een afname van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds van € 872. Deze wijziging heeft een effect op de dekkingsgraad van 0.2%-punt.

De overige grondslagen zijn niet gewijzigd in 2022.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van

waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post “nog af te wikkelen transacties”. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het fonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en

omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

	31 december 2022	31 december 2021
USD	1,06725	1,1374
AUD	1,5762	1,56421
GBP	0,8866	0,84079
CAD	1,4554	1,4365
HKD	8,3806	8,86475
CHF	0,99167	1,037
JPY	140,81830	130,90363

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem van reële waarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn. Overlopende activa inzake beleggingen en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde.

Participaties in beleggingsfondsen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort belegging worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort belegging. Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van de marktwaarde.

Bij zowel de beursgenoteerde als de niet-beursgenoteerde beleggingen is sprake van een frequente marktwaardering. Niet-beursgenoteerde fondsen hebben onderliggende beursgenoteerde beleggingen, waarbij de intrinsieke waarde van het fonds dagelijks dan wel wekelijks bepaald wordt.

De liquide middelen die deel uitmaken van de onderliggende fondsen in aandelen, vastrentende waarden en vastgoed zijn bij de betreffende beleggingscategorie vermeld. Conform de aanbeveling van de Raad voor de Jaarverslaggeving worden participaties met een beleggingskarakter niet aangemerkt als een groepsmaatschappij en/of -deelneming.

Vastgoedbeleggingen

De belangen in beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de per balansdatum geldende beurskoers.

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Direct vastgoed wordt eens per vijf jaar door een onafhankelijke taxateur getaxeerd.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

De actuele waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijden.

De waarde van een participatie in het AeAM Strategic Liability Matching Fund is sterk afhankelijk van de marktrente. Hierdoor kan de waarde van de participatie sterk fluctueren. De waarde van de participatie kent een boven- en ondergrens op maandultimo en een extra ondergrens intra maand. Indien de waarde van een participatie boven of onder deze grenzen komt, vindt er respectievelijk een afroming of bijstorting plaats naar de referentiewaarde. De referentiewaarde ligt tussen de onder- en bovengrens. De participatiewaarde wordt dan binnen twee werkdagen verlaagd of verhoogd tot de nieuwe referentiewaarde.

Het AeAM Dutch Mortgage Fund bestaat uit Nederlandse hypotheeklen verstrekt door Aegon, waarvan het onderpand Nederlandse woonhuizen betreft. De hypotheeklen worden overgenomen van Aegon Hypotheken B.V. Deze overdrachten geschieden tegen nominale waarde. Bij de aankoop van de hypotheeklen wordt verondersteld dat de hypotheeklen per overdrachtsdatum verstrekt zijn tegen de dan geldende voorwaarden. De bepaling van de reële waarde van een hypotheeklen geschiedt door de toekomstige contractuele kasstromen te verdisconteren, rekening houdend met vervroegde aflossingen van de klant. Door deze methodiek is de reële waarde op overdrachtsdatum gelijk aan de nominale waarde. Maandelijks wordt op een overeenkomstige wijze de marktwaarde van de hypotheeklenportefeuille bepaald. Bij de maandelijks bepaling van de reële waarde wordt

rekening gehouden met de beperking in de mogelijkheid om hypotheek in de markt te verkopen. De hypotheek kunnen alleen worden verkocht aan een aan Aegon gelieerde maatschappij.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde overige beleggingen wordt bepaald op basis van opgaven van een onafhankelijke derde of, indien niet voorhanden, op basis van financiële modellen. Indien geen betrouwbare schatting van de marktwaarde van deze beleggingen is te maken, worden deze gewaardeerd op kostprijs.

Securities lending

Het pensioenfonds neemt indirect via de beleggingsfondsen deel aan een securities-lendingprogramma, waarbij bepaalde effecten voor een korte periode worden uitgeleend aan andere marktpartijen. Beleggingen die in het kader van een securities-lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Als onderpand ontvangen geldmiddelen worden opgenomen onder beleggingen. Indien als onderpand ontvangen geldmiddelen zijn herbelegd, worden deze beleggingen opgenomen onder de desbetreffende beleggingencategorie. De schuld uit hoofde van de ontvangen zekerheden is opgenomen onder de overige schulden. Indien uit hoofde van een securities-lendingprogramma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans van het pensioenfonds opgenomen. Alle uit het securities-lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de desbetreffende transacties verantwoord en in de rentebaten of -lasten in de staat van baten en lasten.

Binnen de Aegon fondsen wordt gebruik gemaakt van Securities Lending met als doel om tegen aanvaardbare risico's extra rendement te behalen. Als onderpand worden alleen cash en OECD staatsobligaties met een minimale AA rating geaccepteerd. Het nominale bedrag dat mag worden uitgeleend aan één partij is bij Aegon begrensd.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen in herverzekeringscontracten worden jaarlijks gewaardeerd volgens de opgave van de herverzekeraar van de voorlopige cumulatieve winstaandeel per jaareinde.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in

verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Bestemmingsreserve

Bij de afloop van de VPL-regeling per 31 december 2020 zijn de resterende VPL-gelden ondergebracht in een premiedepot. Vanaf 31 december 2020 stelt het bestuur van het pensioenfonds jaarlijks (voor het eerst dus over boekjaar 2020) vast welk bedrag wordt onttrokken aan het premiedepot ter gedeeltelijke dekking van de kostencomponent in de (gedempte) kostendekkende premie zodanig dat de premie minimaal kostendekkend is, mits het premiedepot hiertoe toereikend is. Dit bedrag wordt toegevoegd aan de feitelijke premie. Het bedrag dat in enig boekjaar aan het premiedepot wordt onttrokken, zal door het bestuur ex-ante worden bepaald op basis van dan beschikbare informatie en wordt jaarlijks achteraf (tijdens het jaarwerk) definitief vastgesteld.

De gelden in het premiedepot worden belegd conform het beleggingsmandaat zoals dat in enig jaar van toepassing is op de beleggingen van het pensioenfonds (ter dekking van de pensioenverplichtingen), ofwel het pensioenvermogen. Er geldt derhalve geen separaat beleggingsmandaat voor het premiedepot. Dit betekent dat het pensioenfonds over het premiedepot het gemiddelde rendement van het pensioenfonds over dat kalenderjaar vergoedt. Dit rendement kan zowel positief als negatief zijn. Het rendement wordt op 31 december van het betreffende kalenderjaar bijgeschreven of onttrokken aan het premiedepot. Het premiedepot zal nimmer negatief kunnen zijn. Als er op enig moment geen middelen in het premiedepot meer aanwezig zijn, zal het premiedepot worden beëindigd.

Het premiedepot is een beklemd deel van de reserves en valt buiten de berekening van de dekkingsgraad.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die

samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-ante- condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

- De rentetermijnstructuur op balansdatum zoals die door DNB is vastgesteld en gepubliceerd, rekening houdend met de looptijd van de uitkeringen (2022: gemiddeld 2,65%, 2021: gemiddeld 0,54%).
- Sterftেকansen per 31 december 2022 zijn ontleend aan de AG-Prognosetafel 2022 (2021: AG-prognosetafel 2020). Om rekening te houden met het gegeven dat de werkende populatie gemiddeld langer leeft dan de niet-werkende populatie is een leeftijdsafhankelijke afslag op de sterftেকansen toegepast. De leeftijdsafhankelijke afslag op de sterftেকansen is gebaseerd op het Mercer-model ES2023, gemiddelde van inkomensklassen “hoog” en “hoog-midden” en uitgaande van startjaar 2023 (2021: Mercer-model ES2019, inkomensklasse hoog en uitgaande van startjaar 2020).
- Een opslag van 2,5% voor toekomstige administratiekosten en excassokosten per 31 december 2022.
- Gehuwdheidsfrequentie:
 - Zoals gepubliceerd bij de overlevingstafels van het AG over de waarnemingsperiode 1980-1985. Voor het uitruilbare partnerpensioen is de partnerfrequentie op pensioenleeftijd 68 gelijk aan 1.
 - De vrouwelijke partner wordt drie jaar jonger verondersteld dan de man.
- Opslag wezen pensioen
 - Voor latent wezenpensioen wordt een voorziening opgenomen ter hoogte van 1,0% van de voorziening van latent partnerpensioen. Dit geldt alleen voor actieve en gewezen deelnemers.

De toeslagverlening per 1 januari van het volgende boekjaar is reeds op 31 december van het lopend boekjaar verwerkt, omdat het besluit in het lopend boekjaar is genomen.

Het pensioenfonds heeft de overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's verzekerd.

Overige schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan een jaar.

4.4.3 Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden reeksreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen van werkgever en werknemers

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

De premiebaten in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgever.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en –lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Afschrijvingen en andere exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Indexering en overige toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers, de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

De toeslagverlening is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Premies herverzekering

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

In het herverzekeringscontract is opgenomen dat aan het eind van de contractduur 90% van de te betalen premie, onder aftrek van de ingediende claims, wordt terugbetaald aan het pensioenfonds.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

4.4.4 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

4.4.5 Toelichting op de balans

Beleggingen voor risico van het pensioenfonds (1)

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Vastgoedbeleggingen	2.276	2.276
Aandelen	242.202	366.142
Vastrentende waarden	329.943	402.928
Overige beleggingen	51.886	35.486
	626.307	806.832

(* € 1.000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vast- rentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2021	2.276	310.537	437.614	24.172	774.599
Aankopen	-	223.449	48.956	6.017	278.422
Verkopen	-	243.322-	44.366-	69-	287.757-
Herwaardering	-	75.478	39.276-	5.236	41.438
Overige mutaties	-	-	-	130	130
Stand per 31 december 2021	2.276	366.142	402.928	35.486	806.832
Aankopen	-	-	74.489	12.947	87.436
Verkopen	-	57.453-	58.908-	2.902-	119.263-
Herwaardering	-	66.487-	88.566-	6.421	148.632-
Overige mutaties	-	-	-	66-	66-
Stand per 31 december 2022	2.276	242.202	329.943	51.886	626.307

De beleggingsdebiteuren € 604 (2021: € 348) zijn niet in het overzicht van de beleggingen opgenomen, maar onder Vorderingen en overlopende activa.

Securities lending

Per 31 december 2022 heeft het fonds voor € 30.667 aan beleggingen uitgeleend (2021: € 40.034). Het fonds heeft hiervoor onderpand ontvangen in de vorm van staatsobligaties van OECD landen met minimaal een AA rating, of Japanse staatsobligaties met A rating.

De vastgoedbeleggingen kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Directe vastgoedbeleggingen	2.276	2.276
Stand per 31 december	2.276	2.276

De vastgoedportefeuille betreft voor 100% een bedrijfsterrein te Emmen, dat momenteel wordt verhuurd. Met betrekking tot de vrije verhandelbaarheid door het pensioenfonds gelden geen restricties.

Dit bedrijfsterrein wordt eens in de vijf jaar door een onafhankelijke, beëdigde taxateur getaxeerd. Het terrein is in 2017 voor het laatst getaxeerd. Door omstandigheden heeft in 2022 geen taxatie plaatsgevonden.

De aandelen kunnen als volgt worden gecategoriseerd, participaties in:

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Aegon aandelenfondsen	78.159	134.077
BNP Paribas OBAM	80.830	116.471
MGI Funds plc	83.214	115.594
Stand per 31 december	242.202	366.142

In zowel 2022 als 2021 is er niet belegd door het pensioenfonds in de sponsor. Aandelenfondsen waarin wordt belegd, zijn van gemengde samenstelling. Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Participaties in Aegon beleggingsfondsen	172.263	233.140
Participaties in NN Euro Credit Fund	35.350	37.827
Aegon Hypothekenfondsen	108.414	120.547
MGI Funds plc - MGI Emerging Market Debt Fund	13.916	11.414
Stand per 31 december	329.943	402.928

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(* € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Duitse staatsobligaties	58.058	17,6	83.619	20,8
Franse staatsobligaties	39.158	11,9	58.248	14,5

Overige beleggingen:

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Directe grondstofbeleggingen	28.351	18.574
Participaties Aegon beleggingsfondsen	23.469	16.779
Liquide middelen	66	133
Stand per 31 december	51.886	35.486

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0% van de betreffende beleggingscategorie:

(* € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Directe goudbeleggingen	25.768	47,1	16.387	46,2
Directe platinabeleggingen	2.583	4,7	2.187	6,2

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van

vergelijkbare instrumenten.

De levelverdeling van de beleggingen is op doorkijkbasis. De beleggingsfondsen zijn geclassificeerd als level II (afgeleide marktnotering) of III (waardingsmodellen) afhankelijk van de onderliggende beleggingen. Vrijwel alle Aegon beleggingsfondsen kennen een dagelijkse intrinsieke waardebepaling, dagelijkse toe- en uittredingsmomenten en hebben voornamelijk beursgenoteerde stukken in portefeuille. Hierdoor hebben de beleggingsfondsen meer het karakter van een level I (directe marktnotering) belegging. Doordat de beleggingsfondsen zelf geen beursnotering kennen, worden de Aegon beleggingsfondsen echter als level II geclassificeerd.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld.

Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

(* € 1.000)	Directe markt-noteringen	Afgeleide markt-noteringen	Waarderings-modellen	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	2.228	2.276	4.504
Aandelen	164.044	75.931	-	239.974
Vastrentende waarden	49.266	280.677	-	329.943
Overige beleggingen	51.819	66	-	51.886
Per 31 december 2022	265.129	358.903	2.276	626.307

(* € 1.000)	Directe markt-noteringen	Afgeleide markt-noteringen	Waarderings-modellen	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	2.717	2.276	4.993
Aandelen	232.065	131.359	-	363.424
Vastrentende waarden	49.241	353.687	-	402.928
Overige beleggingen	35.354	133	-	35.487
Per 31 december 2021	316.660	487.896	2.276	806.832

Het NN bedrijfsobligatie fonds, het OBAM aandelen fonds, het MGI Emerging Market Debt Fonds, de MGI Global Equity fondsen, de AeAM Commodities fondsen en edelmetalen worden als Level I beleggingen gepresenteerd. De beleggingsliquiditeiten, het AeAM Dutch Mortgage Fund, AeAM Equity funds (waarin op doorkijk Vastgoedbeleggingen) en AeAM fixed income funds worden als Level II beleggingen gepresenteerd. Het bedrijventerrein Emmen wordt eens per vijf jaar getaxeerd en valt daarom onder de Level III beleggingen.

Vorderingen en overlopende activa (2)

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Vorderingen op de werkgever(s)	450	73
Verzekeringsmaatschappijen	2.130	1.934
Waardeoverdrachten	134	-
Kortlopende beleggingsvorderingen	604	348
Overige vorderingen	11	-
Stand per 31 december	3.329	2.355

De vorderingen op de werkgever(s) betreft voor € 244 openstaande gefactureerde premies en voor € 206 het verschil tussen premievoorschot en de definitieve premieafrekening 2022.

In de post 'Vorderingen uit herverzekering' is de technische resultaatdeling opgenomen die is gebaseerd op het technische resultaat van het contract over de jaren 2019 t/m 2023 bij Zwitserleven. Het eventueel positief winstaandeel aan het eind van de contractperiode wordt 24 maanden na het einde van de vijfjaars contractperiode aan het pensioenfonds uitgekeerd. Per 31 december 2022 bedraagt de vordering € 1.160 (31 december 2021: € 1.794). De vordering is in 2022 gedaald als gevolg van ontvangen claims.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar, behalve de vordering op de herverzekeraar voor de technische resultaatdeling. Deze vordering heeft een looptijd van drie jaar.

Overige activa (3)

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Liquide middelen	2.870	3.112

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

Stichtingskapitaal en reserves (4)**Algemene reserve**

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Stand per 1 januari	198.583	121.879
Resultaat boekjaar	-48.155	76.704
Stand per 31 december	150.428	198.583

Bestemmingsreserve

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Stand per 1 januari	2.768	2.726
Vrijval resterende VPL-gelden	-	61
Onttrekking ter dekking uitvoeringskosten	-47	-150
Rendementstoevoeging	-580	131
Stand per 31 december	2.141	2.768

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

De dekkingsgraad is ultimo jaar als volgt:

	2022	2021
Actuele dekkingsgraad	131,40%	132,50%
Reële dekkingsgraad	105,90%	103,10%
Beleidsdekkingsgraad	138,70%	127,00%

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden.

Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bevindt het fonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, maar wel tenminste gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bevindt het fonds zich in een situatie van reservetekort.

De dekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist eigen vermogen per 31 december 2022 bedraagt: 104,1% (31 december 2021: 104,1%). De dekkingsgraad behorend bij het vereist eigen vermogen per 31 december 2022 bedraagt: 120,0% (31 december 2021: 116,2%).

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder 4.4.6 'Risicobeheer en derivaten'.

De toezichthouder, DNB, heeft een gestandaardiseerde methode vastgesteld om te toetsen of er voldoende eigen vermogen aanwezig is: de standaardtoets. De standaardtoets meet voor een aantal risicofactoren het mogelijke (negatieve) effect (in euro's) op het eigen vermogen. Omdat de resultaten van de standaardtoets afhankelijk zijn van marktomstandigheden en het risicoprofiel van de aanwezige beleggingen, fluctueren ze in de loop van de tijd.

Bij de berekening van het (minimaal) vereist eigen vermogen wordt voor de samenstelling van de beleggingen uitgegaan van de feitelijke assetmix in de evenwichtssituatie.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist eigen vermogen op 31 december:

(* € 1.000)	2022	2021
Aanwezig eigen vermogen	150.428	201.351
Minimaal vereist eigen vermogen	19.493	24.749
Vereist eigen vermogen	95.607	98.872

Herstelplan

Als de dekkingsgraad van het pensioenfonds lager is dan de vereiste dekkingsgraad, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het pensioenfonds het vermogen binnen 10 jaar op het vereiste niveau brengt. Jaarlijks wordt dit plan geëvalueerd en geactualiseerd.

Vanwege de verbeterde financiële positie van het pensioenfonds was zowel in 2021 en 2022 geen herstelplan van toepassing.

Voorstel resultaatverdeling

Van het resultaat van -€ 48.782 is € 627 in mindering gebracht op de bestemmingsreserve.

Het resterende negatieve saldo van de staat van baten en lasten van -€ 48.155 over 2022 zal in mindering gebracht worden op de algemene reserve.

Technische voorzieningen (5)

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Voorziening pensioenverplichtingen	479.130	610.236
Stand per 31 december	479.130	610.236

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds is als volgt:

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Stand per 1 januari	610.236	655.797
Pensioenopbouw	8.816	9.979
Toeslagverlening	52.910	7560
Rentetoevoeging	-2.947	-3.489
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-15.675	-14.807
Wijziging marktrente	-173.825	-44.418
Wijziging actuariële uitgangspunten	2.141	-1.137
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-453	-206
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-2.073	957
Stand per 31 december	479.130	610.236

Ultimo boekjaar bedraagt de gemiddelde discontovoet 2,65% (2021: 0,54%).

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

(* € 1.000)	2022		2021	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieve deelnemers	114.891	399	166.427	399
Slapers	155.882	1.335	216.085	1.444
Pensioengerechtigden	208.357	1.173	227.724	1.168
Stand per 31 december	479.130	2.907	610.236	3.011

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling van het pensioenfonds is grotendeels gelijk aan de pensioenregeling van PME en valt te kenmerken als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling (een salaris-diensttijd regeling). Dit houdt in dat de hoogte van de te verkrijgen pensioenaanspraak in een bepaald jaar afhankelijk is van de hoogte van het salaris en de duur van de diensttijd in dat jaar. Opgebouwde aanspraken van deelnemers kunnen jaarlijks, indien de middelen van het pensioenfonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten, worden verhoogd op basis van de ontwikkeling van de prijsindex.

De pensioenrichtleeftijd is 68 jaar en het opbouwpercentage 1,815%. De franchise bedraagt per 1 januari 2022 € 14.802 (1 januari 2021 € 14.802).

Toeslagverlening

Vanaf 2016 wordt voor zowel de actieve deelnemers, als de gewezen deelnemers en de gepensioneerden uitgegaan van de stijging van het prijsindexcijfer (CPI alle huishoudens afgeleid) op 1 juli van enig jaar ten opzichte van 1 juli van het jaar daarvoor als uitgangspunt voor de toeslagverlening.

Per 1 januari 2023 is een toeslag verleend aan alle actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van 12,45%. Deze verhoging van de aanspraken is gebaseerd op de ontwikkeling van de consumentenprijsindex (CPI), alle bestedingen, afgeleid, zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gemeten over de periode juli tot juli voorafgaande aan het toeslagmoment.

Voor deze toeslagverlening per 1 januari 2023 heeft het pensioenfondsbestuur gebruik gemaakt van de verruimde mogelijkheid tot toeslagverlening die door de wetgever met het "Besluit tot wijziging van het Besluit financieel toetsingskader in verband met toeslag vanwege voorgenomen transitie" is geboden. Het bestuur heeft bij dit besluit onderbouwd

dat aan de randvoorwaarden voor toeslagverlening vanuit de tijdelijke wetgeving is voldaan (o.a. voornemen tot invaren, financiële positie). De deelnemers zijn hierover geïnformeerd middels een nieuwsbericht op de website (inclusief kwantitatieve beschrijving van de generatie- effecten van de toeslagverlening waarbij onderscheid is gemaakt naar leeftijdscohorten per geboortjaar).

Overige schulden en overlopende passiva (6)

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Belastingen en premies sociale verzekeringen	311	287
Uitkeringen	-	61
Waardeoverdrachten nog te betalen	156	-
Overige schulden	340	364
Stand per 31 december	807	712

De overige schulden en overlopende passiva bestaan voornamelijk uit kosten 2022 voor onder andere de accountantscontrole, certificeringen, advieskosten en vermogensbeheerkosten.

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

4.4.6 Risicobeheer en derivaten

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het fonds.

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- Beleggingsbeleid;
- Premiebeleid;
- Herverzekeringsbeleid;
- Toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings-)risico's.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen.

De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op de opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	2022	2021
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	132,5	118,6
Premie	-0,7	-0,6
Uitkeringen	0,8	0,4
Toeslagverlening	-14,7	-1,5
Wijziging actuariële grondslagen	-	-
Beleggingsrendementen (exclusief renteafdekking)	-27,8	6,6
Wijziging rentetermijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen	52,8	8,6
Overige oorzaken	-11,5	0,4
Kruiseffecten	-	-
Dekkingsgraad per 31 december	131,4	132,5

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist eigen vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De bepaling van de procentuele effecten van de diverse resultaatbronnen op de dekkingsgraad zijn conform de richtlijnen van DNB alle uitgedrukt ten opzichte van de dekkingsgraad primo jaar. Dit zorgt ervoor dat de optelling van dekkingsgraad primo jaar plus alle afzonderlijke procentuele effecten niet leidt tot de dekkingsgraad ultimo jaar.

Het verschil tussen deze twee wordt verantwoord onder de noemer kruiseffecten; in het algemeen geldt dat deze post groter wordt naarmate de uitschieters in de afzonderlijke resultaatscomponenten groter worden.

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende surplus aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2022	2021
	%	%
S1 Renterisico	7,4	1,6
S2 Risico zakelijke waarden	12,7	12,3
S3 Valutarisico	3,9	4,0
S4 Grondstoffenrisico	2,4	1,6
S5 Kredietrisico	3,3	3,7
S6 Verzekeringstechnisch risico	2,6	2,7
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer risico	2,6	2
Diversificatie-effect	-14,9	-11,7
Totaal	20,0	16,2

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Vereist pensioenvermogen	574.737	709.108
Voorziening pensioenverplichting	479.130	610.236
Vereist eigen vermogen	95.607	98.872
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa -/- schulden)	150.428	198.583
Surplus	54.821	99.711

Ultimo 2022 is aan de hand van het standaardmodel van DNB per risicofactor het vereist eigen vermogen bepaald. Het vereist eigen vermogen per risicofactor is aan de hand van de voorgeschreven formule gecombineerd tot een totaal vereist eigen vermogen. Voor de evenwichtsberekening is de uitkomst hiervan zoals voorgeschreven in een aantal stappen gebruikt totdat het toetsingsverschil nihil is. Dit resulteert in de evenwichtssituatie, waarin het (fictieve) aanwezige eigen vermogen precies gelijk is aan het vereist eigen vermogen, bij een niveau van 20,0% (2021: 16,2%). Het vereist eigen vermogen is gebaseerd op de strategische portefeuille ultimo 2022. Indien het vereist eigen vermogen zou worden bepaald op basis van de feitelijke portefeuille ultimo 2022, zou het vereist eigen vermogen hoger zijn uitgekomen op 19,1% (2021:19,8%).

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt

gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoeten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duratie. De duratie is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Indien de duratie van de beleggingen korter is dan de duratie van de verplichtingen, is er sprake van een zogenaamde 'duratie-mismatch'. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), waardoor de dekkingsgraad stijgt. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Door het renterisico gedeeltelijk af te dekken, is de dekkingsgraad minder afhankelijk van de renteontwikkeling. De renteafdekking voor het pensioenfonds vindt plaats door een combinatie van de portefeuille vastrentende waarden en een Strategic Liability Matching (SLM) beleggingsfonds.

De duratie en het effect van de renteafdekking kan als volgt worden samengevat:

(* € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
	€	Duratie	€	Duratie
Duration vastrentende waarden	329.943	12,3	402.928	18,2
Duration pensioenverplichtingen	479.130	16,1	610.236	18,4

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(* € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 1 jaar	2.211	0,7	3.738	0,9
Resterende looptijd 1 – 5 jaar	80.349	24,6	108.932	27,2
Resterende looptijd ≥ 5 jaar	243.445	74,7	288.176	71,9
	326.005	100,0	400.846	100,0

De presentatie van de beleggingsportefeuille in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds en het hiermee samenhangende beleid en ter vergelijking met de looptijden van de verplichtingen zoals in onderstaand overzicht weergegeven.

Het bovenstaande overzicht geeft de verdeling van het renterisico van de vastrentende waarden waarbij tevens rekening gehouden is met de renteswaps. Een negatieve waarde in het blok “Korter dan een jaar” is het gevolg van de korte poten van deze renteswaps. Met een renteswap wordt doorgaans een korte rente (de korte poot) geruild voor een lange rente (de lange poot) om renterisico van de pensioenverplichtingen af te dekken. De korte rente die betaald wordt, de korte poot, heeft dus een negatieve exposurewaarde en een looptijd die korter is dan een jaar.

Het overzicht is op doorkijkbasis opgesteld.

De resterende looptijd van de technische voorzieningen kan als volgt worden weergegeven:

(* € 1.000)	31-12-2022		31-12-2021	
Resterende looptijd	€	%	€	%
< 5 jaar	74.669	15,6	68.484	11,2
> 5 en < 10 jaar	80.605	16,8	86.105	14,1
> 10 en < 20 jaar	150.794	31,5	191.989	31,5
> 20 jaar	173.062	36,1	263.658	43,2
	479.130	100,0	610.236	100,0

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en converteerbare obligaties) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt beheerst binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix. Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Het risico wordt gemeten als het effect van een daling van de zakelijke waarden met 30% voor beursgenoteerde aandelen in ontwikkelde markten plus beursgenoteerd vastgoed, met 40% voor emerging markets en private equity en een daling van niet beursgenoteerd vastgoed met 15%. Tussen de hier onderscheiden risico's wordt een correlatie van 0,75 gehanteerd.

Valutarisico (S3)

Het valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen die in vreemde valuta luiden vermindert als gevolg van veranderingen van vreemde valutakoersen. De pensioenverplichtingen luiden in euro's. Een deel van de beleggingsportefeuille luidt in vreemde valuta.

Voor bepaling van het effect van een daling van valutakoersen wordt onderscheid gemaakt tussen valuta in ontwikkelde markten waarvoor een waardedaling van 20% wordt verondersteld en valuta in opkomende markten waarvoor een waardedaling van 35% wordt gehanteerd. Bij de aggregatie van het vereist eigen vermogen voor valutarisico (S3) wordt tevens rekening wordt gehouden met correlaties.

Het valutarisico op vastrentende waarden is beperkt doordat vastrentende waarden bijna alleen zijn belegd in vastrentende waarden luidende in euro. Wat betreft het valutarisico bij aandelen worden de beleggingen in Amerikaanse dollars, Britse ponden en Japanse yen bij Aegon volledig afgedekt naar de euro. Binnen het OBAM fonds van BNP Paribas wordt het valutarisico niet afgedekt. Binnen dit aandelenfonds wordt bewust valutarisico gelopen. Naar de mening van het bestuur past dit risico binnen het risicoprofiel zoals het bestuur dat heeft vastgesteld.

De valutapositie per 31 december is als volgt weer te geven:

(* € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
EUR	384.670	474.173
Australische dollar	1.533	1.925
Hong Kong dollar	4.306	5.769
Zuid-Koreaanse won	2.018	3.458
Taiwanese dollar	1.003	2.053
Deense kroon	2.247	2.894
Britse Pond	5.788	9.215
Canadese dollar	4.634	7.461
Amerikaanse dollar	186.538	257.162
Zwitserse frank	6.330	5.959
Japanse yen	12.125	20.010
Overig	18.373	16.965
Totaal niet EUR	<u>244.895</u>	<u>332.873</u>
	629.595	807.046

De exposure na afdekken van het valutarisico is voor € 134.366 afgedekt.

Het overzicht is op doorkijkbasis opgesteld.

Prijrisico

Het prijsrisico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door spreiding naar regio en sector.

Het risico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen die zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van compliance aan deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Op basis van het zogenaamde doorkijkprincipe kan de segmentatie van de vastrentende portefeuille naar regio per 31 december is als volgt worden onderverdeeld:

	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Europa (EU)	284.833	87,4	364.473	90,9
Europa (niet-EU)	7.721	2,4	6.266	1,6
Noord-Amerika	6.257	1,9	6.604	1,6
Zuid en Midden-Amerika	4.845	1,5	3.836	1
Japan	1.726	0,5	1.250	0,3
Azië en Oceanië	8.340	2,6	9.150	2,3
Overige	12.282	3,8	9.267	2,3
	326.005	100,0	400.845	100,0

Op basis van het zogenaamde doorkijkprincipe kan de segmentatie van de aandelenportefeuille naar regio per 31 december is als volgt worden onderverdeeld:

	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Europa (EU)	43.821	20,5	61.394	19,2
Europa (niet-EU)	18.315	8,6	21.893	6,8
Noord-Amerika	123.884	58,0	192.472	60,2
Zuid en Midden-Amerika	726	0,3	2.414	0,8
Japan	11.615	5,4	19.392	6,1
Azië en Oceanië	14.575	6,8	21.032	6,6
Overige	729	0,3	973	0,3
	213.665	100,0	319.570	100,0

Op basis van het zogenaamde doorkijkprincipe kan de segmentatie van de vastgoedportefeuille naar regio per 31 december is als volgt worden onderverdeeld:

	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Europa (EU)	2.331	51,8	2.390	27,7
Europa (niet-EU)	42	0,9	89	1,0
Noord-Amerika	1.482	32,9	5.059	58,6
Zuid en Midden-Amerika	3	0,1	3	0,0
Japan	335	7,4	548	6,4
Azië en Oceanië	308	6,8	543	6,3
Overige	3	0,1	4	0,0
	4.504	100,0	8.636	100,0

Op basis van het zogenaamde doorkijkprincipe kan de segmentatie van de aandelenportefeuille naar sectoren per 31 december is als volgt worden onderverdeeld:

	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Energie	7.064	3,3	10.390	3,3
Bouw- en grondstoffen	8.162	3,8	11.489	3,6
Industrie	16.872	7,9	28.332	8,9
Duurzame consumentengoederen	23.160	10,8	35.096	11,0
Consumentengebruiksgoederen	23.340	10,9	32.760	10,3
Gezondheidszorg	33.256	15,6	37.617	11,8
Financiële instellingen	34.694	16,2	46.268	14,5
Informatietechnologie	41.580	19,5	72.609	22,7
Telecommunicatie	21.787	10,2	38.486	12,0
Nutsbedrijven	1.407	0,7	2.458	0,8
Overig	2.341	1,1	4.067	1,3
	213.665	100,0	319.571	100,0

Grondstoffenrisico (S4)

Pensioenfonds die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Het kredietrisico is beperkt, omdat beperkt wordt belegd in schuldtitels van ondernemingen. Het tegenpartijrisico verbonden aan de inzet van afgeleide financiële instrumenten wordt op marktconforme wijze beheerst. Daarnaast wordt dit risico beperkt door gebruik te maken van tegenpartijen met een goede reputatie.

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings per 31 december is als volgt:

	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
AAA	102.887	31,6	136.296	34,0
AA+ / AA / AA-	166.400	51,0	206.896	51,6
A+ / A / A-	16.024	4,9	14.242	3,6
BBB+ / BBB / BBB-	29.315	9,0	32.140	8,0
Lager dan BBB	10.999	3,4	10.985	2,7
NR	381	0,1	286	0,1
	326.005	100,0	400.845	100,0

Het totaal kredietrisico wijkt af van de marktwaarde van de portefeuille als gevolg van het gebruik van kredietderivaten. Met kredietderivaten wordt het kredietrisico op een tegenpartij afgedekt, of kan juist extra kredietrisico op een tegenpartij worden genomen. Voor de berekening van het totaal kredietrisico in bovenstaand overzicht is rekening gehouden met de onderliggende waarde (exposure waarde) van de kredietderivaten in plaats van de marktwaarde van deze derivaten. Hiermee wordt een beter inzicht gegeven in het totaal kredietrisico van de portefeuille.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. Bij het pensioenfonds is dit het actuariële risico van langlevens.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het pensioenfonds heeft het nabestaanden- en wezenpensioen op risicobasis herverzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande verzekeringsmaatschappij. Daarnaast is eveneens het arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico herverzekerd. De huidige verzekering is afgesloten met Zwitserleven.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten). Dit toeslagrisico is echter ook afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het pensioenfonds.

Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenaamde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid, wordt gebruik gemaakt van een benaderingswijze.

De nominale rente kan worden verminderd met een bepaald (vast) percentage dat de toeslagambitie op lange termijn weergeeft. Ook kan gebruik worden gemaakt van de verwachte loon- of prijsinflatie (afhankelijk van de bepalingen omtrent toeslagverlening in het reglement).

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat inflatie de waarde van de pensioenen aantast in termen van koopkracht. Het inflatierisico kan worden verkleind door inflatiegevoelige beleggingen. Deze beleggingen geven een hoger rendement naarmate de inflatie toeneemt. Deze beleggingen geven negatieve rendementen bij lage inflatie. Het pensioenfonds belegt niet direct in inflatiegevoelige beleggingsproducten. Wel belegt het pensioenfonds in goud. De goudbelegging heeft mede als doel het risico van hyperinflatie op te vangen. Daarmee is een deel van het inflatierisico afgedekt.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de

beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, landen, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het pensioenfonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het prijsrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Ultimo 2022 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

	31-12-2022		31-12-2021	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
Duitse staatsobligaties	58.058	9,2	83.619	10,3
Franse staatsobligaties	39.158	6,2	58.248	7,2
Nederlandse staatsobligaties	14.080	2,2	19.373	2,4
	111.296	17,7	161.240	19,9

De belangrijkste vorm van concentratierisico in de verplichtingen van het pensioenfonds is de demografische opbouw van de deelnemers. De demografische opbouw van de deelnemers is niet te beïnvloeden. Ultimo 2022 is in de totale deelnemerspopulatie de verhouding mannen en vrouwen in het pensioenfonds 70:30 (2021: 69:31). De gemiddelde leeftijd bedraagt 63,0 jaar (2021: 62,3 jaar waarbij sprake is van een gelijkmatige leeftijdsspreiding).

Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie in de activa of verplichtingen en dat er daarom geen buffer voor concentratierisico wordt aangehouden.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken. Het pensioenfonds heeft de genoemde werkzaamheden uitbesteed aan Appel Pensioenuitvoering en Aegon Asset Management (AEAM).

Uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbesteede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde

apparatuur en personeel worden geschaad. Het uitbestedingsrisico wordt gemitigeerd door de afspraken (kwaliteitseisen) in de uitvoeringsovereenkomst en de daaraan verbonden Service Level Agreement (SLA). Monitoring van de uitvoering door het bestuur van het pensioenfonds vindt plaats op basis van de periodieke rapportages van de externe uitvoerder over de uitgevoerde werkzaamheden. Tevens ontvangt het pensioenfonds van Appel Pensioenuitvoering en AEAM ISAE 3402 type II-rapportages. Deze rapportages geven inzicht in de wijze van beheersing van de operationele risico's en geeft aan of de uitvoerder 'in control' is. Een externe onafhankelijke accountant certificeert de rapportages.

De advisering over de uitvoering van de pensioenregeling is uitbesteed aan Mercer (Nederland) B.V.

Actief risico (S10)

Een actief beleggingsrisico ontstaat wanneer met het beleggingsbeleid binnen de beleggingscategorieën afgeweken wordt van het beleid volgens de benchmark. Een maatstaf van de mate waarin actief wordt belegd is de zogenaamde 'tracking error'. De tracking error geeft aan hoe groot de afwijkingen van het rendement kunnen zijn ten opzichte van het benchmarkrendement. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger het actief risico.

Het actief risico is in de berekening van het vereist eigen vermogen opgenomen als S10. Bij het pensioenfonds bedraagt de tracking error van de zakelijke waarden 3,19% (2021: 2,0%).

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

4.4.7 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Vanaf 1 januari 2021 worden de werkzaamheden inzake pensioenadministratie, bestuursondersteuning en financiële administratie door Appel Pensioenuitvoering uitgevoerd. Het contract heeft een looptijd van 5 jaar en de verwachte kosten voor 2023 bedragen € 512.400.

Met ingang van 1 januari 2021 is met Institutional Trust Services een vermogensbeheercontract afgesloten voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van drie maanden. De verwachte kosten voor 2023 bedragen € 77.700.

Met ingang van 1 april 2014 is de risicoherverzekering ondergebracht bij Zwitserleven. Het contract loopt tot 31 december 2023. Het contract is steeds 5 jaar geldig, met een opzegtermijn van 3 maanden. In 2022 is aan Zwitserleven € 723 duizend aan premie herverzekering betaald.

4.4.8 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen van het pensioenfonds en hun bestuurders.

Transacties met (voormalige) bestuurders

De bezoldiging van de bestuurders wordt nader toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten bij de pensioenuitvoeringskosten. Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders. Ook heeft het pensioenfonds geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen onder normale voorwaarden deel aan de pensioenregeling.

Overige transacties met de werkgever

Het pensioenfonds heeft een uitvoeringsovereenkomst afgesloten met de werkgever ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. De belangrijkste onderdelen uit deze overeenkomst zijn:

- de werkgever is verplicht al zijn werknemers waarop de pensioenovereenkomst van toepassing is aan te melden als deelnemer;
- de werkgever verplicht zich de overeengekomen gegevens inzake werknemers tijdig en op de overeengekomen wijze aan het pensioenfonds te vertrekken;
- het pensioenfonds verplicht zich de deelnemers en overige rechthebbenden pensioenaanspraken en pensioenrechten toe te kennen overeenkomstig de bepalingen van de geldende statuten en/of het pensioenreglement;
- ter dekking van de financiële gevolgen van de door het pensioenfonds aangegane verplichtingen, zoals vastgelegd in de statuten en het pensioenreglement, verplicht de werkgever zich per kwartaal premies aan het pensioenfonds te voldoen, met inachtneming van de bepalingen van de uitvoeringsovereenkomst;
- bij een tekort van het pensioenfonds, is de werkgever geen extra premie verschuldigd;
- indien de vermogenspositie van het pensioenfonds daartoe aanleiding geeft, kan het bestuur van het pensioenfonds besluiten tot een verlaging van de premie, met inachtneming van de hierover opgenomen bepalingen in de ABTN en in overeenstemming met wettelijke regelingen. Het pensioenfonds kan niet eerder tot het verlagen van de premie overgaan, dan nadat eerst een eventuele achterstand in de toeslagverlening is ingelopen en vervolgens de dekkingsgraad nog boven de premiekortingsgrens ligt.

De overeenkomst wordt ieder jaar automatisch met één jaar verlengd, tenzij één van beide partijen twee maanden voor jaareinde schriftelijk te kennen geeft de overeenkomst te willen beëindigen.

Er hebben verder geen transacties met verbonden partijen plaatsgevonden.

4.4.9 Toelichting op de staat van baten en lasten

Premiebijdragen van werkgever en werknemers (7)

(* € 1.000)	2022	2021
Pensioenpremie huidig jaar	8.242	8.583
	8.242	8.583

De premieopbrengsten zijn niet gesplitst naar een werkgevers- en een werknemersdeel in de financiële administratie, omdat de totale premie volgens de uitvoeringsovereenkomst aan de werkgevers in rekening wordt gebracht. Een deel van de premie wordt door de werkgevers ingehouden op het salaris van de werknemers.

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 39,0% (2021: 39,0%) van de pensioengrondslagsom. Hiernaast was er sprake van een separate premie voor het WIA-excedent. Tevens is sprake van een onttrekking uit het premiedepot die leidt tot een toename van de feitelijke premie. De totale feitelijke premie bedraagt daardoor 40,2% (2021: 40,9%).

De kostendeekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

(* € 1.000)	2022	2021
Zuiver kostendeekkende premie	10.940	12.290
Gedempte kostendeekkende premie	8.289	8.733
Ontvangen (feitelijke) pensioenpremie	8.289	8.733

De kostendeekkende premie is bepaald op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De (gedempte) kostendeekkende premie bestaat uit de volgende componenten:

- de actuariael benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar i.v.m. aangroei van pensioenverplichtingen;
- de opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen;
- een opslag voor de bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende uitvoeringskosten;
- de actuariael benodigde premie met betrekking tot de voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling.

De feitelijke premie is vastgelegd in de uitvoeringseringsovereenkomst tussen het fonds en de werkgever.

De feitelijke premie dient minimaal gelijk te zijn aan de gedempte kostendekkende premie. De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.

De (gedempte) kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

Samenstelling zuiver kostendekkende premie en feitelijke premie:

(* € 1.000)	Zuiver	Gedempt
1. Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar	8.817	4.830
2. Opslag voor de bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende uitvoeringskosten	729	729
3. Opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen	1.394	748
4. Actuarieel benodigde koopsom voor voorwaardelijke onderdelen (afhankelijk van wijze van financiering)	-	1.982
5. Kostendekkende premie = 1 + 2 + 3 + 4	10.940	8.289
6. Bijdrage aan herstel van de dekkingsgraad		-
7. Feitelijke premie = 5 + 6		8.289

Het pensioenfonds voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte kostendekkende premie.

De kostendekkende premie, vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur eind 2021, bedraagt € 10.940 in 2022. De gedempte kostendekkende premie, vastgesteld op basis van het verwacht rendement, bedraagt € 8.289 in 2022.

De feitelijke premie bedraagt in 2022 € 8.242. De totaal ontvangen premie (inclusief onttrekking uit premiedepot) bedraagt in 2022 € 8.289 (2021: € 8.733).

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds (8)

2022	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheerder	Totaal
(* € 1.000)	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	134	-	-	134
Aandelen	1.155	-66.487	1.221	-64.111
Vastrentende waarden	-25.468	-86.739	297	-111.910
Overige beleggingen	-8	4.544	35	4.571
Kosten vermogensbeheer	-	-	-501	-501
TOTAAL	-24.187	-148.682	1.052	-171.817

De vermogensbeheerkosten in bovenstaand overzicht betreft een bate van € 1.052. Dit betreffen alle door het pensioenfonds betaalde vermogensbeheerkosten (€ 501) bestaande uit advieskosten en bewaarloon gesaldeerd met de restituties beheersvergoedingen en ontvangen rebates (€ 1.553). De overige vermogensbeheerkosten ad € 2.701 zijn rechtstreeks gesaldeerd binnen de beleggingsfondsen en maken onderdeel uit van de indirecte beleggingsopbrengsten. Per saldo bedragen de totale vermogensbeheerkosten € 1.649.

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen en derhalve eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten, deze bedragen in 2022 € 707.

In navolging op de aanbevelingen van de Pensioenfederatie zijn de kosten vermogensbeheer over de beleggingscategorieën verdeeld. Daarnaast wordt vanuit de pensioenfederatie transparantie verlangd ten aanzien van de totale vermogensbeheerkosten. Deze bedragen in 2022 € 1.649 en zijn toegelicht in het bestuursverslag.

2021	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheerder	Totaal
(* € 1.000)	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	134	-	-	134
Aandelen	1.279	75.478	395	77.152
Vastrentende waarden	-4.755	-39.276	311	-43.720
Overige beleggingen	686	5.201	64	5.951
Kosten vermogensbeheer	-	-	-699	-699
TOTAAL	-2.656	41.403	71	38.818

Overige baten (9)

(* € 1.000)	2022	2021
Interest overig	76	76
Andere baten	-	4
	76	80

Pensioenuitkeringen (10)

(* € 1.000)	2022	2021
Ouderdomspensioen	12.643	11.986
Partnerpensioen	2.432	2.362
Wezenpensioen	43	46
Arbeidsongeschiktheidspensioen	49	46
Afkoop pensioenen en premierestitutie	25	48
	15.192	14.488

Pensioenuitvoeringskosten (11)

(* € 1.000)	2022	2021
Bestuurskosten	70	57
Kosten verantwoordingsorgaan, visitatie- en communicatiecommissie	19	29
Administratiekostenvergoeding	512	454
Controle onafhankelijke accountants	75	67
Certificerend actuaris	31	49
Adviserend actuaris	324	292
Overige advieskosten	23	11
Contributies en bijdragen	48	49
Overige	9	13
Implementatievergoeding	-	122
	1.111	1.142

Honoraria onafhankelijke accountant

(* € 1.000)	2022	2021
Controle van de jaarrekening	69	67
Andere niet controle diensten	-	-
	69	67

De totale honoraria voor de controle van de jaarrekening is gebaseerd op de totale honoraria over het boekjaar 2022, ongeacht of de werkzaamheden door de externe accountant en de accountantsorganisatie reeds gedurende dat boekjaar zijn verricht.

Aantal personeelsleden

Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst. De beheersactiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel werkzaam van Appel Pensioenuitvoering B.V., dan wel door personeel in dienst van externe vermogensbeheerders.

Bestuurskosten

Eén lid van het bestuur heeft een vergoeding van € 22.900 per jaar en één lid van het bestuur heeft een vergoeding van € 16.663 per jaar. Gepensioneerde leden van het VO ontvangen vacatiegelden, € 1.800 per jaar. Reis- en verblijfkosten, opleidingskosten en andere uitgaven, in het belang van het pensioenfonds gedaan, worden door het pensioenfonds vergoed. De overige, bij de aangesloten onderneming(en) werkzaam zijnde bestuursleden ontvangen geen beloning voor hun bestuurlijke werkzaamheden.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (12)

(* € 1.000)	2022	2021
Pensioenopbouw	8.816	9.979
Toeslagverlening	52.910	7.560
Rentetoevoeging	-2.947	-3.489
Onttrekking voor uitkeringen en uitvoeringskosten	-15.675	-14.807
Wijziging marktrente	-173.825	-44.418
Wijziging actuariële uitgangspunten	2.141	-1.137
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-453	-206
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-2.073	957
	-131.106	-45.561

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers, de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. De toeslagverlening per 1 januari 2023 is verwerkt in de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2022.

Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% mag geen toeslag worden verleend. Bij een beleidsdekkingsgraad dat gelijk of hoger is dan de Toekomstbestendig-indexeren (TBI)-grens mag het pensioenfonds volledig indexeren. De TBI-grens van het pensioenfonds bedraagt ultimo 2022 131,0%.

Het opgebouwde pensioen is over 2022 per 1 januari 2023 voor actieve en niet-actieve deelnemers verhoogd met 12,45% (per 1 januari 2022: 1,26%).

Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,486% (2021: -0,533%), op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking uit voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

Onttrekking uit voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. De marktrente is van 0,54% ultimo 2021 tot 2,65% ultimo 2022 gestegen. Als gevolg van de stijging van de gemiddelde marktrente met 2,11% punt, is de voorziening pensioenverplichtingen met € 173.825 gedaald.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële geschiktheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikend van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

(* € 1.000)	2022	2021
Toevoeging aan de technische voorzieningen	809	209
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-1.262	-415
	-453	-206

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

(* € 1.000)	2022	2021
Resultaat op kanssystemen:		
Sterfte	-2.884	674
Arbeidsongeschiktheid	221	167
Mutaties	590	116
	-2.073	957

Premies herverzekering (13)

(* € 1.000)	2022	2021
Premie herverzekering overlijdensrisico	724	812
Uitkeringen uit herverzekering	-1.286	-405
Winsttaandeel herverzekeraar	229	76
	-333	483

In 2022 is er sprake van een negatieve winstdeling van € 229 duizend bij Zwitserleven. Het eventueel positief winstaandeel aan het eind van de contractperiode wordt 24 maanden na het einde van de vijfjaar contractperiode aan het pensioenfonds uitgekeerd.

Saldo overdracht van rechten (14)

(* € 1.000)	2022	2021
Inkomende waardeoverdrachten	-827	-205
Uitgaande waardeoverdrachten	1.246	388
	419	183

Overige lasten (15)

(* € 1.000)	2022	2021
Vrijval resterende VPL-gelden	-	61
Bijzondere lasten	-	-
Betaalde interest	-	-
	-	61

4.4.10 Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

4.4.11 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Conform de statuten wordt het maken van winst niet beoogd. Dientengevolge zal het saldo van baten en lasten ten gunste dan wel ten laste van de reserves worden gebracht. Het voorstel is opgenomen in hoofdstuk 5.5.5.

4.4.12 Gebeurtenissen na balansdatum

Ook in 2023 verwacht het bestuur dat na het invoeren van de nieuwe pensioenwet sprake is van een uitdagend pensioenjaar, waarbij net als andere jaren aandacht zal zijn voor de verdere verbetering van de financiële positie van het pensioenfonds, voor de toekomst van het Nederlandse pensioenstelsel in het algemeen en voor de toekomst van dit pensioenfonds in het bijzonder. Daarnaast heeft het bestuur zich voorgenomen eind 2023 weer uit een volwaardig bestuur te bestaan. Naar verwachting kan het huidige aspirant bestuurslid voor het einde van het jaar door DNB goedgekeurd worden.

Bankencrisis

In maart is sprake geweest van een bankencrisis, dat begon met het omvallen van het Amerikaanse Silicon Valley. Erna kwamen er ook andere banken in Amerika in de problemen, het lijkt erop dat dit proces nog niet achter de rug is. De paniek die toen min of meer ontstond, is overgewaaid naar Europa, het Zwitserse Credit Suisse kwam ook in de problemen.

Op dit moment lijkt het in Europa rustig te zijn, de ECB verwacht ook geen problemen. Het pensioenfonds zelf heeft hier geen directe verliezen door geleden.

Amsterdam, 1 juni 2023

J. de Vries

P.C. van Doodewaard
J.A.M. Roeloffzen

5 OVERIGE GEGEVENS

5.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

In de statuten zijn er geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat en de verdeling van het saldo van de staat van baten en lasten opgenomen. De bestemming van het resultaat en de verdeling van het saldo van de staat van baten en lasten is wel opgenomen in de ABTN en in de uitvoeringsovereenkomst.

Door het bestuur is besloten het saldo van de staat van baten en lasten van -/€ 48.782 over 2022 is als volgt te verdelen:

(* € 1.000)	2022	2021
Algemene reserve	-48.155	76.704
Bestemmingsreserve	-627	-19
	-48.782	76.685

5.2 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Honeywell te Amsterdam aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een Actuariële Verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmederkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Honeywell te Amsterdam, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming onafhankelijke accountant

Op basis van de door mij en de onafhankelijke accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 958.000. Met de onafhankelijke accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 217.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de onafhankelijke accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de onafhankelijke accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De onafhankelijke accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- het minimaal vereist vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel bezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

Het pensioenfonds heeft in 2022 gebruik gemaakt van het 'Besluit toeslagverlening in bijzondere omstandigheden' van 7 juni 2022 (Staatsblad 2022, 211) bij het besluit tot toeslagverlening per 1 januari 2023. Daarbij heeft het pensioenfonds onderbouwd dat is voldaan aan de in het Besluit gestelde voorwaarden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Honeywell is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende.

Amstelveen, 1 juni 2023

Drs. J.H.M. Terheggen AAG
verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

5.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring over de jaarrekening 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Honeywell ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek ('BW').

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022 van Stichting Pensioenfonds Honeywell te Amsterdam gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2022;
- de staat van baten en lasten over 2022; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Honeywell zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot fraude en continuïteit, en de aangelegenheden daaruit, bepaald in de context van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie ter ondersteuning van ons oordeel, zoals onze bevindingen en observaties ten aanzien van de controleaanpak frauderisico's en de controleaanpak continuïteit, moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in Stichting Pensioenfonds Honeywell en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort. Wij verwijzen naar onderdeel 'Frauderisicoanalyse' onder paragraaf 3.4 in het bestuursverslag, waarin het bestuur zijn frauderisicoanalyse heeft opgenomen. Wij hebben ten aanzien van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude de opzet en implementatie van de interne beheersing, de gedragscode, de klokkenluidersregeling, incidentenregeling, klachtenreglement en voor zover wij dat noodzakelijk achten voor onze controle, de werking getoetst van deze interne beheersingsmaatregelen. Daarnaast hebben wij kennisgenomen van de beschikbare informatie, waaronder de door het fonds opgestelde systematische ingeriteitsrisicoanalyse (SIRA).

Wij hebben om inlichtingen gevraagd bij het bestuur of zij op de hoogte zijn van feitelijke, vermeende of vermoede van fraude. Hieruit volgden geen signalen van feitelijke, vermeende of vermoede fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Geïdentificeerde frauderisico's Doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen

Het bestuur bevindt zich in een unieke positie om fraude te plegen, omdat het bestuur in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne beheersingsmaatregelen te doorbreken die anderszins effectief lijken te werken.

Onze controlewerkzaamheden en observaties

Wij hebben de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing en de werking van de maatregelen getoetst in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten. Daarnaast hebben wij de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing en de werking van de maatregelen getoetst voor het maken van schattingen.

Geïdentificeerde frauderisico's

Daarom besteden wij bij al onze controles aandacht aan het risico van het doorbreken van maatregelen van interne beheersing door het bestuur met betrekking tot:

- journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn gemaakt;
- schattingen;
- significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsuitoefening.

Wij hebben daarbij bijzondere aandacht voor tendenties als gevolg van mogelijke belangen van het bestuur.

Onze controlewerkzaamheden en observaties

Daarnaast hebben wij inzicht verkregen in de ISAE 3402-rapportage van de pensioenuitvoeringsorganisatie, als partij die primair de financiële administratie van het pensioenfonds voert, en de hierin opgenomen interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van toegangsbeveiliging in het IT-systeem. Wij hebben de werkzaamheden die de accountant van de pensioenuitvoeringsorganisatie heeft verricht, geëvalueerd.

Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht. Wij hebben getoetst of de journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn aangebracht aanvaardbaar zijn. Wij zijn ook alert geweest op mogelijk significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsvoering van de stichting of die in een ander opzicht ongebruikelijk lijken in het licht van zowel ons inzicht in de stichting en de omgeving als andere tijdens de controle verkregen informatie.

Voor de werkzaamheden ten aanzien van de belangrijkste schattingen ten aanzien van de waardering van de technische voorzieningen hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- door middel van de ISAE 3402-rapportage van de pensioenuitvoeringsorganisatie zekerheid verkregen omtrent de opzet, het bestaan en de effectieve werking van de interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van de waardering van de technische voorziening. De rapportage is voorzien van een goedkeurend assurancerapport;
- evaluatie van de uitkomsten van de actuariële analyse over 2022 waaronder de vertaling naar de fondsspecifieke grondslagen;
- overleg met en beoordeling van het rapport van de certificerend actuaaris.

Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van het doorbreken van de interne beheersing door het bestuur.

Voorts hebben wij in onze controle een element van onvoorspelbaarheid ingebouwd. Tevens hebben wij kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn wij tijdens de controle alert gebleven op indicaties voor signalen van fraude. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzingen geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving. Indien daar sprake van was, hebben wij onze evaluatie van het risico van fraude en de gevolgen daarvan op onze controlewerkzaamheden opnieuw geëvalueerd.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de bedrijfsactiviteiten van het fonds voor de voorzienbare toekomst. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere het verkrijgen van controle-informatie omtrent het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen.

Op basis van de verkregen controle-informatie hebben wij vastgesteld of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het fonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten.

Pensioenfondszen zijn op grond van de wetgeving gehouden om een adequate vermogensdekking, vereist eigen vermogen, aan te houden. Het vereist eigen vermogen wordt op basis van het financieel toetsingskader bepaald. Als de dekkingsgraad van een pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het fonds het eigen vermogen op het vereiste niveau brengt. Als het fonds niet kan voldoen aan het herstel zullen aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Daar waar nodig zullen de rechten van de (gewezen) deelnemers moeten worden aangepast zodat weer aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan.

Wij verwijzen naar de toelichting onder ‘*Continuïteit*’ op pagina 66 van het bestuursverslag en de toelichting in de jaarrekening op het stichtingskapitaal en reserves, waaruit blijkt dat het fonds zich op balansdatum niet in een (reserve)tekortsituatie bevindt. Het is de verwachting van het bestuur dat het fonds over voldoende potentieel beschikt om uit een situatie van reservetekort te blijven. Het bestuur heeft de continuïteitsbeoordeling voor ten minste twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening uitgevoerd en geen gebeurtenissen of omstandigheden geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de entiteit om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico’s).

Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- Overwegen of de continuïteitsbeoordeling van het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van onze controle kennis hebben gekregen en door het bestuur te bevragen over de belangrijkste veronderstellingen en uitgangspunten. Het bestuur heeft hierbij onder andere aandacht besteed aan:
 - de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever en het getekende premieaddendum met betrekking tot de premie 2023;
 - de financiële positie van het fonds, waaronder de dekkingsgraad en de mogelijkheid om uitkeringen te kunnen verrichten en aan verplichtingen te kunnen voldoen.
- Evalueren van de begrote operationele resultaten en daaraan gerelateerde kasstromen voor de periode van ten minste twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening rekening houdend met onze kennis uit de controle.
- Inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over kennis van continuïteitsrisico’s na de periode van de door het bestuur verrichte continuïteitsbeoordeling.
- Inspecteren van de correspondentie met relevante toezichthoudende instanties.

Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur over de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat ook andere informatie. Dat betreft alle informatie in het jaarverslag anders dan de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 1 juni 2023
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2022 van Stichting Pensioenfonds Honeywell

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

6 BEGRIPPENLIJST

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In deze, door de wet verplicht gestelde nota, wordt het beleid van het pensioenfonds beschreven op het gebied van financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening.

Actuariële analyse

In deze analyse wordt de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Asset Liability Management (ALM)

Het in kaart brengen van de onderlinge samenhang van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsmix. Met behulp van ALM-simulatiemodellen worden beelden geschetst van de kansen en bedreigingen voor het pensioenfonds in diverse economische scenario's.

Beleggingsfonds

Instelling die geld van derden belegt in aandelen of andere beleggingssoorten.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en vastgoed. Ook wel beleggingsportefeuille.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de over de afgelopen 12 maanden gepubliceerde dekkingsgraden, gebaseerd op de door DNB gepubliceerde RTS met UFR-methodiek.

Benchmark

Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van de beleggingsportefeuille worden afgezet.

Contante waarde

De huidige waarde van een bedrag waarover je pas na een bepaalde periode de beschikking hebt.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is een maatstaf voor de financiële positie van een pensioenfonds. Het geeft de verhouding weer tussen het vermogen en de waarde van de pensioenverplichtingen, uitgedrukt in een percentage. Dit verhoudingsgetal geeft aan in hoeverre op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen worden nagekomen. De netto activa zijn het saldo van het belegd vermogen, de andere activa en de schulden.

Er kan onderscheid worden gemaakt tussen de nominale en de reële dekkingsgraad:

Nominale dekkingsgraad

Bij de nominale dekkingsgraad wordt bij het vaststellen van de pensioenverplichtingen géén rekening gehouden met toekomstige toeslagverlening.

Reële dekkingsgraad

Bij de reële dekkingsgraad wordt bij het vaststellen van de pensioenverplichtingen wel rekening gehouden met toekomstige toeslagverlening.

Daar waar in het jaarverslag over 'de dekkingsgraad' wordt gesproken, wordt de nominale dekkingsgraad bedoeld.

DNB

De Nederlandsche Bank.

Doorsneepremie

Voor alle deelnemers aan de pensioenregeling van het pensioenfonds is de doorsneepremie een gelijk percentage van de pensioengrondslag. Bij de berekening van dit percentage wordt het totaal van individueel berekende pensioenkosten van de deelnemers uitgedrukt als een percentage van de som van alle pensioengrondslagen. Iedereen betaalt dit percentage als pensioenpremie, waardoor geslacht, leeftijd en burgerlijke staat geen rol meer spelen.

Duration

De gevoeligheid van een waarde voor fluctuaties in de kapitaalmarktrente, rekening houdend met de resterende looptijd van die waarde.

Eigen vermogen

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het pensioenfonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfondsen zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer. Met een toereikendheidstoets kan jaarlijks worden vastgesteld of het eigen vermogen groot genoeg is.

Ervaringssterfte

Omdat aangenomen wordt dat de werkende bevolking gezonder is dan de niet werkende bevolking wordt op basis van ervaringscijfers op de sterftetekansen zoals ontleend aan de prognosetafel een leeftijdsafhankelijke afslag toegepast. Door rekening te houden met deze ervaringssterfte hoeven geen leeftijdscorrecties te worden toegepast.

Feitelijke premie

De feitelijke premie is de premie zoals deze daadwerkelijk wordt geheven in het boekjaar.

Franchise

Het deel van het salaris dat niet wordt meegenomen bij het berekenen van de pensioengrondslag.

Financieel Toetsingskader (FTK)

De door DNB uitgevoerde methodiek voor de toetsing van de financiële opzet en toestand van pensioenfondsen die vanaf 1 januari 2015 verplicht is.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. Over de uitkomsten van de haalbaarheidstoets wordt gecommuniceerd richting verschillende stakeholders.

Grondstoffen

Grondstoffen en goederen waarvan de prijs in hoge mate wordt bepaald door de actuele vraag en aanbod. Voorbeelden zijn: olie, graan en metalen, met uitzondering van edelmetalen.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van (extra hoge) risico's bij een levensverzekeraar, zoals het overlijdensrisico en invaliditeitsrisico van deelnemers.

Inlooprisico bij arbeidsongeschiktheid

Het risico dat een arbeidsongeschiktheidsuitkering moet worden verstrekt aan één of meer werknemers uit hoofde van een ziekte of aandoening die reeds bij ingang van de (collectieve) verzekering bestond.

Kostendekkende premie

Pensioenfondsen zijn verplicht om een kostendekkende premie te berekenen. De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die het pensioenfonds in rekening brengt.

Marktwaarde

De marktwaarde is het bedrag waarvoor recht of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Middelloon(regeling)

Het middelloon is de hoogte van het gemiddelde salaris gedurende de hele loopbaan. Bij de middelloonregeling hangt het uiteindelijke pensioen af van het aantal jaren dat een deelnemer bij de werkgever in dienst is geweest en het salarisverloop tijdens deze werkzame periode. Het op te bouwen pensioen is bij deze regeling een gewogen gemiddelde van alle pensioengrondslagen over de gehele periode van deelname aan de regeling.

Minimaal vereist eigen vermogen

De ondergrens van het vereist eigen vermogen. Indien het pensioenfonds niet over het minimaal vereist vermogen beschikt is sprake van een dekkingstekort.

Opkomende markten

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het salaris dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer. De pensioengrondslag wordt berekend door het pensioengevend jaarsalaris te verminderen met de franchise.

Pensioenvermogen

Het pensioenvermogen is het balanstotaal minus de kortlopende schulden minus de bestemmingsreserve. Het pensioenvermogen is gelijk aan de som van de algemene reserve en de technische voorzieningen .

Pensioenwet

Op 1 januari 2007 is de Pensioenwet in werking getreden. De Pensioenwet heeft tot doel de waarborgen te verschaffen voor financiële zekerheid, individuele zekerheid en uitvoeringszekerheid.

Prognosetafels

Prognosetafels geven de gemiddelde overlevings- en sterftefrequenties binnen de Nederlandse bevolking weer en worden gebruikt bij het berekenen van pensioenpremies. De prognosetafels worden aangevuld met jaartallen die de waarnemingsperiode aangeven.

Prudent person

De “prudent person regel” is gebaseerd op Europese regelgeving en ligt vast in artikel 135 van de Pensioenwet (PW). Deze regel schrijft voor dat alle beleggingen die gedaan worden met de middelen van een pensioenfonds in het belang van de deelnemers en gepensioneerden moet zijn. Zo mogen er bijvoorbeeld geen te grote risico's genomen worden bij het beleggen.

Rentetermijnstructuur (RTS)

Maandelijks door De Nederlandsche Bank gepubliceerde marktrente met een looptijd van 1 tot 60 jaar, waarmee de toekomstige cashflow van de verplichtingen contant moet worden gemaakt.

Reservetekort

De Pensioenwet en het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds spreken van een reservetekort als de middelen ontoereikend zijn om naast de voorziening pensioenverplichtingen en de reserve voor algemene risico's, ook nog de vereiste reserve beleggingsrisico's, de reserve voorgenomen pensioenaanpassing en eventuele andere reserves te dekken.

Securities lending

Security lending is het uitlenen van aandelen en obligaties voor een vastgestelde periode aan derden in ruil voor een geldelijke vergoeding. Doordat het economische eigendom bij de uitlener blijft, wordt er geen koersrisico gelopen.

Stichtingskapitaal en reserves

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in het pensioenfonds aanwezige middelen op te vangen. Pensioenfondsden zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer. Met een toereikendheidstoets kan jaarlijks worden vastgesteld of het stichtingskapitaal en de reserves groot genoeg zijn.

Strategic Liability Matching (SLM) fund

Een beleggingsfonds welke kan worden ingezet om de rentegevoeligheid te verkleinen.

Toekomstbestendig-indexeren (TBI)-grens

Dit is de beleidsdekkingsgraad waarbij het pensioenfonds onder het nFTK volledig mag indexeren.

Toeslagverlening

Om de koopkracht van pensioenen niet achteruit te laten gaan, kunnen pensioenen worden aangepast. Dit houdt in dat er een toeslag kan worden gegeven op het pensioen. Het bestuur neemt jaarlijks een besluit over het al dan niet verhogen van de pensioenaanspraken. De toeslagverlening is voorwaardelijk. Er wordt slechts toeslag verleend voor zover de middelen van het pensioenfonds dit toelaten.

Ultimate Forward Rate (UFR)

Een rentetermijnstructuur waarbij de rente voor lange looptijden beweegt richting 4,2%, waardoor de berekening van de verplichtingen minder gevoelig is voor schommelingen en mogelijk verstoorde marktomstandigheden op de financiële markten.

Uitlooprisico bij arbeidsongeschiktheid

Het risico dat een arbeidsongeschiktheidsuitkering moet worden verstrekt aan één of meer werknemers uit hoofde van een ziekte of aandoening die reeds gedurende de looptijd van de (collectieve) verzekering bestond, maar op grond waarvan een eventueel recht op een uitkering ontstond ná afloop van de looptijd van de (collectieve) verzekering.

Verantwoordingsorgaan

De in de Principes voor Goed Pensioenfonds Bestuur gehanteerde term voor een orgaan waarin de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de financieel betrokken werkgever(s) zijn vertegenwoordigd en waaraan het bestuur periodiek verantwoording aflegt.

Vereist eigen vermogen

Het vermogen dat nodig is om te bewerkstelligen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden

beschikt dan de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het wordt berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels.

Visitatiecommissie

In het kader van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur kan voor het toezichthoudend orgaan gekozen worden voor een Visitatiecommissie die één keer in de drie jaar - of vaker als daartoe aanleiding is – het functioneren van het bestuur toetst. De Visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur en bestaat uit ten minste drie onafhankelijke deskundigen.

VPL

Voor werknemers die geboren zijn in of na 1950 en deelnemer waren in de pensioenregeling per 31 december 2005, is een overgangsregeling (VPL-regeling) getroffen waardoor ze eerder kunnen uittreden. Voor de geboortejaren 1950, 1951 en 1952 betekent dit een overgangsregeling voor de oude “VUT”-toezegging van 80% van het netto salaris. Voor de geboortejaren 1953 tot en met 1972 betreft dit een overgangsregeling voor de gemiste opbouwjaren van het tijdelijk overbruggingspensioen tussen leeftijd 25 jaar en 1 januari 1998.

Waardeoverdracht(en)

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van het opgebouwde pensioenrecht.